

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

**Komunální politické koalice ve Středočeském kraji
(komparativní studie)**

Veronika Šachlová

© 2014 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra humanitních věd
Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Šachlová Veronika

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Komunální politické koalice v Středočeském kraji (komparativní studie)

Anglický název

Municipal Political Coalitions in Central Bohemia Region (comparative study)

Cíle práce

Cílem diplomové práce je objasnit proces vytváření komunálních stranických systémů a zejména formování politických koalic v městech Středočeského kraje. K dílčím cílům práce patří charakteristika hlavních socioekonomických faktorů a vyhodnocení jejich vlivu na vývoj a fungování městské samosprávy, identifikace hlavních typů aktérů komunální politiky a jejich vzájemných vztahů.

Metodika

Diplomová práce bude mít charakter komparativní studie a využije hlavní teoretické koncepce vztahující se k lokální demokracii, participaci občanů na veřejném životě, k stranickým systémům, volebnímu procesu a formování volebních i exekutivních koalic na lokální politické úrovni. Metodicky bude práce založena na studiu dokumentů samosprávných orgánů a lokálních politických subjektů, dále pak na komparaci volebních dat Českého statistického úřadu.

Harmonogram zpracování

Literární rešerše – do 08/2013

Sběr dat a zpracování – do 10/2013

Analýza dat a textace klíčových kapitol – do 12/2013

Úpravy textu dle připomínek – do 02/2014

Odevzdání práce a tezí - do 03/2014

Rozsah textové části

60 - 70 stran

Klíčová slova

Místní samospráva, komunální politika, volby, politické strany, nezávislí kandidáti, volební a exekutivní koalice, Středočeský kraj.

Doporučené zdroje informací

BALÍK, Stanislav. Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností: koalice, voličské vzorce a politické strany na místní úrovni v letech 1994-2006. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2008, 387 s. Politologická řada, sv. č. 27. ISBN 978-807-3251-444.

BALÍK, Stanislav. Komunální politika: obce, aktéři a cíle místní politiky. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 250 s. Politologie (Grada). ISBN 978-802-4729-084.

BALÍK, Stanislav. Studie ke komunálním volbám 2010. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012, 138 s. ISBN 978-802-1058-545.

BERNARD, Josef, Tomáš KOSTELECKÝ, Michal ILLNER a Jana VOBECKÁ. Samospráva venkovských obcí a místní rozvoj. Vyd. 1. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2011, 236 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7330-203-0.

CABADA, Ladislav. Koalice a koaliční vztahy České republiky v evropském kontextu. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, 223 s. ISBN 80-738-0004-7.

ČMEJREK, Jaroslav, Václav BUBENÍČEK a Jan ČOPIK. Demokracie v lokálním politickém prostoru: [specifika politického života v obcích ČR]. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 223 s. ISBN 978-802-4730-615.

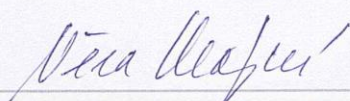
VODIČKA, Karel a Ladislav CABADA. Politický systém České republiky: historie a současnost. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Porta 1, 2007, 374 s. ISBN 80-736-7337-1.

Vedoucí práce

Čmejrek Jaroslav, doc. PhDr., CSc.

Termín odevzdání

březen 2014

prof. Ing. PhDr. Věra Majerová, CSc.
Vedoucí katedry

prof. Ing. Jan Hron, DrSc., dr. h. c.
Děkan fakulty

V Praze dne 5.12.2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci Komunální politické koalice ve Středočeském kraji, jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.3.2014

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu diplomové práce
doc. PhDr. Jaroslavu Čmejkovi, CSc. za spolupráci při vypracování práce a cenné rady.

Komunální politické koalice ve Středočeském kraji (komparativní studie)

Municipal Political Coalitions in Central Bohemia Region (Comparative Study)

Souhrn

Diplomová práce se zabývá komunálním politickým systémem v obcích Středočeského kraje a zejména formováním politických koalic. Charakterizuje vývoj komunálních voleb od roku 1990 až do posledních voleb, které proběhly v roce 2010. Teoretická část práce vymezuje základní pojmy týkající se této problematiky. Praktická část práce přináší systematické vyhodnocení komunálních voleb ve Středočeském kraji z pohledu složení zastupitelstva a jeho závislosti na vybraných socio-ekonomických faktorech. V jednotlivých obcích se práce zaměřuje zejména na vyhodnocení typu komunálních koalic utvářených v obcích, které následně porovnává mezi sebou. Na základě teorie koalic práce dokazuje, že výsledky vyhodnocení koalic se mohou poměrně významně lišit podle toho, jestli je pořadí stran a příslušnost jednotlivých zastupitelů vyhodnocována podle kandidátních listin, navrhuje strany nebo politické příslušnosti. Práce také mapuje roli nezávislých kandidátů a žen v komunální sféře Středočeského kraje a dále se zabývá volbou starosty města.

Summary

This diploma thesis concerns to the municipal political system in the municipalities of the Central Bohemia Region and in particular the formation of political coalitions. It characterizes the evolution of municipal elections from 1990 until last elections held in 2010. The theoretical part of the thesis defines the basic concepts related to the issue. The practical part provides a systematic evaluation of municipal elections in the Central Bohemia Region in terms of the composition of the local government and its dependence on selected socio-economic factors. The thesis focuses on the evaluation of the type of coalitions formed in each municipality and compares them among other municipalities. Based on the theory of coalitions the work demonstrates that the results of the evaluation of coalition types can vary quite significantly depending on whether the rank of the political parties and the affiliation of individual representatives with political parties is evaluated in terms of the list of candidates, nominating parties or political affiliation. The thesis also identifies the role of independent candidates and women in the municipal sector of the Central Bohemia Region and describes the election of the mayor of the city.

Klíčová slova: Místní samospráva, komunální politika, volby, politické strany, nezávislí kandidáti, volební a exekutivní koalice, Středočeský kraj

Keywords: Local government, local politics, elections, political parties, independent candidates, electoral and executive coalition, Central Bohemia Region

Obsah:

1. ÚVOD	10
2. CÍL PRÁCE A METODIKA.....	11
3. PŘEHLED ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY	19
3.1. OBEČNÍ ZŘÍZENÍ.....	19
3.2. KOMUNÁLNÍ VOLEBNÍ SYSTÉM.....	23
3.3. KOMUNÁLNÍ KOALICE	26
4. ANALYTICKÁ ČÁST	39
4.1. POSTUP VYHODNOCENÍ	40
4.2. VÝSLEDKY ANALÝZY	40
4.2.1. <i>Analýza převažujícího politického zaměření obcí.....</i>	<i>40</i>
4.2.2. <i>Analýza počtu nezávislých kandidátů</i>	<i>44</i>
4.2.3. <i>Analýza zastoupení žen v komunální politice.....</i>	<i>49</i>
4.2.4. <i>Pořadí strany, ze které je zvolen starosta</i>	<i>52</i>
4.2.5. <i>Parlamentní strany</i>	<i>59</i>
4.2.6. <i>Typy koalic</i>	<i>63</i>
4.2.7. <i>Síla koalice</i>	<i>74</i>
4.2.8. <i>Ostatní závislosti.....</i>	<i>77</i>
5. VÝSLEDKY A DISKUSE	82
6. ZÁVĚR	87
7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	90
8. PŘÍLOHY	92

Seznam grafů:

Graf 4-1 – Celkový rozdíl mezi počtem zastupitelů levice a počtem zastupitelů pravice.....	41
Graf 4-2 – Průměrný rozdíl počtu zvolených zastupitelů levice a pravice v členění podle velikosti obce	42
Graf 4-3 – Průměrný rozdíl počtu zvolených zastupitelů levice a pravice v členění podle růstu obce	43
Graf 4-4 – Průměrný rozdíl počtu zvolených zastupitelů levice a pravice v členění podle průměrného věku obce.....	43
Graf 4-5 – Průměrný rozdíl počtu zvolených zastupitelů levice a pravice v členění podle míry nezaměstnanosti v okrese	44
Graf 4-6 – Počet nezávislých kandidátů v letech	45
Graf 4-7 – Zastoupení nestraníků v členění podle velikosti obce	46
Graf 4-8 – Zastoupení nestraníků v závislosti velikosti obce v členění podle volebního období	47
Graf 4-9 – Zastoupení nestraníků v členění podle růstu obce	48
Graf 4-10 – Zastoupení nestraníků v členění podle průměrného věku obce	48
Graf 4-11 – Zastoupení nestraníků v členění podle míry nezaměstnanosti v okrese	49
Graf 4-12 – Zastoupení žen v zastupitelstvu a na postu starosty	50
Graf 4-13 – Zastoupení žen v zastupitelstvu a na postu starosty podle velikosti obce	50
Graf 4-14 – Zastoupení žen v členění podle parlamentních stran.....	51
Graf 4-15 – Zastoupení žen v zastupitelstvu v členění podle růstu obce	52
Graf 4-16 – Pořadí strany starosty v jednotlivých volebních obdobích	53
Graf 4-17 – Pořadí strany starosty podle typu koalice	55
Graf 4-18 – Pořadí strany starosty v jednotlivých volebních obdobích	57
Graf 4-19 – Pořadí strany starosty podle typu koalice	58
Graf 4-20 – Celkové počty mandátů parlamentních stran.....	59
Graf 4-21 – Počty mandátů parlamentních stran v obcích o velikosti 1 – 1700 obyvatel	60
Graf 4-22 – Počty mandátů parlamentních stran v obcích o velikosti 1 701 – 9 000 obyvatel	61
Graf 4-23 – Počty mandátů parlamentních stran v obcích o velikosti 9 001 – 45 000 obyvatel	61
Graf 4-24 – Počty mandátů parlamentních stran v obcích větších než 45 000 obyvatel.....	62
Graf 4-25 – Četnost jednotlivých typů koalice ve volebních obdobích	64
Graf 4-26 – Četnost jednotlivých typů koalice podle velikosti obce	69
Graf 4-27 – Četnost jednotlivých typů koalice podle růstu obce	70
Graf 4-28 – Četnost jednotlivých typů koalice podle průměrného věku obce	71
Graf 4-29 – Četnost jednotlivých typů koalice v obci podle míry nezaměstnanosti okresu	73
Graf 4-30 – Průměrná síla koalice v jednotlivých volebních obdobích	74
Graf 4-31 – Průměrná síla koalice podle velikosti obce	75
Graf 4-32 – Průměrná síla koalice podle růstu obce	76
Graf 4-33 – Průměrná síla koalice podle průměrného věku obce	76
Graf 4-34 – Průměrná síla koalice v obci podle míry nezaměstnanosti v okrese	77
Graf 4-35 – Průměrný věk členů zastupitelstva	79
Graf 4-36 – Volební účast podle v jednotlivých let v závislosti na velikosti obce	80
Graf 4-37 – Srovnání volební účasti v parlamentních a komunálních volbách v roce 2010.....	81
Graf 4-38 – Počet stran zastoupených v zastupitelstvu v závislosti na velikosti obce	81

Seznam tabulek:

Tabulka 2-1 – Rozdělení do velikostních kategorií obcí.....	12
Tabulka 2-2 – Počty obcí v členění podle kritéria růstu obce	14
Tabulka 2-3 – Počty obcí v členění podle kritéria průměrného věku obce	16
Tabulka 2-4 – Počty obcí v členění podle odchylky míry nezaměstnanosti od průměrné nezaměstnanosti kraje	16
Tabulka 3-1 – Třídy a typy koalic dle Stanislava Balíka	31
Tabulka 3-2 – Třídy a typy koalic dle Ladislava Cabady	31
Tabulka 4-1 – Srovnání určení typu koalice podle kritéria kandidátní listiny a navrhuje strany	65
Tabulka 4-2 – Srovnání určení typu koalice podle kritéria navrhuje strany a politické příslušnosti	67
Tabulka 4-3 – Tabulka přechodů mezi funkcemi	77
Tabulka 4-4 – Počty opakovaných zvolení	78

Seznam příloh:

Příloha I. – Limit počtu nově volených zastupitelů	92
Příloha II. – Potřebné počty podpisů obyvatel pro NK	92
Příloha III. – Graf vývoje počtu obyvatel Středočeského kraje a roční migrační přírůstek	92
Příloha IV. – Seznam 131 obcí Středočeského kraje s informacemi o zastupitelstvu obce	93
Příloha V. – Seznam 52 obcí Středočeského kraje se všemi informacemi o radě obce	93
Příloha VI. – Seznam 103 obcí Středočeského kraje s informacemi o radě obce jen v některých obdobích...	94
Příloha VII. – Politická orientace jednotlivých stran	95
Příloha VIII. – Srovnání určení pořadí strany starosty podle dvou různých kritérií	95

1. Úvod

Politická věda se věnuje delší dobu problematice exekutivních koalic. Nejvíce je však zájem o vytváření koalic patrný na úrovni celostátní. Zahraniční práce, věnující se komunální úrovni koaličního chování, pracují s obecnými koaličními modely, kterými jsou minimálně vítězné a nadměrné koalice. Vesměs tyto studie vycházejí ze skandinávského prostředí, vyznačujícího se malým počtem municipalit, oproti České republice, která má sídelní strukturu značně roztráštěnou. Na našem území se nachází 6253 obcí (statistický údaj z roku 2013) různých velikostí a zachytit mechanismy, které by fungovaly bez výjimky ve všech, je prakticky nemožné. České komunální prostředí je proto velmi různorodé. Tato práce se zaměří na analýzu povolební tvorby komunálních koalic, vznikajících v obcích Středočeského kraje.

Studie komunálních koalic patřila donedávna k okrajovým oblastem výzkumu. V současnosti se můžeme setkat již i s několika studiemi v evropském měřítku viz: práce Petra Jüptnera a kolektivu. Případové studie se snaží proniknout do problematiky utváření koalic a nastítnit tak vývoj v předem vybraných municipalitách. Komunální politika představuje určitý mikrosystém, který umožňuje aplikovat nejrůznější teorie. Ovšem tyto teorie nejčastěji vznikají zasazením problému do celostátního politického systému, případně systému mezinárodního a jen zlomek všech moderních politologických teorií lze aplikovat i na ty nejmenší subsystémy.

Tato práce si klade za cíl aplikovat teorii koalic ve Středočeském kraji a jeho obcích. Obecná teorie koalic navazuje na teorii racionální volby a také teorii her. Zabývá se především vytvářením povolebních uskupení jednotlivých politických subjektů, jež vystupují nejčastěji jako politické strany. Rozpracovává takové situace, v nichž vystupují minimálně tři hráči, kteří se účastní hry a jednají na základě racionální volby. V politologii je model hry nejčastěji využíván při studiu okolností a podmínek, které se objevují při vytváření vlád v parlamentních systémech. Situováno do komunální politiky se tedy jedná o studium okolností vzniku městských rad, souvisejících s bojem o zisk postu starosty (Říchová, 2000, s. 119).

2. Cíl práce a metodika

Cílem diplomové práce je objasnit proces vytváření komunálních stranických systémů v obcích a zejména formování politických koalic. Mezi dílčí cíle patří charakterizovat hlavní socioekonomické faktory a vyhodnotit jejich vliv na vývoj a fungování městské samosprávy. Dalším dílčím cílem je identifikovat hlavní typy aktérů komunální politiky a jejich vzájemné vztahy.

Pro tuto práci jsou stanoveny tyto výzkumné otázky: Jak velký vliv na vyhodnocení výsledků voleb má výběr jednoho ze tří možných kritérií určení stranické příslušnosti jednotlivých zastupitelů (podle kandidátní listiny, navrhuje strany nebo politické příslušnosti) a které z těchto tří kritérií nejlépe vystihuje reálné chování zastupitelů při volbě rady a starosty obce? Jaké typy politických koalic se utvářely v posledních volebních obdobích? Vítězí v komunálních volbách ve Středočeském kraji spíše levicové nebo pravicové strany? Jak se v čase vyvíjí počet nezávislých kandidátů? Kolik žen se objevuje na postech komunální politiky od roku 1990? Je starosta vždy volen z vítězné strany? Jakých volebních výsledků dosahují parlamentní strany v komunální politice ve Středočeském kraji? Považují občané Středočeského kraje komunální volby za druhořadé? Jak se v čase vyvíjí fragmentace komunální politické scény – jak se vyvíjí průměrný počet stran zastoupených v zastupitelstvu a jaký je efektivní počet stran?

V práci jsou využívány především metody empiricko-analytického přístupu. Práce má charakter komparativní studie založené na porovnání volebních výsledků vybraných obcí. Dále jsou využity hlavní teoretické koncepce vztahující se k lokální demokracii, kterými jsou participace občanů na veřejném životě, stranické systémy, volební procesy a v neposlední řadě se práce zaměří na formování volebních i exekutivních koalic na lokální politické úrovni. Metodicky bude práce založena na studiu dokumentů samosprávných orgánů, lokálních politických subjektů a systematickém zpracování a vyhodnocení dat uveřejněných Českým statistickým úřadem. Práce uvádí komplexní pohled na politický vývoj ve vybraných obcích. Problematika rozvoje vybraných obcí je empiricky zkoumána dle pestré palety dat, které jsou získány z ČSÚ.

Pro analýzu jsou použity všechny obce Středočeského kraje, které měly ve všech sledovaných volebních obdobích více než 15 zastupitelů a byly k nim ve všech obdobích

dostupné informace o složení zastupitelstva. Takových obcí je celkem 131 (seznam obcí viz. Příloha IV.)

Jedním z nejdůležitějších prvků determinujících podobu komunální politiky je počet obyvatel obce (velikost obce). Proto budou v práci analyzovány všechny zkoumané závislosti jako například typ koalic, výsledky jednotlivých stran, volební účast atd. v jednotlivých volebních obdobích, v závislosti na velikosti obce. Pro účely analýz v závislosti na velikosti obce byly obce rozděleny do 4 kategorií (1 – 1 700, 1 701 – 9 000, 9 001 – 45 000, 45 000 a více). Toto členění je převzato dle Jüptnera (2004 a 2006) a bude podrobněji rozebráno v kapitole 3.3. Uvedené rozčlenění je použito, protože jednotlivé čtyři velikostní kategorie lze rozdělit do dvou, které si jsou bližší, a dvou, které jsou si počtem obcí a počtem obyvatel vzdálenější. Jedná se o malé až menší střední obce a větší střední obce až velké obce. Uvedené rozčlenění je vhodné také proto, že počet obyvatel žijících v obcích jednotlivých kategorií (a tedy i počet potenciálních voličů) je mezi jednotlivými kategoriemi srovnatelný (zejména v porovnání 1. a 4. kategorie, kde žije cca. 70 tisíc obyvatel, a v porovnání 2. a 3. kategorie, kde žije cca. 300 tisíc obyvatel). Dalším důvodem je, že od roku 1994 postupně malých obcí ubývá a přibývá obcí střední velikosti (1 701 – 9 000), což je právě v tomto početním rozdělení obyvatel dobře viditelné a bude níže více rozebírané v analýze. V těchto velikostních kategoriích lze dobře sledovat míru soutěživosti politického systému, který má vliv na tvorbu komunálních koalic a jejich typ. Viz tabulka níže:

Tabulka 2-1 – Rozdělení do velikostních kategorií obcí

Velikost obce (obyvatel)	průměrný počet obyvatel	1994		1998		2002		2006		2010	
		obcí	obyvatel	obcí	obyvatel	obcí	obyvatel	obcí	obyvatel	obcí	obyvatel
1 – 1 700	1 030	68	85 490	71	70 286	63	64 884	63	67 558	54	59 040
1 701 – 9 000	3 739	58	218 033	65	237 258	68	249 014	72	274 460	80	303 785
9 001 – 45 000	18 501	17	299 487	18	341 596	18	334 676	18	335 638	19	353 658
Větší než 45000	66 530	2	117 231	11	71 680	1	70 328	11	69 276	11	70 665

Zdroj: vlastní zpracování

Druhým socio-ekonomickým faktorem, podle kterého je zajímavé sledovat výsledky voleb a tvorbu koalic, je růst obce. Tedy zda velikost obce roste, stagnuje nebo ubývá. Pro tento účel je nutné zvolit vhodné kritérium růstu obce. Jako nejjednodušší možná kritéria lze zvolit buď roční absolutní přírůstek, nebo roční relativní (procentní) přírůstek počtu obyvatel. V obou těchto kritériích je možno vidět komplikaci v tom, že nejsou stejně „přísná“ pro obce různých velikostí.

V případě absolutního přírůstku je podstatně pravděpodobnější, že o například 100 obyvatel během roku naroste velké město (s počtem obyvatel větším než 45 000) než malá obec s 1 000 obyvateli. Podle tohoto kritéria by tedy vyšly jako rostoucí nebo ubývající obce zejména velké obce, zatímco malé obce by vyšly vždy jako rovnovážné.

V případě relativního přírůstku je trend právě opačný, protože je podstatně pravděpodobnější, že do obce s 1 000 obyvateli přijde například 3 % (tedy 30) nových přistěhovalců, než že do velkého města s 45 000 obyvateli přijde najednou 3 % (tedy 1 350) nových přistěhovalců. Podle tohoto kritéria by tedy vyšly jako rostoucí nebo ubývající zejména malé obce, zatímco velké obce by vyšly vždy jako rovnovážné.

Určitým kompromisem obou přístupů je kritérium, které vznikne jako podíl absolutního přírůstku počtu obyvatel dělený odmocninou celkového počtu obyvatel obce:

$$\text{kritérium růstu} = \frac{\text{absolutní přírůstek počtu obyvatel}}{\sqrt{\text{počet obyvatel obce celkem}}}$$

$$\text{kritérium růstu} = \frac{n_{31.12} - n_{1.1}}{\sqrt{\frac{n_{31.12} + n_{1.1}}{2}}}$$

Uvedený postup lze vysvětlit i na základě statistické teorie¹: Jestliže má kritérium spolehlivě rozlišit rostoucí (respektive ubývající) obce od obcí rovnovážných, tak v podstatě musí správně odpovědět na otázku: „Je konkrétní hodnota meziročního přírůstku počtu obyvatel obce náhodným výkyvem, nebo jde už o systematický trend?“ Jinými slovy: „Jak velké jsou náhodné výchylky meziročního přírůstku počtu obyvatel obce a jak toto souvisí s aktuálním počtem obyvatel obce?“.

Popsáno statistickými pojmy: Vyjděme z předpokladu, že meziroční přírůstek počtu obyvatel obce (o velikosti 1 000 obyvatel) je náhodná veličina s přibližně normálním rozdělením se střední hodnotou $\mu_{1000} = 0$ a směrodatnou odchylkou $\sigma_{1000} > 0$. Střední hodnota je nulová, protože předpokládáme konstantní velikost obce. Za tohoto předpokladu bude pravděpodobnost, že se meziroční přírůstek počtu obyvatel bude pohybovat v intervalu $\pm 2 * \sigma_{1000}$, 95,5 %. Rozptyl přírůstku obce bude mít hodnotu σ_{1000}^2 .

Obec, která bude mít jiný počet obyvatel (například 4 000) pak lze chápat jako několik statisticky nezávislých oblastí (v tomto případě 4 oblasti) s výše popsanými

¹ Obdobný postup pro statistické vyhodnocení růstu obce s přesnější matematickou formulací statistické metody použili například GONZÁLEZ-VAL a OLMO (2010)

charakteristikami. Meziroční přírůstek počtu obyvatel celé obce pak bude prostým součtem přírůstků počtu obyvatel za jednotlivé oblasti. Statistická teorie říká, že střední hodnota součtu n náhodných veličin (4 částí), které mají všechny stejné rozdělení pravděpodobnosti se střední hodnotou μ , bude $\mu_n = n \cdot \mu$. V našem případě tedy $\mu_n = n \cdot \mu_{1000} = 0$. Pro rozptyl součtu náhodných veličin platí obdobný vzorec $\sigma_n^2 = n \cdot \sigma^2$. V našem případě tedy $\sigma_n^2 = n \cdot \sigma_{1000}^2$. Nakonec se tedy dostaneme k výsledku:

$$\sigma_n = \sqrt{n} \cdot \sigma_{1000}$$

Interval pravděpodobnosti 95,5 % pro meziroční přírůstek počtu obyvatel obce s n obyvateli má tvar $\pm 2 \cdot \sqrt{n} \cdot \sigma_{1000}$. Použijeme-li tedy jako kritérium růstu obce navržený poměr mezi absolutním přírůstkem počtu obyvatel a odmocninou aktuálního počtu obyvatel obce, dostaneme kritérium, které bude možno porovnávat s pevně daným intervalem bez ohledu na velikost sledované obce.

Jako rozhodující mez pro hodnotu právě definovaného kritéria růstu byla zvolena hodnota $\pm 0,3$. Pokud hodnota kritéria vyšla menší než $-0,3$ je obec (v daném roce) považována za ubývající. Pokud je hodnota kritéria v intervalu od $-0,3$ do $+0,3$ je obec považována za rovnovážnou a pokud hodnota kritéria překročí $+0,3$ je obec považována za rostoucí. Pro přesnější představu, co hodnota $0,3$ znamená, lze uvést několik příkladů: může jít o roční přírůstek 3 obyvatel v obci se 100 obyvateli, nebo přírůstek 9 obyvatel v obci s 900 obyvateli, nebo přírůstek 30 obyvatel v obci s 10 000 obyvateli nebo konečně přírůstek 90 obyvatel v obci s 90 000 obyvateli. Hodnota kritéria $0,3$ byla zvolena tak, aby počty obcí v jednotlivých skupinách byly přibližně stejné (viz. následující tabulka). Vzhledem k tomu, že počet obyvatel Středočeského kraje v posledních letech výrazně roste (viz. Příloha III.), tak je systematicky větší počet obcí v kategorii „rostoucí“ než v kategorii „ubývající“. Tento nesoulad není možné volbou koeficientu ovlivnit.

Tabulka 2-2 – Počty obcí v členění podle kritéria růstu obce

	1994	1998	2002	2006	2010	Celkem
Rostoucí	32	41	50	74	77	274
Rovnovážná	73	66	53	45	37	274
Ubývající	26	24	28	12	17	107

Zdroj: vlastní zpracování

Aby nebyly závěry práce příliš ovlivněny konkrétní volbou hodnoty hranice intervalu, byly v průběhu vyhodnocování výsledků sestaveny všechny grafy analytické

části nejen pro hodnotu $\pm 0,3$ ale též pro hodnotu $\pm 0,7$. V textu jsou pak diskutovány pouze trendy a souvislosti, které jsou patrné při použití obou uvedených hodnot. Některé z dále popisovaných trendů jsou při použití kritéria $\pm 0,7$ výraznějších, ale počet obcí v kategorii „rostoucí“ a „ubývající“ je pro tuto hodnotu již velmi malý, takže některé závěry by mohly být zkreslené.

Dalším socioekonomickým faktorem použitým pro vyhodnocení dat v této práci je průměrný věk obyvatel jednotlivých obcí. Údaje o průměrném věku obyvatel jednotlivých obcí Středočeského kraje jsou na stránkách Českého statistického úřadu dostupné pouze od roku 2004 do současnosti. Pro vyhodnocení starších volebních období (roky 1994, 1998 a 2002) tedy bylo nutné použít údaje z roku 2004, zatímco pro roky 2006 a 2010 jsou použity reálné údaje o věku.

Pro analýzu byly zvoleny tři věkové kategorie, které byly stanoveny tak, aby v každé kategorii byl přibližně stejný počet obcí. Vzhledem k tomu, že téměř 90 % obcí Středočeského kraje má průměrný věk obyvatel v rozmezí 37 až 42 let, vyjde interval pro rozdělení obcí na tři stejné velké skupiny 39 až 40 let. Šířka intervalu prostřední skupiny tak vychází jen jediný rok. Přitom ale do hry vstoupí další významný trend a tím je postupné stárnutí české populace. Jestliže v roce 2004 je průměrný věk obcí Středočeského kraje 39,7 roku, v roce 2006 už je to 40,0 roku a v roce 2010 už je to 40,4 roku. Pokud by tedy byly pro rozdělení do věkových skupin použity pevné věkové hranice, došlo by k tomu, že většina obcí by v roce 2004 spadala do „nejmladší“ a „střední“ věkové kategorie, zatímco v roce 2010 by se prakticky všechny obce přesunuly do „střední“ a „nejstarší“ věkové kategorie. Proto bylo použito rozdělení do kategorií relativně vůči průměrnému věku celého kraje. Zvolené tři skupiny tedy jsou „mladší“, „průměrné“ a „starší“, přičemž „mladší“ znamená, že průměrný věk obce je nižší než průměrný věk celého kraje v daném roce o více než 0,4 roku. Kategorie „průměrné“ znamená, že se průměrný věk obce liší od průměrného věku kraje o méně než 0,4 roku libovolným směrem a kategorie „starší“ znamená, že průměrný věk obce je vyšší než průměrný věk kraje o více než 0,4 roku. Pro zajímavost, nejmladší obec Středočeského kraje jsou Nupaky z okresu Praha východ. Ta má však jen 1200 obyvatel a nevstupuje do vyhodnocení v této práci. Hned druhá nejmladší (a první, která vstupuje do vyhodnocení) je obec Milovice v okrese Nymburk a má průměr 31,16. Nejstarší v kraji je obec Hradiště v okrese Benešov, má průměrný věk 53,18, ale žije tu však pouhých 28 obyvatel. Pak je dalších téměř 100

malých vesnic. První větší obec vstupující do vyhodnocení v této práci je Načeradec v okrese Benešov a má průměr 44,26:

Tabulka 2-3 – Počty obcí v členění podle kritéria průměrného věku obce

	1994*	1998*	2002*	2006	2010	Celkem
Mladší	49	49	49	42	47	236
Průměrné	42	42	42	43	32	201
Starší	40	40	40	46	52	218

**Pro volební období 1994,1998,2002 byly použity údaje o průměrném věku obcí z roku 2004, protože starší údaje nejsou dostupné. Proto jsou i počty obcí v jednotlivých kategoriích stejné.
Zdroj: vlastní zpracování*

Posledním socioekonomickým faktorem použitým pro vyhodnocení dat v této práci je míra nezaměstnanosti. Problém je však v tom, že se míra nezaměstnanosti nevyhodnocuje v jednotlivých obcích, ale pouze na úrovni okresů. Proto byla všem obcím v okresu přiřazena stejná míra nezaměstnanosti. Druhý problém je obdobný jako s určením kategorií průměrného věku. Míra nezaměstnanosti celého Středočeského kraje vzrostla od roku 1997 z hodnoty 3,79 % až na 7,05 % v roce 2012. Kdybychom pro rozdělení obcí do kategorií podle míry nezaměstnanosti použili pevné hranice, pak by ve volebních obdobích 1994 a 1998 patřily prakticky všechny obce do kategorie „nízká nezaměstnanost“ zatímco ve volebním období 2010 by naopak prakticky všechny obce spadaly kategorie „vysoká nezaměstnanost“. Analýza by tak ztratila svůj význam. Nezaměstnanost proto byla vyhodnocována opět relativně jako rozdíl míry nezaměstnanosti v daném okrese a míry nezaměstnanosti v celém kraji. Obce jsou pak rozděleny do skupin „s podprůměrnou mírou nezaměstnanosti“, „s průměrnou mírou nezaměstnanosti“ a „s nadprůměrnou mírou nezaměstnanosti“. Hraniční hodnota zde byla zvolena $\pm 1,5\%$ s ohledem na výsledný počet obcí v jednotlivých kategoriích.

Tabulka 2-4 – Počty obcí v členění podle odchylky míry nezaměstnanosti od průměrné nezaměstnanosti kraje

	1994	1998	2002	2006	2010	Celkem
Podprůměrná	54	55	55	55	55	274
Průměrná	44	29	39	26	41	179
Nadprůměrná	33	47	37	50	35	202

Zdroj: vlastní zpracování

Data o složení rad měst a obcí byla získána z databáze <http://ispo.fss.muni.cz> . Hlavní komplikací bylo, že data volebního období 2002 – 2006 nebyla z technických důvodů dostupná. Všechny analýzy, které se opírají o složení rady (členění koalic, politická příslušnost starosty atd.) jsou provedena s vynecháním tohoto konkrétního

volebního období. Při čerpání dat z této databáze byly nalezeny obce za všechny čtyři volební období (bez roku 2002), kterých je 52. Jelikož tyto obce mají rady ve všech čtyřech volebních obdobích, celkem se utvořilo 208 rad (volebních výsledků). Dále také u 103 obcí byly údaje pouze jen za některé roky a dohromady je dostupných 195 volebních výsledků.

Klíčovou informací pro většinu analýz v této diplomové práci počínaje politickou příslušností starosty až po určení typu koalice je rozhodnutí o přiřazení jednotlivých členů zastupitelstva k jednotlivým stranám. Toto přiřazení můžeme vypracovat podle tří různých kritérií: 1) kandidátní listina, na které zastupitel kandidoval, 2) politická strana, která kandidáta na kandidátní listinu navrhla, 3) politická příslušnost, tj. jestli kandidát je členem té konkrétní politické strany. Rozdíl mezi prvními dvěma pohledy je v tom, že kandidátní listina může být sestavena sdružením několika stran. Pokud například vyhraje jedna kandidátní listina, tak nelze říci, že vyhrály všechny strany toho konkrétního seskupení, ale jednotliví političtí aktéři toho sdružení si podle výsledků voleb rozdělí celkový počet získaných mandátů. Je to patrné na příkladu: strany X a Y sestaví společně jednu kandidátní listinu a strana Z má kandidátní listinu samostatně. Předpokládá se, že volební koalice stran X a Y získala ve volbách 60 % hlasů a ve 20 členném zastupitelstvu získá 12 mandátů a strana Z získá ve volbách 40 % hlasů, a tudíž získá v zastupitelstvu zbývajících 8 mandátů. Z 12 mandátů bude 7 patřit členům strany X a zbylých 5 členů straně Y. Z pohledu kandidátních listin je vítězem voleb volební koalice X a Y, a strana Z skončila jako druhá. Zatímco z pohledu strany, které kandidáty navrhovala, vyhrála strana Z s 8 mandáty, druhá je strana X se sedmi mandáty a na třetím místě je strana Y s pěti mandáty.

Rozdíl mezi druhým a třetím pohledem tedy mezi stranou, která kandidáta navrhla a jeho politickou příslušností spočívá zejména v zařazení kandidátů bez politické příslušnosti. Většina stran totiž na svých kandidátních listinách navrhuje nejen své vlastní členy, ale i kandidáty bez politické příslušnosti (BEZPP). Rozdíl v pohledu může mít opět zásadní dopad na vyhodnocení výsledků. Například strana X, která získá 7 mandátů, stranu Y, která získá 10 mandátů a sdružení nezávislých kandidátů Z, které získá 3 mandáty. Z tohoto pohledu strana X vyhrála, strana Y na druhém místě a sdružení Z bylo na místě třetím. Vezme-li se v úvahu politická příslušnost jednotlivých zastupitelů, je ze zvolených 10 kandidátů za stranu X jsou jen 4 členy této strany a 6 BEZPP, ze 7 kandidátů strany Y

je 5 členů této strany a zbylí dva jsou BEZPP a za sdružení nezávislých kandidátů jsou všichni BEZPP. To znamená, že celkem bude 11 zastupitelů BEZPP, pouze pět členů zbude ze strany Y a jen čtyři členové ze strany X. Výsledek voleb z tohoto třetího pohledu je tedy zcela opačný.

Ideová klasifikace jednotlivých politických stran bude vycházet z toho, jak se strany samy označují, čili z jejich sebedeklarace. Levicové strany budou pouze levicové i přes skutečnost, že v praktické politice mohou občas podnikat kroky pravicové a naopak. Nezávislé subjekty budou brány za středové. Detailnější popis této klasifikace včetně tabulky konkrétní klasifikace politických stran bude uveden v kapitole číslo 4.

Metodika určení typu koalic bude popsána v kapitole 3.3 v souvislosti s popisem teorií koalic.

3. Přehled řešené problematiky

3.1. Obecní zřízení

Obecní zřízení je ve svých základech upraveno Ústavou České republiky (Hlava sedmá – Územní samospráva) a konkrétně vychází ze znění zákona o obcích č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení).

Obec je základem územní samosprávy, kterou tvoří územní celek vymezený hranicí území dané obce. Jestliže má alespoň 3 000 obyvatel, je městem, pokud tak stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády.

Občany obce jsou chápány fyzické osoby mající státní občanství České republiky a zároveň jsou v obci přihlášení k trvalému pobytu. Každý, kdo dosáhl věku osmnácti let, má právo volit do zastupitelstva obce, být volen, dále právo nahlížet do rozpočtu a závěrečného účtu obce a nakonec i právo hlasovat v referendu.

Obec pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů, dále při plnění svých úkolů chrání veřejný zájem, který je stanoven v zákonech a jiných právních předpisech.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích rozlišuje v zásadě dva druhy působnosti obcí, a to samostatnou a přenesenou. Samostatná působnost je vymezena v § 35 zákona o obcích jako spravování záležitostí, které jsou v zájmu obce a jejích občanů, pokud nejsou svěřeny zákonem krajům, nebo pokud nejde o výkon přenesené působnosti. Dále záležitosti, které do samostatné působnosti obce svěří zvláštní zákon. Přenesená působnost pak spočívá v plnění určitých veřejných záležitostí, které spadají pod působnost státu jako celku, které ovšem stát dále deleguje na obce. Stát může regulovat to, nakolik omezí prostor samosprávného působení obce tím, že určité samosprávné kompetence převede do okruhu působnosti přenesené, nebo naopak. Z toho vyplývá, že samostatná a přenesená působnost obce není definována jako neměnná (Vodička, 2007 s. 305).

Kompetence obcí, v samostatné působnosti v komunální politice v rámci politického systému jako celku, mohou být rozděleny na šest oblastí (sociální, ekonomické, politické, ekologické, ostatní, prognostické), (Balík, 2008 s. 16).

Funkce sociální zahrnuje oblasti, které se zaměřují na vzdělání, zdravotní péči, sport a kulturní oblasti. Hospodařením obce se zabývá funkce ekonomická, která zahrnuje například sestavování rozpočtu, schvalování závěrečného účtu, hospodaření s majetkem,

zřizování peněžních fondů, zakládání a rušení právnických osob a organizačních složek ÚSC. Nezanedbatelnou skupinou pravomocí má také funkce politická. Patří do ní vyhlášení místního referenda a realizace jeho výsledků, volba orgánů obcí, vytváření partnerství s dalšími obcemi, zřizování obecní policie, rozhodování o členství v dobrovolných svazcích obcí, včetně mezinárodních svazků, udělování čestného občanství, cen a pojmenovávání ulic. Nepostradatelnou součástí každé obce musí být nezbytně funkce ekologická, která zajišťuje svoz a likvidaci odpadů, odvádění a čištění odpadních vod. Další funkce, mezi které patří především správa, údržba a provozování zařízení zřízených k uspokojování potřeb občanů obcí, údržba komunikací (silnice, chodníky, cyklostezky atd.), lze označit jako funkce ostatní. Vedení obce dále pracuje s funkcemi tzv. prognostickými, které slouží k přípravě plnění funkcí dalších. Lze sem zahrnout například schvalování programu rozvoje obce, územního plánu a regulačního plánu (Balík, 2008 s. 16 – 17).

Zde je potřeba se zmínit, vzhledem k výše uvedeným funkcím, že panuje napětí mezi přenesenou působností a samostatnou působností, kterému stát nikterak nepomáhá, ba naopak. Stát často přistupuje v některých oblastech samostatné působnosti jako k přenesené. Příkladem může být problém s čištěním odpadních vod, který započal referendem o vstupu do EU. V tomto případě vláda rozhodla za obce, že do určitého konkrétního data (dle počtu obyvatel v obci) bude mít obec zajištěno čištění odpadních vod. Ovšem problematika kanalizací spadá do samostatné působnosti. V okamžiku schválení přístupové smlouvy do EU v referendu, se ze svobodné pravomoci obce rozhodnout, zda bude mít čističku s kanalizací, stala povinnost, kterou udělila vláda. Realizace takového záměru nemusí být v řadě obcí politicky ani finančně atraktivní (Balík, 2008 s. 18 – 19).

Na podkladě zákona č. 147/2000 Sb., o okresních úřadech, přešly pravomoci zrušených okresních úřadů na krajské úřady a na vybrané větší obce. Okresní úřady byly zrušeny k 31. 12. 2002. Pod pojmem větší obce rozumíme tzv. obce s rozšířenou působností (obce III. stupně), kterých je kromě hlavního města Prahy 205. Dále na obce s pověřeným obecním úřadem (obce II. stupně), jichž je 388.

Přenesená působnost je obecně ustanovena v hlavě III., zákona 128/2000 Sb., o obcích. Obec je vázána nejen zákonem, ale také směrnicemi vyšších orgánů státní správy, což je přesně popsáno v § 62 odst. 2 zákona o obcích (Vodička, 2007, s. 305).

Orgány obce III. stupně – v přenesené působnosti – vydávají nařízení obce, rozhodují o místních a účelových komunikacích, jsou vodoprávním úřadem a spravují drobné toky, povodňovým orgánem, dále jsou orgánem ochrany přírody a ochrany ovzduší a projednávají přestupky (Marek, 2004 s. 28).

Orgány obce II. stupně – s pověřeným obecním úřadem v přenesené působnosti – spravují rozhodování o poskytování peněžité a věcné dávky nebo půjčky, zajišťování voleb do Parlamentu České republiky, do zastupitelstev krajů, do zastupitelstev obcí a do Evropského parlamentu, jsou vodoprávním úřadem a povolují odběr a nakládání s vodami a dále jsou například orgánem ochrany zemědělského půdního fondu (Marek, 2004 s. 28).

Mezi orgány obce dle zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, spadá zastupitelstvo obce, rada obce, starosta a obecní úřad. Orgány obce jako rada a zastupitelstvo si dále mohou volit své orgány, kterými jsou výbory a komise. Základním orgánem obecní samosprávy je zastupitelstvo. Počet zastupitelů se stanoví na základě rozpětí počtu obyvatel dané obce. Nejpozději však 85 dní před novými volbami, staré zastupitelstvo určí plánovaný počet členů nového zastupitelstva. Limity pro stanovení počtu zastupitelů viz: Přílohy.

Pro platné usnesení zastupitelstva je nezbytný souhlas nadpoloviční většiny všech jeho členů. Zastupitelé se scházejí dle potřeby. Jejich zasedání jsou veřejná a postupují dle předem naplánovaného jednacího řádu. Když se orgán nesejde v době delší, než šest měsíců, tím pádem není usnášeníschopný a ministerstvo vnitra jej rozpustí. Dokud není zvoleno nové zastupitelstvo, pravomoci přebírá rada obce, popřípadě starosta, pokud město nemá zvolenou radu. O průběhu jednání zastupitelstva se do deseti dnů pořizuje zápis. Není-li zřízena rada obce, vydává nařízení zastupitelstvo obce (Čmejrek 2008, s. 37).

Zastupitelstvo obce má přímý mandát od voličů, který vzniká zvolením (ukončení hlasování). Díky svému mandátu tak může rozhodujícím způsobem ovlivňovat následující podobu orgánů obce. Každý jednotlivý člen vykonává svůj mandát osobně v souladu se svým slibem, není přitom vázán žádnými příkazy a jeho funkce slouží jako veřejná funkce (Čmejrek, 2008 s. 36). Každý mandát je reprezentativní a politický klub může daného člena vyloučit ze svého středu, ale nemůže jej zbavit mandátu. Každý zastupitel má povinnost účastnit se zasedání svého zastupitelstva a plnit úkoly tímto orgánem uložené. Členové mohou například předkládat návrhy na projednání. V obcích s větším počtem

obyvatel může být funkce zastupitele vykonávána na plný úvazek, za který jsou zastupitelé vypláceni následně z rozpočtu obce (Balík, 2003 s. 27).

Zastupitelstvo si může zřídit své iniciativní a kontrolní orgány, které se nazývají výbory. Jednotlivé výbory jsou odpovědné zastupitelstvu a předkládají mu svá stanoviska a návrhy. Usnesení výboru je platné, pokud s ním souhlasila nadpoloviční většina všech jeho členů. Vždy musí mít obec kontrolní a finanční výbor, které musí být vždy minimálně tříčlenné. Zvláštní výbor pro národnostní menšiny se zřizuje pouze v těch obcích, kde žije více jak 10 % občanů jiné, než české národnosti. Tito občané by pak měli tvořit přinejmenším polovinu členů výboru (Balík, 2009, s. 78).

Rada je výkonným orgánem obce a za svou činnost odpovídá zastupitelstvu obce. Radu obce tvoří starosta, místostarosta a další členové rady. Scházejí se dle potřeby a jejich schůze jsou neveřejné. Pro platné usnesení rady je potřeba, aby byla přítomna nadpoloviční většina všech jejich členů. Zápis pak je pořízen do sedmi dnů od schůze. Připravuje také návrhy pro základní orgán obce a dále zabezpečuje plnění přijatých usnesení zastupitelstvem (Balík, 2003 s. 55 – 75). Počet jejich členů je vždy lichý a činí nejméně pět a nejvíce jedenáct členů. Nesmí však přesáhnout jednu třetinu počtu členů, kteří jsou v zastupitelstvu. Poklesne-li počet členů rady obce pod pět v průběhu funkčního období a na nejbližším zasedání zastupitelstva nebude počet doplněn zpět na pět, od tohoto okamžiku vykonává pravomoc rady zastupitelstvo obce. Další podmínkou je, že rada se nevolí u těch zastupitelstev, kde není alespoň 15 členů. Funkční období rady zaniká až zvolením rady nové, tudíž až po zvolení nového zastupitelstva (Marek, 2004, s. 26).

Rada si volí jako své iniciativní kontrolní orgány – komise. V obcích, v nichž není ustanovena rada, zřizuje komise starosta. Ze své činnosti je komise odpovědná radě obce (Balík, 2009, s. 78).

Starosta zastupuje obec navenek a reprezentuje ji. Zastupitelstvo volí do funkce místostarostu, který se mu následně zodpovídá za své činnosti. Pokud starosta nebo místostarosta ztratí důvěru zastupitelstva, jsou kdykoli odvolatelní. Oba musí být občany České republiky. Starosta odpovídá za včasné přezkoumání hospodaření obce za uplynulý kalendářní rok a také za informování veřejnosti. Tajemníka obecního úřadu jmenuje a odvolává do funkce, se souhlasem ředitele krajského úřadu, starosta, který také stanoví jeho plat dle zvláštních předpisů. Tajemník se zodpovídá starostovi obce z plnění svých úkolů. Tajemník disponuje poradním hlasem a má možnost předkládat návrhy na zasedání

rady i zastupitelstva, z toho vyplývá, že musí mít možnost zúčastnit se zasedání. Pokud se starosta bude domnívat, že rozhodnutí rady je mylné, má právo toto rozhodnutí pozastavit a předložit jej k projednání na příštím zasedání zastupitelstva. Zastupitelstvo pak o daném problému rozhodne s konečnou platností (Vodička, 2007, s. 306).

Obecní úřad je tvořen starostou, dále místostarostou, tajemníkem a zaměstnanci obecního úřadu. Rada obce může zřídit odbory a oddělení, do nichž jsou zaměstnanci úřadu začleněni. Obecní úřad v oblasti samostatné působnosti plní úkoly, které mu uložilo zastupitelstvo nebo rada, pomáhá výborům a komisím v jejich činnosti. V oblasti přenesené působnosti vykonává státní správu s výjimkou věcí, které patří do působnosti zastupitelstva a rady a zvláštních orgánů obce, případně komisí (Čmejrek, 2008 s. 41 – 47).

3.2. Komunální volební systém

Volební systém se řadí k základním pilířům zastupitelské demokracie. Díky němu mohou občané vybírat politické strany a kandidáty, kteří je budou zastupovat navenek. Volby představují jednu z nejdůležitějších forem politické participace občanů. Hlavním úkolem voleb je zjistit aktuální rozložení politických sil v daném regionu. Na základě volebních výsledků se ubírají další kroky k rozdělení mandátů, vytvoření většiny, zformování opozice, která následně kontroluje exekutivu i většinu. Pomocí voleb pak zjistíme aktuální požadavky a priority společnosti. Volby plní několik funkcí. Funkce kontrolní je vysledovatelná v pravidelném periodiku voleb, kde dostávají občané možnost kontrolovat zastupitelské i exekutivní orgány. Jsou-li občané nespokojeni s politickou reprezentací, mohou ji prostřednictvím voleb vyměnit. S funkcí kontrolní je úzce spojena funkce legitimizační. Od zastupitelského orgánu, který je volen přímo voliči, odvozuje svou podobu a legitimitu nejen zvolený orgán, ale i další orgány. Politické síly, které se střetávají ve volbách, reprezentují různé, někdy až značně odlišné názory, zájmy, priority a cíle. Volby plní také funkci integrační, protože aktem voleb dochází k integraci politických sil a tím pádem i celé společnosti (Čmejrek, 2010, s. 51 – 52).

Aby volby mohly plnit své funkce, musejí být založeny na principu všeobecného, rovného a přímého volebního práva. Právo volit (aktivní právo), stejně jako právo kandidovat (pasivní právo), mají všichni občané, kteří dosáhli zákonem stanovené věkové hranice. V České republice u všech druhů voleb (poslanecké sněmovny, senátu, zastupitelstev obcí a krajů a Evropského parlamentu) občan získává aktivní volební právo

dovršením věku osmnácti let. Naopak pasivní volební právo získává občan, který dosáhl věku jednadvaceti let ve volbách do poslanecké sněmovny, čtyřiceti let ve volbách do senátu a v obecních volbách postačuje hranice osmnácti let. Vyhodnocení komunálních voleb je zakotveno v zákoně č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů. Politická pluralita a svoboda volby je pro funkčnosti voleb nezbytností. Musí být širší výběr mezi stranami a kandidáty. Z tohoto pohledu může v České republice vznikat problém u malých obcí. Volič nesmí volit pod nátlakem určité strany a musí mít možnost získat potřebné informace o kandidátech a příslušných volebních stranách (Čmejrek, 2008 s. 48).

Zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí upravuje mimo jiné i problematiku volebních orgánů, kterými jsou například: Státní volební komise, Ministerstvo vnitra, Český statistický úřad, krajské úřady, obecní úřady, starostové jednotlivých obcí a okrskové volební komise. Koordinaci, přípravu, průběh a provedení voleb do zastupitelstev obcí má na starosti Státní volební komise. Ministerstvo vnitra je ústředním orgánem státní správy na úseku voleb do zastupitelstev obcí (§ 8 zákona č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí). Ministerstvo metodicky řídí a kontroluje organizační, technickou přípravu a vydává seznam registrovaných politických stran a politických hnutí. Český statistický úřad má jako hlavní úkol po skončení voleb vyhodnotit výsledky a pak je uvést na svých internetových stránkách. Krajský úřad má pravomoci v tom, že zajišťuje organizačně a technicky přípravu, průběh a provedení voleb v kraji a také kontroluje průběh hlasování ve volebních místnostech a zajišťuje archivace volební dokumentace. Obecní úřady v těch obcích, které mají zřízeny nejméně dva volební obvody, projednává a registruje kandidátní listiny pro volby do zastupitelstva obce, losuje pořadí volebních stran na hlasovacím lístku, zajišťuje tisk hlasovacích lístků a vyhledává výsledky voleb v obci. Dále má v pravomoci zajišťovat volební místnosti pro okrskové volební komise a vede stálý seznam voličů. Starosta má za úkol stanovit seznam stálých volebních okrsků, také stanovit okrskové volební komise, a to nejdéle do 60 dní před uskutečněním voleb. Starosta informuje voliče o době, která je dána zákonem a místě konání voleb do zastupitelstva obce. Mezi hlavní úkoly patří zejména u okrskové volební komise dohled nad řádným průběhem hlasování, sčítání hlasů a vytvoření zápisu o průběhu a výsledcích voleb. Každý člen musí složit slib, jehož znění je stanoveno v zákoně § 17 odst. 4, č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů.

Okrsková volební komise může mít minimálně 6 členů s výjimkou obcí s nižším počtem obyvatel než je 300. V tomto případě může být počet členů snižen na čtyři. Losem se pak určí, kdo bude místopředseda a kdo předseda okrskové volební komise.

Na kandidátní volební listině mohou být za volební stranu chápány registrované politické strany a politická hnutí, jejichž činnost nebyla pozastavena. Také jejich koalice, nezávislí kandidáti, sdružení nezávislých kandidátů, sdružení politických stran, nebo politických hnutí. Součástí pouze jedné volební strany mohou být politická hnutí a politické strany. Každý kandidát může kandidovat pouze na jedné kandidátní listině volební strany a každá kandidátní strana může pro volby do téhož zastupitelstva obce podat pouze jednu kandidátní listinu (Čmejrek, 2010 s. 61).

Kandidátní listiny jsou upraveny v § 20, § 21 a § 22 zákona č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů. Volební strana nemůže na kandidátní listině uvést více kandidátů, než se volí členů do příslušného zastupitelstva.

V posledních letech se objevuje trend, který je pozorován v rozmachu nezávislých kandidátů. Na rozdíl od politických stran, nemusejí nezávislí kandidáti skládat kauci, namísto toho musí připojit ke kandidátní listině určitý počet podpisů na petici od občanů. Vyžadovaná podpora od lidí je vyčíslena viz: Přílohy. Z tabulky lze vyčíst, že účast ve volbách je pro nezávislé kandidáty snazší v malé obci než ve větších městech. Potřebný počet podpisů je povinen uveřejnit příslušný registrační úřad na úřední desce nejpozději však 85 dní přede dnem voleb (Čmejrek, 2008 s. 51 – 55).

Při komunálních volbách se používají otevřené kandidátní listiny, v nichž volič může ovlivnit pořadí a není vázán na jedinou kandidátní listinu. Hlasy se mohou kombinovat pro kandidáty z různých kandidátních listin, tudíž je pro strany výhodné, když mají svou kandidátku zcela zaplněnou. Otevřené kandidátní listiny tím pádem podporují vnitrostranickou konkurenci, což umožňuje vznik přímého a užšího vztahu mezi voliči a kandidáty (Čmejrek, 2010 s. 51).

V komunálních volbách se volí do zastupitelstva systémem proporcionálním, neboli na základě principu poměrného zastoupení. Jeho největší předností je, že je spravedlivý a odhaluje aktuální rozložení politických sil, na základě kterých se pak přidělují mandáty. Aby se do zastupitelského orgánu nedostalo příliš mnoho politických subjektů, zavedl se umělý práh pro vstup do voleného orgánu, tzv. volební klauzule. Získané hlasy se pak

musejí těžkopádně a složitě přepočítávat a obtížně se tak formuje většina a následně exekutivní koalice. Při volbách si volič vybírá mezi jednotlivými kandidátními listinami, zpravidla mezi politickými stranami. Zavedly se proto preferenční hlasy, které slouží k posílení personalizace voleb. Díky těmto hlasům mohou voliči ovlivnit svými hlasy pořadí kandidátů na listinách (Čmejrek, 2010, s. 55).

3.3. Komunální koalice

V prostředí vícestranických (multipartistických) systémů a volebních systémů poměrného zastoupení se dá považovat strana, která disponuje s nadpoloviční většinou hlasů, za výjimečnou. Nejčastěji, minimálně dvě volební strany, musí uzavřít spojení, tzv. koalici (Balík, 2008 s. 35).

Teorie koalic se zabývá spojenectvím politických subjektů vytvořených za účelem vlastního personálního obsazení exekutivního orgánu, nebo také snaha o prosazení specifické politiky prostřednictvím legislativní většiny. Koalice jsou buď předvolebního, nebo povolebního typu. V komunální politice vznikají předvolební koalice, které mají mnohdy jiný účel, než samotná teorie koalic předpokládá. Cílem předvolebních koalic je vyhrát volby, povolební koalice se ustavují především proto, aby svým členům zajistily legislativní většinu v městském zastupitelstvu a většinu v městské radě. Při vzniku nové koalice se mění nejen složení politických subjektů, ale také se koalice mění z hlediska personálního složení městské rady. Nejčastěji vznikají nové koalice s novými volbami. Tato práce se dále zabývá studiem tvorby koalic povolebních (Jüptner, 2004 s. 80 – 82).

V teorii koalic rozlišujeme mezi evropskou a americkou tradicí. Tento rozdíl je vysvětlitelný různými podobami stranických systémů. Zatímco v americké tradici je považován za cíl získání exekutivního postu, oproti tomu dle evropské tradice je neméně důležitým cílem prosazení politického programu. Další rozdíl je možné sledovat v tom, že americké země jsou ovlivňovány existencí dvou dominujících subjektů, na rozdíl od evropských zemí, kde stranický systém lze identifikovat více než dvěma relevantními aktéry. Rozdílnost těchto dvou tradic vychází také z jiné propojenosti moci zákonodárné a výkonné. Tyto dvě školy (americká a evropská) přistupují k danému jiným způsobem. Americká řeší teorii koalic převážně z teoretického hlediska a evropská naopak vnáší empirii, z níž teprve pak odvozuje teorii. I přes tyto odlišnosti se nemusí vzájemně vylučovat (Jüptner, 2004 s. 80 – 83).

Základním východiskem americké školy je, že aktéři při sestavování koalice jednají na základě tzv. teorie racionální volby. Jejich chování lze pak snadno odhadnout a vysvětlit. Racionální jednání je spatřováno v tom, že při sestavování koalice je cílem sestavit co možná nejmenší koalici, aby se celkový zisk nemusel dělit mezi zbytečně mnoho „hráčů“. Ovšem za předpokladu, že je základním cílem politického aktéra maximalizace politického vlivu reprezentovaného počtem vládních postů držených po co nejdelší dobu za vynaložení co nejmenší energie. Tato koalice může mít pak dvě formy, koalici s nejmenším počtem křesel a koalici s nejmenším počtem členů (stran). U druhé koalice se vychází z předpokladu že, v ní není jediná strana, která by nebyla nezbytně nutná pro většinu v legislativním tělese. Moc a peníze se tak nemusí dělit mezi zbytečně mnoho aktérů. Minimálně vítězná koalice s nejmenším počtem křesel zahrnuje právě takové strany, jež společně disponují co nejmenší možnou většinou. Veškeré ostatní koalice, tzv. velké, jsou považovány za deviantní (Balík, 2008 s. 36).

V evropské tradici teorie koalic, díky většímu počtu relevantních aktérů, má jeden subjekt jen výjimečně možnost sám sestavit vládu. Strany jsou spíše homogenní a programově konzistentní. Koalice jsou tak sestavovány volebními stranami. Specifika komunální politiky rozpracovali také ve své studii jedna dvaceti evropských zemí Petr Jüptner a kolektiv. Na rozdíl od americké tradice není cílem strany zisk mocenských postů, ale hlavně prosazení programových priorit. Toto je nepochybným přínosem ve vysvětlení za prvé, motivace některých stran podporovat menšinovou vládu strany jiné, i když nehraje přímou roli v exekutivě, a za druhé toho, proč některé menší a malé politické subjekty podporují většinovou koalici jiných stran bez přímé účasti v ní. Politická věda pro tento druhý případ používá termín „legislativní koalice“ (Balík, 2008 s. 36 – 42).

Z hlediska dvojdimenzionálního pohledu mocenského a programového se rozšířila paleta koaličních typů. Jednou z možných variant jak přistupovat k typologii koalic je inspirovat se přístupem Giovanniho Sartoriho. Sartori tvrdí, že je nutné přejít od pouhé klasifikace k typologii koalic, což znamená kritérium počtu stran doplnit o kritérium jejich ideologie. Dle tohoto přístupu rozlišujeme u koalic dvě kategorie – kategorie třídy (formátu), založenou na počtu aktérů, a kategorii typu založenou předně na ideové vzdálenosti prvků uvnitř systému a pak následně též na počtu aktérů, respektive mandátů. Z tohoto pojetí vychází rozdělení exekutivních koalic i Stanislava Balíka (2006), z kterého bude práce vycházet.

Nejnámějším se stal koncept minimální vítězné ideově propojené koalice, která má právě tolik členských subjektů (mandátů), kolik je zapotřebí k většině. Její členové mají k sobě ideově blízko. Je nejlogičtější řešením povolební situace a také zároveň nejvíce podporuje soutěživost stranického systému, přičemž dává voličům velkou naději na možnost změny politiky způsobené odlišnými volebními výsledky v příštích volbách. Aktéři, kteří tuto koalici vytvářejí, maximalizují politický vliv za vynaložení co nejmenší energie (Balík, 2008 s. 43).

Koalice minimální vítězná ideově nepropojená je novým typem, v českém prostředí dosud nepoužívaným. Je složena z nejmenšího možného počtu ideově nepropojených členů, kteří disponují nejmenším možným počtem mandátů postačujících k většině. Tvoří ji subjekty z opačných částí politického spektra. Touto koalicí je myšlena situace, kdy spolupracují ideově nepřibuzné (protikladné) strany a v opozici se nachází několik politických subjektů, jde spíše o výjimečný typ koalice. Od tzv. velké koalice se liší hlavně tím, že nemůže zahrnovat jen dva hlavní představitele ideového spektra. Ovšem může se vztahovat na situaci, kdy reprezentant hlavního pólu spolupracuje s jedním či dvěma vedlejšími reprezentanty pólů protikladných. Vznik této koalice může vycházet ze dvou situací. Zaprvé, že vítěz není schopen utvořit koalici minimálně vítěznou ideově propojenou, protože není s kým ji utvořit. Nabídne raději spolupráci menší ideově vzdálené straně, která nebude mít tak významnou pozici jako strana větší, než aby se spojil s reprezentantem druhého hlavního pólu ve velké koalici. A Zadruhé ideově propojenou koalici nevytvoří, a to z personálních důvodů, i přes fakt, že taková možnost existuje (Balík, 2008 s. 43).

Velkou koalicí se myslí spojení dvou stran, které jsou dominantní, ideově protikladné a do svého spojení nemusí přibírat další (menší) členy. Většinou se velké koalice vyskytují tehdy, když je teoreticky možné utvořit koalici minimálně vítěznou ideově propojenou, ale z různých důvodů, nejčastěji personálních k tomu nedojde). Velká koalice je většinou dvoučlenná, ovšem se můžeme setkat i s variantami vícečlennými. Důležitou podmínkou je, aby reprezentanti byly z hlavních ideově protikladných pólů a také aby zůstaly, mimo tuto koalici, ve hře minimálně ještě dvě politické strany či politické proudy. Vznikají nejčastěji z důvodu zvýšení podpory v legislativním tělese a také je zde často ukryt motiv touhy po bezpečí, kdy výměnou za menší úspěch v oblasti personální (programové) se minimalizuje velikost opozice a zklidňuje veřejné mínění. Výjimkou je

situace tříprvkových matric se dvěma hlavními a jedním vedlejším aktérem. Způsob spolupráce dvou hlavních aktérů v tomto případě lze považovat za koalici velkou, byť nesplňuje výše uvedenou podmínku existence nejméně dvou relevantních politických sil mimo ni samotnou, tudíž by patřila pod koalici širokou (viz níže), (Balík, 2008 s. 44).

Jedním z moc nevídaných typů koalice je nadměrná ideově propojená, která je spojena se třídou koalice nadměrné, což znamená, že se v ní nachází alespoň jeden nadbytečný člen, bez kterého by jistě koalice disponovala většinovým počtem hlasů. V tomto typu koalice je nutná ideová příbuznost politických participujících stran. Jednoduše řečeno nejsou v těchto koalicích zastoupené protikladné ideové póly. Od koalice široké (viz níže) se odlišuje právě touto ideovou příbuzností. Tento typ koalice často vzniká tam, kde je k rozhodnutí potřeba nadpoloviční většina všech zákonodárců (nikoli jen přítomných). Další vznik může zapříčinit výrazná dominance vítězné jedné politické strany, která však nedisponuje sama většinou hlasů. Přizve proto více partnerů ideově propojených, aby žádný z nich neměl exkluzivní pozici. Poslední důvod vedoucí ke vzniku takového uspořádání je nedisciplinovanost politických frakcí. Ty by totiž měly dostatek sil na vytvoření minimální vítězné koalice, ale v obavách před nátlakem svých poslanců, pak vedení stran často přistupuje k vytváření nadměrných koalic s ideově blízkými partnery.

Na těsném pomezí koalic širokých a velkých se nachází koalice třídy nadměrné, ideově nepropojená koalice. Kromě shodné podmínky s koalicí předchozí, nutnosti minimálně jednoho nadbytečného člena, se liší tím, že ji tvoří ideově vzdálení členové (Balík, 2008 s. 45).

S třídou koalice nadměrné je spojen další typ koalice, která nese jméno široká. Toto spojení vzniká tehdy, když se spojí dohromady téměř všechny politické síly, musí být tedy více než dvoučlenná. Také v ní musí být zastoupeno větší množství subjektů, ideově nesorodých, než je zapotřebí k získání nadpoloviční většiny v legislativním tělese. Široké koalice vznikají z důvodu rozvrstvení zodpovědnosti mezi jednotlivé subjekty. Existují přinejmenším dva zásadní důvody, proč právě jeden subjekt nemůže být zapojen do této koalice. První z nich je, jestli je spojenectví uzavřeno proti tomuto subjektu, nebo pouze bez něj (Balík, 2008 s. 46).

Posledním typem koalice je všestraničká, která také patří do třídy koalic nadměrných. Vyskytuje se při formování exekutivy, na které se podílejí všechny politické subjekty. Může se vyskytovat pod různými názvy, které mají předponu „vše“, například:

všeobecní, všekrajská, všestátní, všenárodní. Jednotlivé subjekty prahnou po „bezpečí“, jednak proto se strany uchylují k vytváření všestranných koalic, a také proto, že předpokládají, že v příštím volebním období udělají výherní politické strany to samé a sjednotí se všichni v koalici všeobecní (Balík, 2008 s. 46).

Typologie koalic, ať již sebevíc detailněji popsána a dovedena téměř k dokonalosti, nemůže nikdy vystihnout, obsáhnout sociální realitu, která se neustále mění a vyvíjí. Tudíž dochází k prolínání typologií koalic a nad jednotlivými případy měst a obcí se vedou diskuze. Špatně rozeznatelná situace nastává mezi koalicemi velkými a širokými, minimálními vítěznými ideově propojenými a nepropojenými, či mezi dvěma typy nadměrných koalic a koalicí širokou. Na druhou stranu dobře rozeznat můžeme hranici mezi koalicí širokou a všestrannou (Balík, 2008 s. 47).

Výše uvedené rozdělení koalic dle tříd a typů vycházelo z pojetí Stanislava Balíka, který rozděluje třídy koalic na minimálně vítěznou s nejmenším počtem mandátů a nejmenším počtem členů a na koalice nadměrné. Na druhou stranu například Ladislav Cabada rozděluje třídy koalic také na minimálně vítězné podle počtu mandátů a nejmenšího počtu členů, ale jako druhou třídu uvádí koalice velké. Rozdíl je v tom, že Ladislav Cabada nezahrnuje vůbec koalici nadměrnou (ideově propojenou, nepropojenou). Také nepočítá vůbec s typem koalice minimální vítězné ideově nepropojené. Blíže rozdílnost terminologie a různost v chápání koalic nastíní tabulky níže.

Tabulka 3-1 – Třídy a typy koalic dle Stanislava Balíka

<i>Třída koalic</i>	<i>Typ koalic</i>
Minimální vítězná (nejmenší počet mandátů, nejmenší počet členů)	Minimální vítězná ideově propojená
	Minimální vítězná ideově nepropojená
Nadměrná	Velká
	Nadměrná ideově propojená
	Nadměrná ideově nepropojená
	Široká
	Všestranická

Zdroj: (Balík, 2008 s. 48)

Tabulka 3-2 – Třídy a typy koalic dle Ladislava Cabady

<i>Třída koalic</i>	<i>Typ koalic</i>
Minimální vítězná (nejmenší počet mandátů, nejmenší počet členů)	Minimálně vítězná ideově propojená
Velká	Velká
	Široká
	Všestranická

Zdroj: (Cabada, 2006 s. 57)

Tato práce vychází z evropského pohledu na zkoumání lokálních koalic. Je zřejmé, že na jednotlivých úrovních (parlamentní, krajské, komunální) bude tvorba koalic velice odlišná. Na lokální úrovni se musí převážně zohlednit vliv místního společenského prostředí, politické tradice a kultury. Z uvedeného vyplývá, že teorie koalic naráží na lokální úrovni na značné problémy. Prvním z problémů je neexistence jednotných funkčních mechanismů. Tyto rozdílné funkční mechanismy jsou definovány třemi faktory, velikost obce (3 – 4 velikostní kategorie), technické faktory vycházející z platné legislativy (uzavírací klauzule, podmínky kandidatury, podmínky pro usnesení zastupitelstva...) a nakonec politická kultura (místní spolky, elity politických stran) (Cabada 2006, s. 110 – 111).

Druhý problém je viděn v tom, že kandidatura lokálních aktérů může být motivována snahou o prosazení zájmových cílů skupin politických aktérů, nikoli o získání exekutivních postů či politického programu. Také to může být snaha politických subjektů o společenské využití či dosažení určité prestiže (Cabada 2006, s. 111 – 112).

Jeden z nejvíce problematických bodů teorie koalic je pojem politických stran jako unitárních aktérů. Politické strany na úrovni komunální nelze chápat jako politické strany na úrovni parlamentní. Na komunální úrovni jsou koaliční aktéři doplněni některými nezávislými místními sdruženími, z čehož vyplývá, že i samotné politické strany mají jiný ráz než je obvyklé. Toto vede k individualizovanému pojetí místní politiky. Tedy pod pojmem „unitární aktéři“ v komunální politice nevystupují politické strany, ale spíše politické tábory, které ovšem tak úplně neodpovídají politickým stranám. Převážně ve středně velkých obcích tvoří základ politického dění tzv. „jádra“, což jsou skupiny politických aktérů, kteří mají nevelkou členskou základnu, z pravidla se jedná o jednociferné číslo. Tato „jádra“ jsou založena na provázanosti osobních vztahů a mohou být tvořena aktivisty z různých politických stran a obvykle mají delší životnost, než místní politické strany sami o sobě. Ve většině případů, jsou jejich vzájemné vztahy velmi dobré. Na druhou stranu vztah „jádra“ s ostatními členy kandidátní listiny může být v některých případech podstatně chladnější (Jüptner, 2004 s. 81 – 88 a Cabada, 2006 s. 112 – 113).

K přehledu o formování koalic v komunální politice ČR je nezbytné rozdělit obce do čtyř kategorií, dle jejich velikosti. V těchto kategoriích se pak snáze sleduje a určuje míra soutěživosti politického systému, který je odvislý od místního stranického systému. Tyto systémy mají vliv na tvorbu komunálních koalic (Jüptner, 2004 s. 86 – 99).

První kategorií jsou malé obce do 1 700 obyvatel. Pro tyto obce je značně typický charakter nesoutěživého politického systému. Jednotliví kandidáti se navzájem podporují a nepanuje mezi nimi soutěživá rivalita. Často v těchto obcích vznikají neformální koalice všeobecní, které zahrnují všechny strany. Vznik těchto specifických koalic podporuje nejenom malý význam lokální exekutivy (v nejmenších obcích neexistuje obecní rada), ale i politická kultura. Problém je spatřován v tom, že roli místních politických aktérů plní nezřídka jednotlivci, které ovšem nelze považovat za unitární aktéry (Cabada, 2006 s. 114).

V dalším z rozdělení na menší střední obce, kde se počet obyvatel pohybuje v intervalu od 1 701 až 9 000, se objevuje charakter politického systému jak soutěživý, tak i nesoutěživý. Nesoutěživý průběh se vyskytuje v průběhu volebního období, zatímco soutěživý při rozdělování exekutivních postů. Místní politické strany dávají přednost tvorbě tzv. spřátelených volebních kandidátek, z toho důvodu, že jsou následně pro povolební boj o křesla radních výhodnější (Jüptner, 2004 s. 90). Tvorba exekutivních koalic je v této velikosti obcí celkem běžná. Důležitým charakteristickým rysem je, že jsou

tyto koalice proměnlivého rázu povahy, a to v jednotlivých volebních periodách i v průběhu volebního období. Typy koalic ustanovených po volbách má většinou podobu koalic velkých, či minimálně vítězných. Nezřídka se stává, že v průběhu volebního období přerostou spíše v koalice široké. To je výsledkem toho, že i v soutěživých systémech získává exekutivní koalice tichou podporu opozičních stran. Důležitými koaličními aktéry jsou „jádra“ (viz: výše), jejichž vzájemné vztahy dost silně ovlivňují povahu ustanovených koalic (Cabada, 2006 s. 114).

Třetí kategorií jsou obce větší střední velikosti s 9 001 až 45 000 obyvatel. V těchto obcích se již nesoutěživý charakter politického systému nevyskytuje a je plně nahrazen charakterem polosoutěživým. Mezi volebním obdobím se vyskytuje většinou menší míra soutěživosti než před či po volbách, kde je míra soutěživosti mnohem větší. Na základě tvorby exekutivních koalic, které jsou zde již zcela běžně, se pak volí rada a také starosta. Z nejčastějších typů koalic se zde vyskytují koalice velké, které jsou dost silné na to, aby zajistily převahu v zastupitelstvu, i když nezahrnují celé politické spektrum (při tvorbě těchto koalic ideologie nerozhoduje). „Jádra“ už se v této velikosti obcí nevyskytují a nahrazují je politické strany, jejichž elity jsou provázány silnými vazbami a vyúsťují v dlouhodobou politickou spolupráci (Jüptner, 2004 s. 82 – 98).

Poslední kategorií jsou největší obce, které skýtají nad 45 000 obyvatel. Tyto obce jsou již plně soutěživé, ve volbách jde o největší posty, politickou prestiž a nakládá se zde s velkými finančními obnosy. Získání těchto exekutivních postů umožní aktérovi vstup mezi politickou špičku ČR. Jako exekutivní koalice vznikají po volbách obvykle minimální koalice, které jsou často ale rozšířeny a tudíž je nelze považovat za koalice minimální vítězné. Lze se také setkat s velkými koalicemi, z toho důvodu, že politickým stranám nebrání ideologické bariéry i přes skutečnost, že zde ideologický aspekt hraje mnohem významnější roli, než v obcích menší kategorie (Jüptner, 2004 s. 98).

Česká komunální politická úroveň skýtá jednu zvláštnost, která není obvyklá na úrovních vyšších. Jedná se o fenomén jednobarevných rad. Lze jej zaznamenat i přes nepřehlédnutelnou skutečnost poměrného volebního systému a relativně výrazného počtu kandidujících subjektů. Jednobarevná rada vzniká v zastupitelstvech, kde jedna politická síla disponuje nadpoloviční většinou mandátů. Ta obsadí exekutivní orgán výhradně svými členy a nedovolí vstup žádnému jinému představiteli dalšího uskupení (Cabada, 2006 s. 64).

V obcích, kde se tedy již může volit rada, je zastupitelstvo minimálně patnáctičlenné. Je zde pak přirozeně vyšší práh pro vstup do zastupitelstva. V takovém zastupitelstvu zasedá obvykle více politických proudů, které spolu musí vést diskuse, komunikovat nejen při ustavování obecních orgánů, ale pak následně i v průběhu celého volebního období. Nemalá odpovědnost, která padala na bedra starosty, se tak může rozdělit na několik členů rady. Nelze říci, že v každém případě spolu jednotlivé politické složky komunikují bez problémů i po zvolení obecních orgánů, ale je to situace méně častá. Stanislav Balík poukazuje na empirické zjištění, že k obsazení míst v radě bývají uzavírány tzv. tiché koalice. Vychází se převážně z toho, že by jinak síla subjektů zastoupených v radě neodpovídala zcela jejich postavení v zastupitelstvu. Člen koalice v českém komunálním prostředí je pojímána osoba, která má personální zastoupení v obecní radě (Balík, 2008 s. 48 – 49). Rada je orgánem, který může ovlivnit každodenní chod obce mnohem výrazněji než zastupitelstvo. Z toho vyplývá velký zájem subjektů (či přímo zastupitelů) o vliv na složení rady a také zájem politologie na zkoumání rad (Balík, 2010 s. 67).

Při obsazování rady zaznívá občas názor, že není uzavíraná trvalá koalice, ale jen jednotliví členové rady. Taková situace pak svědčí spíše o konsensuálním duchu komunální politiky a pojí se s koalicemi širokými či všeobecními. Když chce starosta, či rada něco prosadit, musí se opřít o legislativní většinu. Zde pak vyvstává otázka, jestli jsou legislativní a exekutivní koalice totožné. Pokud se od sebe liší, bývá legislativní obvykle širší. Je doplněná o subjekty, které nejsou zastoupeny v radě. Velká část rozhodnutí bývají většinou konsensuální (zahrnují všechny hlasující), avšak nastávají situace, kdy dochází k hlasování strategickému, které se může týkat rozvoje obce či významné zakázky. V takových případech dochází k opětovnému měření sil koalice a opozice (Balík, 2008 s. 49).

Logika českého obecního zřízení vylučuje vznik menšinové koalice, protože existuje vždy další subjekt, o nějž se rada musí opírat. I když daný subjekt zastoupení v radě nemá, do koalice má být zahrnut, byť jako „tichý člen“. Radu tak mohou vytvářet subjekty, které samy většinu v zastupitelstvu nemají (Balík, 2008 s. 49).

Výše sepsané poznatky počítají s ne zcela samozřejmým předpokladem, kterým je unitárnost politických subjektů, a to alespoň v minimální podobě. Je zřejmé, že politické strany jsou značně problematické na úrovni komunální, i když je lze doplnit o funkčně podobná sdružení nezávislých kandidátů. Nicméně v malých a středně velkých městech

mohou být jednotlivé strany chápány jako volné koalice, či dokonce pouhé sumy jednotlivců, což by pak při aplikaci teorie koalic nedělalo dobrotu. Důležité je nepodcenit osobní vztahy, které bývají klíčovými prvky při formování komunální politiky. Mnoho aktérů komunální politiky nemá ambici získat exekutivní post, nebo ani neusiluje o moc či vliv. Některým stačí, že mohou kontrolovat uplatňování vlastních zájmů, nebo pouze rozvíjet svou vlastní společenskou prestiž (Balík, 2008 s. 50).

Na úrovni municipalit v celém českém politickém systému je patrná tradice, která přímo souvisí se skepsí vůči politickému stranictví. Tudíž fenomén nezávislosti je s českou komunální politikou spjat takřka neodmyslitelně. Uskupení, které ve svém názvu skýtá termín „nezávislosti“ a které úplně stejně jako kterákoli jiná politická strana podporuje zájmy určitých společenských skupin, má v očích spousty voličů automaticky body navíc. Z pohledu forem politických uskupení nezávislých kandidátů, existuje na české komunální úrovni v současné době tři možné kombinace. První z nich jsou jednotliví nezávislí kandidáti, kdy každý kandiduje sám za sebe a musí sehnat pro svou kandidaturu dostatečný počet podpisů oprávněných voličů. Tento typ se nejčastěji vyskytuje v malých obcích do 350 obyvatel. Sdružení nezávislých kandidátů je druhá forma uskupení, která také musí sehnat patřičný počet podpisů oprávněných voličů stanovený zákonem. Ovšem tento počet je ve velkých městech tak vysoký, že je pro strany možná snazší si založit celostátní politickou stranu nebo hnutí. Právě z tohoto důvodu existuje i forma třetí, kde se nezávislí zaštití celostátním subjektem s tzv. nezávislou identitou, kam patří například politické hnutí Nezávislí (NEZ), SNK Evropští demokraté (SNK ED), Nezávislá volba (NV) aj. a dále celá řada tzv. regionálních stran, například: Volba pro města (VPM), Demokratická regionální strana (DRS), Unie pro sport a zdraví (USZ) aj. (Balík, 2008 s. 50 – 51).

V rámci jednoho volebního souboje mohou vznikat střety nezávislých sdružení. Ve většině případů funguje „nálepka“ nezávislosti pouze v případě, že je přítomna jen jedna taková kandidátní listina, která má v tom případě body navíc díky svému „nezávislému“ názvu. Když se vyskytne případ, že je nezávislých více na jednom místě, začínají spory o to, kdo je vlastně ve skutečnosti nezávislý a kdo není, kdo je více orientován na pravici či levicí, nebo kdo reprezentuje čí zájmy, jako například zájmy hasičů, sportovců a dalších. Volební střet takových uskupení bývá občas ostřejší, než střet dvou vyprofilovaných politických stran. Není se vlastně čemu divit, protože nezávislí mají více do detailů

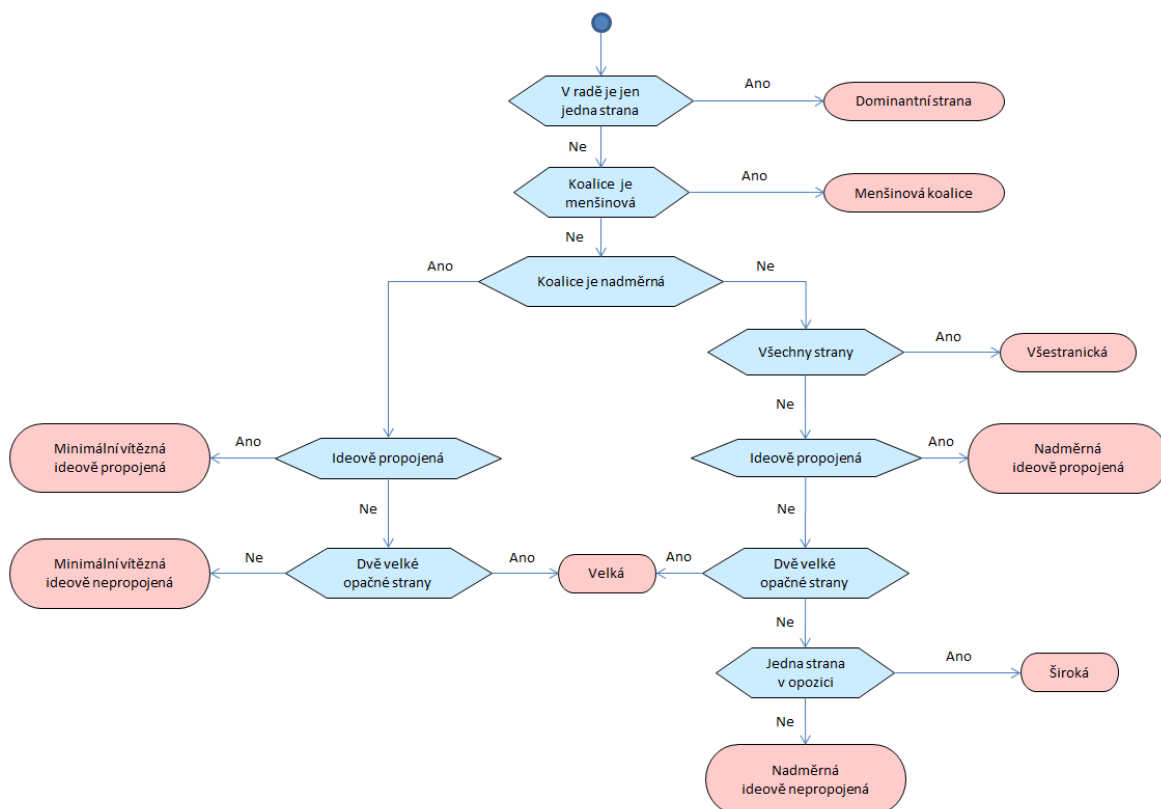
vyprofilováno, které sociální a zájmové skupiny reprezentují, jaké mají hlavní zájmy a požadavky, než tomu bývá v místních politických stranách (Balík, 2008 s. 52).

I přes veškeré komplikované situace, které se v problematice typologie koalic mohou vyskytnout, je aplikace výše uvedené typologie koalic jedním z mála nástrojů, pomocí kterého lze nahlédnout do politické kultury české komunální úrovně v souhrnnějším pohledu (Balík, 2010 s. 68).

Při výzkumu lokální politiky je zřejmá přítomnost nejrůznějších ekonomických a lobbistických zájmů, které k sobě mohou poutat představitele zcela protichůdných stran. Typickým příkladem je propojení místní komunální politiky se záměry stavebních firem. Dále to mohou být osobní, přátelské, či rodinné vztahy vedoucí ke koaliční spolupráci. Ovšem tato omezení nesmí stát v cestě kvantitativnímu analytickému výzkumu této práce (Balík, 2008 s. 53).

Pro účel této práce bylo zapotřebí rozhodnout o typu koalice pro 155 obcí Středočeského kraje ve čtyřech volebních obdobích (celkem 403 volebních výsledků a související složení koalice). Výsledky byly hodnoceny ze třech různých pohledů určení příslušnosti jednotlivých zastupitelů (podle kandidátní listiny, podle navrhuje strany a podle politické příslušnosti) tedy celkem více než 1 200 případů určení typu koalice. Proto bylo nutné přesněji konkretizovat postup určení typu koalice tak, aby rozhodnutí mohlo být provedeno na základě přesného postupu složeného z jednoznačných podmínek. Výsledkem tohoto upřesnění je rozhodovací strom uvedený na obrázku níže.

V následujícím popisu uvedeného obrázku bude použita formulace „zastupitel patří k politické straně“. Tato formulace může mít tři různé významy: 1) zastupitel byl na konkrétní kandidátní listině nebo 2) zastupitel byl nominován politickou stranou nebo 3) zastupitel je členem politické strany.

Zdroj: vlastní zpracování

O výsledném typu koalice se v diagramu rozhoduje na základě následujících podmínek:

V radě je jen jedna strana – starosta, místopředseda i všichni radní patří k jedné straně.

Pokud ano, tak vždy půjde o typ koalice „dominantní strana“. Tedy fakticky nejde o koalici v pravém slova smyslu. Pro klasifikaci přitom není důležité, zda tato dominantní strana má v zastupitelstvu většinu nebo ne.

Koalice je menšinová – počet zastupitelů, kteří patří ke koalici, je menší než polovina všech členů zastupitelstva. S ohledem na to, že ke zvolení rady je potřeba nadpoloviční většina hlasů zastupitelů, je toto nejméně častá podoba koalice. Přesto ve vyhodnocovaných datech takové případy existují a proto je nutné tento případ do rozhodování zahrnout.

Koalice je nadměrná – od počtu zastupitelů patřících ke koalici odečteme počet zastupitelů za nejmenší koaliční stranu a výsledek porovnáme s polovinou všech členů zastupitelstva. Jinými slovy tato podmínka znamená, že v koalici je zastoupena strana, jejíž přítomnost není nutná k udržení nadpoloviční většiny hlasů. Pokud by

tato strana byla z koalice vyloučena, tak i přesto by koalice stále disponovala nadpoloviční většinou počtu hlasů.

Všechny strany – v radě jsou zastoupeny všechny strany. Žádná strana není v opozici.

„Koalice“, (pokud lze ještě mluvit o koalici) má 100 % všech hlasů.

Ideově propojená – v koalici nejsou zároveň zastupitelé levicově a pravicově orientovaní

Dvě velké strany – koalice je složená jen ze dvou stran, z nichž jedna největší stranou pravicovou a druhá je největší stranou levicovou (podle volebního výsledku resp. podle počtu zastupitelů)

Jedna strana v opozici – v zastupitelstvu je jen jedna strana, které nemá zároveň zastoupení v radě

Již několikrát byla v práci zmíněna typologie koalic, ale ještě nebyly uvedeny některé zkratky, s nimiž bude práce dále pracovat. U čtyř koalic z osmi bude použita při dílčím popisu konkrétní zkratka: minimální vítězná ideově propojená koalice (MVIP), minimální vítězná ideově nepropojená (MVIN), nadměrná ideově propojená koalice (NIP) a nadměrná ideově nepropojená (NIN). Dále pro dominantní stranu nebude potřeba žádná zkratka, pouze může být použit opis, kterým je koalice jednobarevná. Pak všestranná koalice nebude mít zkratku, pouze může být zvaná všeobecní. A poslední koalice, které nemají zkratky, jsou velká a široká.

Neméně důležitým závěrem, který vznikl při sestavování uvedeného rozhodovacího stromu, je úplný seznam všech informací, které je nutné shromáždit ke každé obci, aby bylo možné rozhodnout o typu koalice. Těmito informacemi jsou: 1) celkový počet členů zastupitelstva, 2) počet stran patřících ke koalici, 3) počet zastupitelů patřících ke koalici, 4) která koaliční strana má v zastupitelstvu nejméně zastupitelů a kolik, 5) počet stran patřících k opozici, 6) počty levicově a pravicově orientovaných zastupitelů patřících ke koalici a 7) která levicová strana a která pravicová strana získala největší počet hlasů/mandátů a zda jsou tyto strany součástí koalice. V následující kapitole bude popsáno, jakým způsobem byly všechny tyto údaje k jednotlivým obcím zjištěny a jak byly dále vyhodnocovány.

Na základě výše uvedeného popisu problematiky budou klasifikovány koalice v celém Středočeském kraji ve sledovaných volebních obdobích. Následně budou analyzovány souvislosti mezi určenými typy koalic a různými socioekonomickými faktory dle výše stanovených cílů.

4. Analytická část

Výzkum se soustředí pouze na rady měst a obcí ve Středočeském kraji, které byly zvolené po jednotlivých komunálních volbách. Dále se zajímá o chování politických aktérů těsně po proběhlých volbách. V průběhu volebního období občas dochází ke změně mezi politickými koalicemi, ovšem tyto změny by zásadním způsobem nemohly ovlivnit obecné závěry učiněné ze zkoumání rad zvolených bezprostředně po volbách (Balík, 2010 s. 69).

Pro potřeby souhrnné analýzy se vychází z toho, že všechny formy nezávislosti uvedené v kapitole 3.3 jsou chápány jako jedna kategorie „nezávislých“. Jakýkoli smysl postrádá zkoumat u komunálních voleb například rozložení voličské podpory Volba pro město (VPM) v kontrastu k politickému hnutí Nezávislí (NEZ). Kandidátní listiny například NEZ ve dvou městech mohou být podobné, ale mohou být i úplně protichůdné. Primárním znakem, dle kterého se tyto uskupení identifikují, je deklarovaná nezávislost. Někdy to bývá dokonce i jediný z jejich společných znaků. Není výjimkou, že stejná skupina může kandidovat ve volbách v roce 1998 pod záštitou sdružení nezávislých kandidátů (SNK), v dalším volebním období (2002 – 2006) jako NEZ a v roce 2006 kandidovat za SNK ED bez jakýchkoli proměn svého programu (Balík, 2008 s. 51).

Nezávislé subjekty budou při klasifikaci koalic brány jako středové z důvodu možnosti konkrétnější klasifikace exekutivních koalic.

4.1. Postup vyhodnocení

V práci jsou analyzovány jednotlivé oblasti, kterými jsou: pravicové či levicové zaměření obcí, průměrný věk zastupitelstva v obcích, starostů, radních, počet nezávislých kandidátů, počet žen v zastupitelstvu, starostek, pak také výsledky parlamentních stran v rámci komunálních voleb (ODS, ČSSD, KDU-ČSL, KSČM), dále jaké pořadí měla strana, ze které byl zvolen starosta, typ koalice, efektivní počet stran, index fragmentace a průměr z volební účasti. Tyto oblasti jsou pak zkoumány ze tří hledisek: podle stran, které kandidáty navrhovaly, podle politické příslušnosti jednotlivých kandidátů a pak také dle kandidátky, na které byli kandidáti uvedeni.

Uvedené oblasti jsou v práci hodnoceny z následujících šesti významných kritérií: 1) jednotlivých volebních období, 2) velikosti obcí ve formě počtu obyvatel, 3) růstu obce dle tří kategorií (rostoucí, rovnovážné a ubývající obce) viz: výše kapitola 2, 4) průměrného věku obyvatel obcí, 5) dle míry nezaměstnanosti v okrese a za 6) typologie koalic.

4.2. Výsledky analýzy

4.2.1. Analýza převažujícího politického zaměření obcí

Levice a pravice patří k nejzákladnějším pojmům v souvislosti s politikou. Avšak neexistuje jejich jednoznačný výklad. Na komunální úrovni není vždy snadné určit pravicové či levicové zaměření jednotlivých politických stran, možná by se dalo říci, že postupem času se to u některých politických subjektů stává nemožné. Ideové politické azimuty je o mnoho snazší identifikovat na úrovni národní, i když občas to bývá také velice náročné. Rozdělení politických stran na levicové a pravicové je viz: Přílohy.

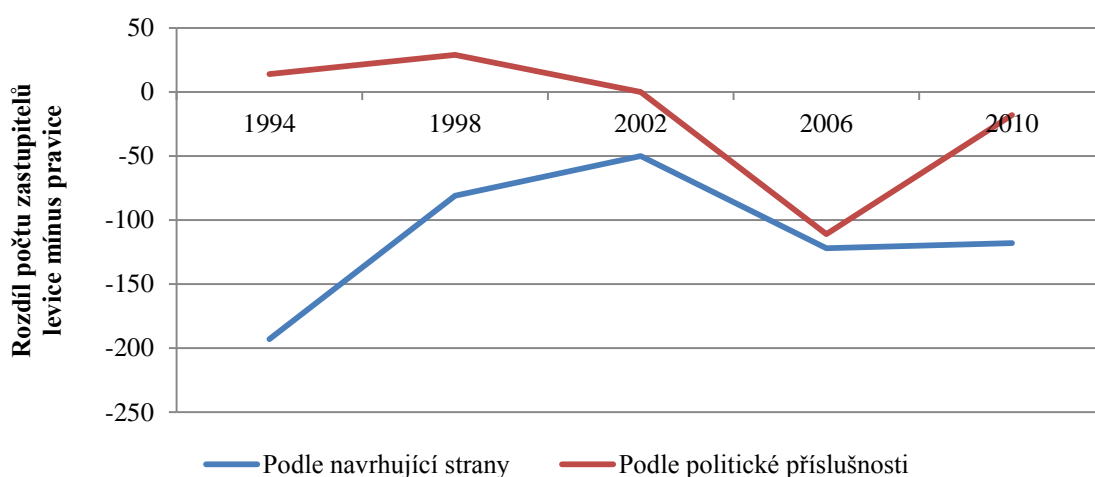
Jako hodnotící parametr pro určení levicových a pravicových stran byl použit rozdíl počtu zvolených zastupitelů za levici či pravici. V grafu budou na ose y záporné hodnoty znázorňovat strany pravicové a kladné hodnoty budou ukazovat převahu stran levicových.

Tento rozdíl se dá hodnotit ze dvou různých pohledů, buď podle stran, které jednotlivé zastupitele navrhovaly, nebo podle politické příslušnosti konkrétních zastupitelů. Podle kritéria kandidátních listin není tato oblast vyhodnocena, protože na jedné kandidátní listině může spolu kandidovat, jak strana levicová, tak například strana středová a není jasně patrné, zda celou kandidátní listinu považovat za levicovou, pravicovou či středovou.

Z pohledu stran, které jednotlivé zastupitele navrhovaly, jednoznačně ve všech volebních obdobích vítězí pravice. V grafu je nejzápornější hodnota, tudíž větší převaha pravice, v roce 1994. Tato převaha postupně ubývá, až dosáhne minima v roce 2002 a opět v dalším volebním období počet pravicových zastupitelů vzrůstá.

Ovšem z pohledu politické příslušnosti kandidátů křivka grafu vypadá značně jinak, protože pravicové strany jmenovaly větší množství nezávislých kandidátů, než strany levicové. V obdobích 1994 – 2002 z tohoto pohledu zvítězila levice. V roce 2006 se vedoucí pozice levice přehoupala významně na stranu pravice a následujícím období se opět vrátila k levici a výsledek je prakticky opět vyrovnaný jako v období 2002. Viz Graf 4-1.

Graf 4-1 – Celkový rozdíl mezi počtem zastupitelů levice a počtem zastupitelů pravice

Zdroj: vlastní zpracování

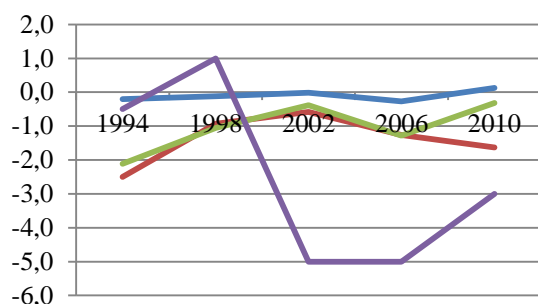
Uvedený graf lze analyzovat podrobněji v závislosti na velikosti obce. Vzniknou následující dva grafy (Graf 4-2). Vlevo je uveden graf dle navrhuující strany a napravo je graf podle politické příslušnosti zastupitelů. Rozdíl počtu zastupitelů na ose y je vydělený počtem obcí v jednotlivých kategoriích, protože by data byla zkreslená kvůli nesourodosti počtu obcí v námi zvolených skupinách obcí.

Ze sestaveného grafu dle navrhuující strany (vlevo) je vidět, že obce ve velikostech 1 701 – 9 000 a 9 001 – 45 000 obyvatel volí systematicky více pravicových zastupitelů, než levicových, obce menší než 1 700 obyvatel volí pokaždé stejné množství levicových a pravicových zastupitelů. Křivka obcí nad 45 000 obyvateli je významně zkreslena tím, že do této kategorie spadla jen jedna obec – Kladno. Z druhého grafu sestaveného dle politické příslušnosti zastupitelů (vpravo) je zřejmé, že malé obce do 1 700 obyvatel volí většinou kandidáty levicové.

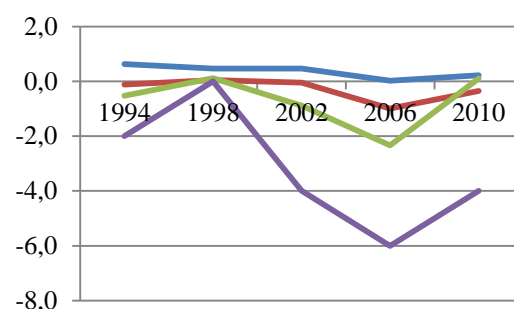
Podle politické příslušnosti se křivky grafu pohybují podobně jako v grafu podle navrhuje strany, až na větší střední obce, které mají patrnější výkyv směrem k pravicovým stranám v roce 2006 a v následujícím období se naopak voliči přeorientovali více na stranu levice.

Porovnáním dvou grafů je vidět, že všechny křivky se posunuly směrem nahoru, to znamená, že pravicové strany nominovaly daleko více zastupitelů bez politické příslušnosti, než strany levicové. Po odečtení těchto zastupitelů bez politické příslušnosti se výsledek posunul směrem k levicovým stranám. Z tohoto pohledu, se dá říci, že malé obce mají více levicových zastupitelů, než pravicových. Tento výsledek byl očekáván, poněvadž v menších obcích žijí převážně důchodci, kteří chtějí větší zabezpečení od státu, proto volí spíše doleva, naproti tomu ve větších obcích se volí více doprava, protože rodiny s dětmi chtějí spíše podporu podnikání. Viz Graf 4-2.

Graf 4-2 – Průměrný rozdíl počtu zvolených zastupitelů levice a pravice v členění podle velikosti obce
Podle navrhuje strany

Podle politické příslušnosti

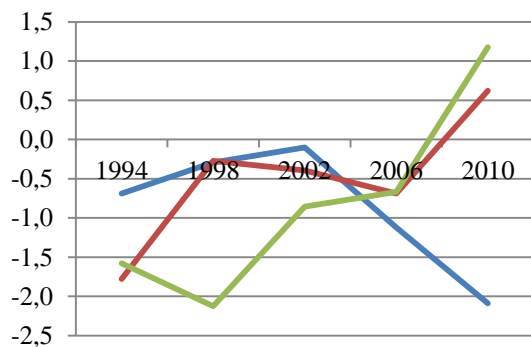
— 1 - 1700 — 1701 - 9000
— 9001 - 45000 — větší než 45000

Zdroj: vlastní zpracování

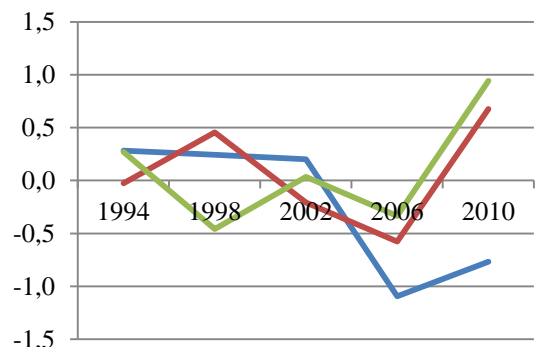
Obdobnou analýzu lze provést podle kritéria rychlosti růstu obce (Graf 4-3). Graf vlevo je jako v předchozím případě sestaven dle navrhuje strany a graf vpravo je sestaven podle politické příslušnosti jednotlivých zastupitelů. Ovšem zde se toto rozdělení od sebe příliš neliší. Je zřejmé, že zvláště v posledních dvou volebních obdobích 2006 a 2010 v rovnovážných a ubývajících obcích roste podpora levicových stran, zatímco v rostoucích obcích roste podpora stran pravicových.

Tento výsledek může být vysvětlen i tou skutečností, že většina rychle rostoucích obcí se nachází okolo Prahy a postupně se stává jejími satelitními městy (sídlíště naležato).

Graf 4-3 – Průměrný rozdíl počtu zvolených zastupitelů levice a pravice v členění podle růstu obce
Podle navrhuje strany

Podle politické příslušnosti

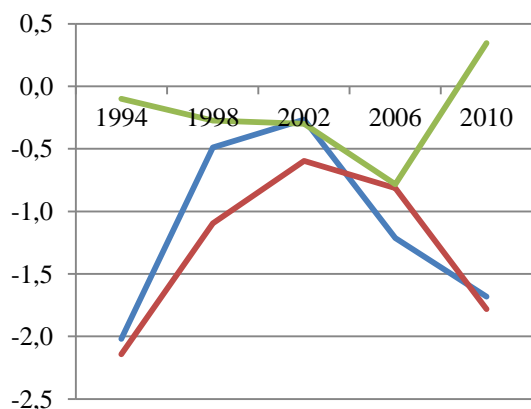
— Rostoucí — Rovnovážná — Ubývající

Zdroj: vlastní zpracování

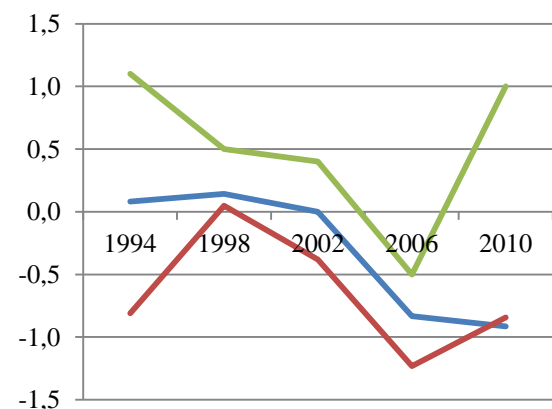
Poslední analýza se týká průměrného věku obce (Graf 4-4). Lze z grafů vyčíst, že v obcích, kde převažují starší obyvatelé, volili v obou případech (dle navrhuje strany, dle politické příslušnosti) levicové strany. Od roku 1994 až do roku 2006 byla tendence volby spíše klesající a zlomový byl až rok 2006, kdy opět u starší věkové populace začaly vévodit levicové strany. Rozdíl v kategorii obcí s mladším a věkově průměrným obyvatelstvem je v tom, že dle politické příslušnosti mohou v zastupitelstvu převažovat i kandidáti levicově zaměření, kdežto dle navrhuje strany nikoli. Tzv. rozevírající se nůžky jsou patrné zejména v posledních dvou volebních obdobích mezi obcemi se starším obyvatelstvem a obcemi s obyvatelstvem mladším nebo s průměrným věkem.

Graf 4-4 – Průměrný rozdíl počtu zvolených zastupitelů levice a pravice v členění podle průměrného věku obce

Podle navrhuje strany

Podle politické příslušnosti

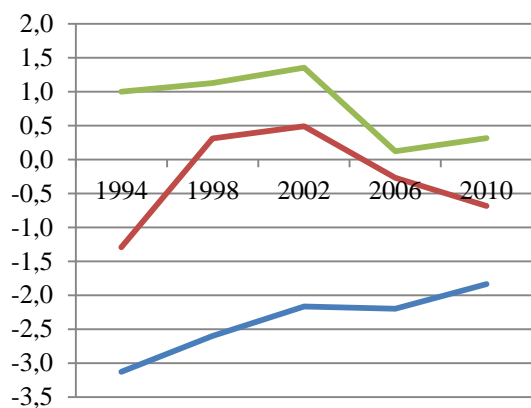
— Mladší — Průměrné — Starší

Zdroj: vlastní zpracování

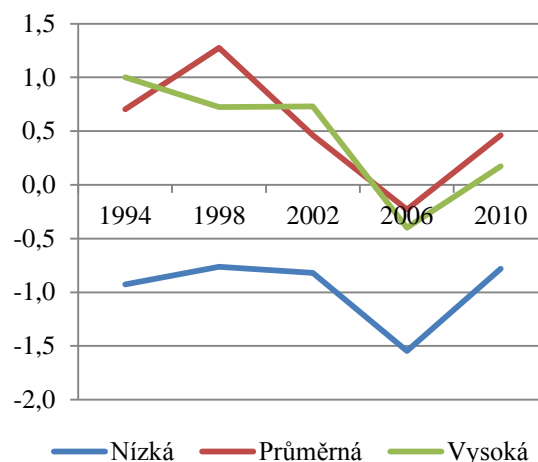
V následujícím grafu (Graf 4-5) se opět zaměříme na další socioekonomický problém a tím je nezaměstnanost v daném okrese (nízká, průměrná, vysoká). Levicové a pravicové kandidáty budeme opět hodnotit ze dvou úhlů pohledu, a to podle navrhuje strany a podle politické příslušnosti. Z grafů jednoznačně vyplývá, že v okresech s nízkou nezaměstnaností jednoznačně preferují pravicové strany. Grafy se začínají lišit v průměrné a vysoké míře nezaměstnanosti. Podle navrhuje strany se zelená křivka nachází vždy nad nulou a červená téměř vždy. To znamená, že okresy s vysokou a průměrnou nezaměstnaností preferují spíše levicové strany. Toto neplatí v grafu podle politické příslušnosti, kde byl klíčový rok 2006, a obě křivky se dostaly pod nulu. V následujícím volebním období se výsledky opět zvrátily na stranu levice.

Graf 4-5 – Průměrný rozdíl počtu zvolených zastupitelů levice a pravice v členění podle míry nezaměstnanosti v okrese

Podle navrhuje strany

Podle politické příslušnosti

Zdroj: vlastní zpracování

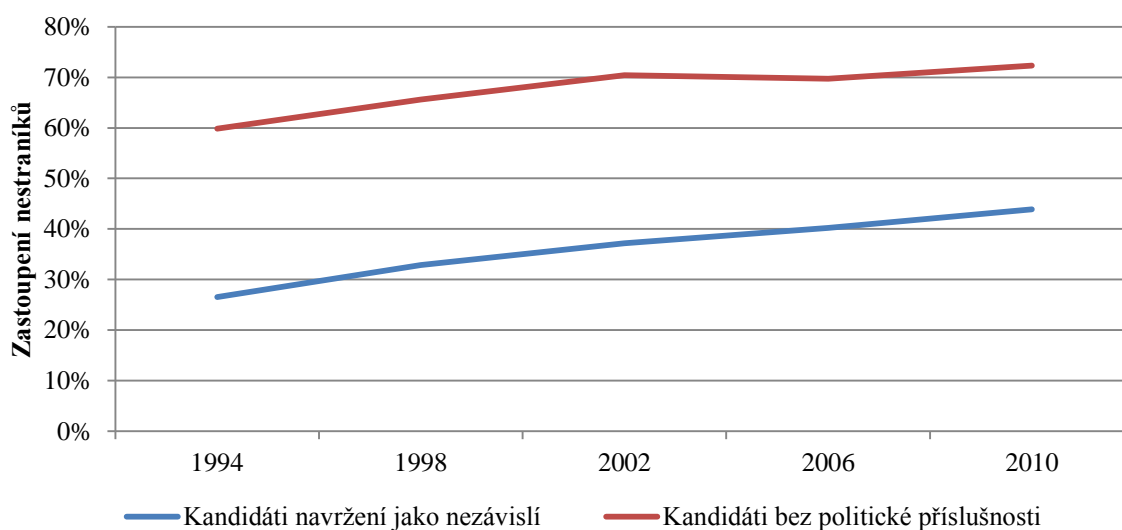
4.2.2. Analýza počtu nezávislých kandidátů

S problematikou komunálních koalic bezprostředně souvisí počet nezávislých kandidátů v komunálních volbách. Analýza je prováděna ze 131 obcí, u kterých jsou k dispozici všechny údaje o složení zastupitelstva za posledních 5 volebních období. Analýzu je možné provést ze dvou úhlů pohledu: buď za nezávislého kandidáta bude považován jen kandidát, kterého navrhne nějaká „nezávislá strana nebo sdružení“ (jde tedy o určení nezávislosti kandidáta z pohledu navrhuje strany), nebo bude za nezávislého kandidáta považován každý kandidát bez politické příslušnosti bez ohledu na to, která strana ho nominovala (jde tedy o určení nezávislosti kandidáta z pohledu politické příslušnosti). Tento rozdíl v úhlu pohledu má výrazný vliv na vyhodnocení výsledků

nezávislých kandidátů i výsledků jednotlivých politických stran, protože většina politických stran nominuje na svých kandidátních listinách řadu kandidátů bez politické příslušnosti. Pro účely této analýzy je považována za „nezávislou“ taková strana, za níž se do zastupitelstev dostali jen kandidáti bez politické příslušnosti a proto ani jeden zastupitel není členem této strany. Seznam všech „nezávislých“ stran vyhovujících tomuto kritériu je uveden v příloze.

S postupem času výrazně systematicky narůstá počet nezávislých kandidátů, a to jak z pohledu jejich příslušnosti, tak navrhuje strany. Z následujícího grafu 4-6 je však patrný veliký rozdíl mezi počtem kandidátů navržených nezávislými stranami, kterých je 25 % – 45 % v průběhu pěti volebních období, a počtem všech kandidátů bez politické příslušnosti. Počet všech kandidátů bez politické příslušnosti se pohybuje v rámci jednotlivých volebních období od 60 % do 72 % z celkového počtu kandidátů, a to je dvakrát více, než je počet kandidátů navržených nezávislými stranami.

Graf 4-6 – Počet nezávislých kandidátů v letech

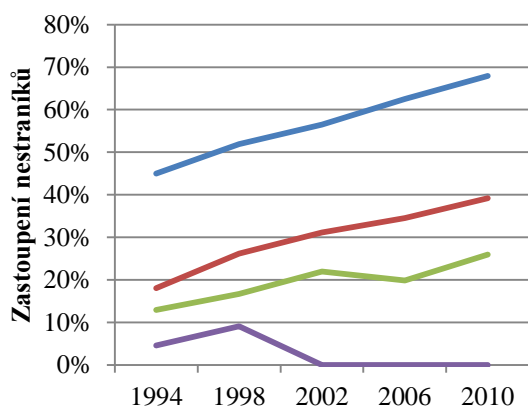
Zdroj: vlastní zpracování

Rostoucí trend počtu nezávislých kandidátů v čase je vidět i při detailnější analýze v závislosti na velikosti obcí. Z následujícího grafu (Graf 4-7) je zřejmé, že počet nezávislých kandidátů roste v téměř všech kategoriích velikosti obce, a to z obou pohledů určení nezávislých kandidátů (kandidáti navržení jako nezávislí, kandidáti bez politické příslušnosti). Jedině ve velikostní kategorii obcí větších než 45 tisíc obyvatel je trend spíše rovnovážný, ale vypovídací schopnost tohoto výsledku je značně snížena tím, že tato kategorie skýtá jen město Kladno.

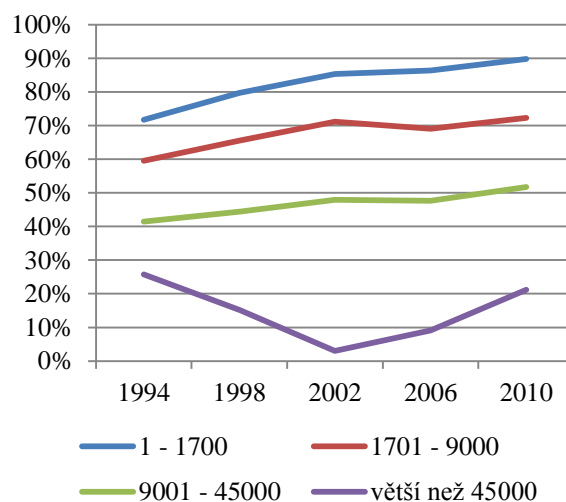
Podle politické příslušnosti mají nejmenší obce 1 – 1 700 obyvatel od 70 % až 90 % nezávislých kandidátů, obce menší střední 1 701 – 9 000 obyvatel mají 60 % až 72 %, obce větší střední 9 001 – 45 000 obyvatel mají 40 % až 52 % a nakonec velké obce se drží jen okolo 30 % nezávislých kandidátů. U nezávislých kandidátů určených z pohledu navrhujičích stran je trend taktěž rostoucí, ale v procentním vyjádření nedosahují tak vysokých hodnot jako z pohledu politické příslušnosti. Nejmenší obce mají od 45 % do 69 %, menší střední obce od 19 % – 40 %, obce větší střední od 13 % – 26 % a velké obce nemají v posledních třech volebních obdobích ani jednoho zastupitele navrženého některou z nezávislých stran.

Graf 4-7 – Zastoupení nestraníků v členění podle velikosti obce

Kandidáti navrženi jako nezávislí

Kandidáti bez politické příslušnosti

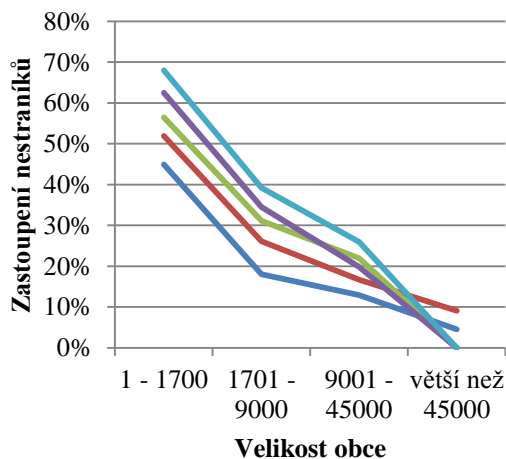

Zdroj: vlastní zpracování

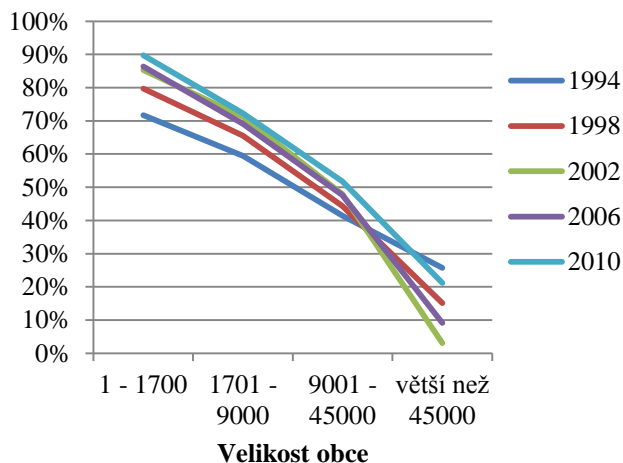
Velice těsná klesající závislost mezi počtem nezávislých kandidátů v zastupitelstvu (určených jak z pohledu navrhuje strany, tak z pohledu politické příslušnosti) a velikostí obce je ještě patrnější z následujících dvou grafů. Viz Graf 4-8.

Graf 4-8 – Zastoupení neustraníků v závislosti velikosti obce v členění podle volebního období

Kandidáti navržení jako nezávislí

Kandidáti bez politické příslušnosti

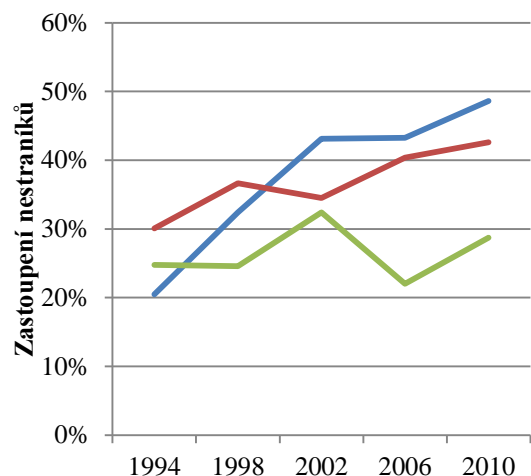

Zdroj: vlastní zpracování

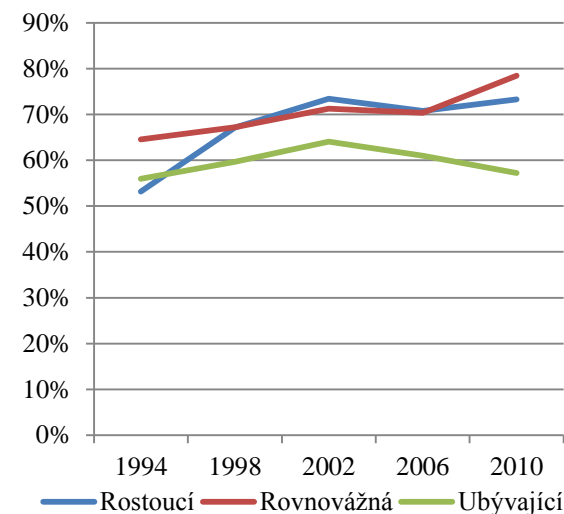
Na detailnější analýze z pohledu růstu obce je vidět další zajímavý trend. Počet nezávislých kandidátů se zvyšuje zejména v rostoucích obcích a v obcích rovnovážných, zatímco v obcích, ve kterých ubývá počet obyvatel, počet nezávislých kandidátů v čase stagnuje (při pohledu podle navrhuje strany). Při pohledu podle politické příslušnosti počet nezávislých kandidátů ve městech s úbytkem počtu obyvatel od roku 2002 dokonce klesá. V obou grafech je možné si ještě všimnout, že počet nezávislých kandidátů v zastupitelstvech obcí s ubývající počet obyvatel je dlouhodobě o 10 % až 15 % menší než v obcích rostoucích a rovnovážných. Viz Graf 4-9.

Graf 4-9 – Zastoupení nezaníků v členění podle růstu obce

Kandidáti navrženi jako nezávislí

Kandidáti bez politické příslušnosti

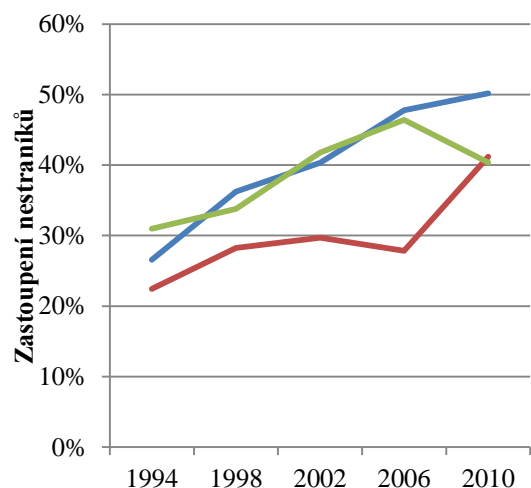

Zdroj: vlastní zpracování

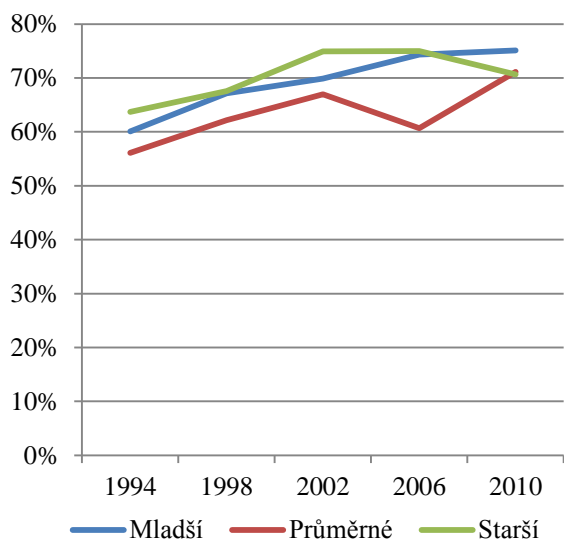
Následující analýza počtu nezávislých kandidátů je zaměřena na rozdělení obcí podle průměrného věku obyvatel obce v rozdělení na tři skupiny (obce mladší, průměrné, starší). Z obou grafů (Graf 4-10) je zřejmé, že se liší od ostatních věková kategorie průměrná. V obcích, kde žijí spíše mladší nebo naopak spíše starší obyvatelé, než je průměr Středočeského kraje, je voleno více nezávislých kandidátů do zastupitelstva, než v obcích, kde průměrný věk obyvatel odpovídá průměrnému věku obyvatel kraje.

Graf 4-10 – Zastoupení nezaníků v členění podle průměrného věku obce

Kandidáti navrženi jako nezávislí

Kandidáti bez politické příslušnosti

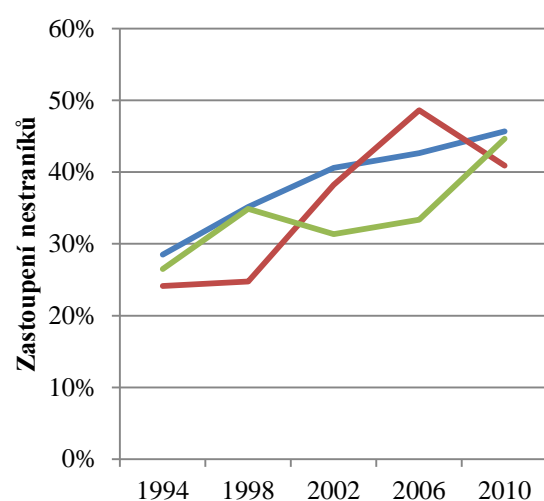

Zdroj: vlastní zpracování

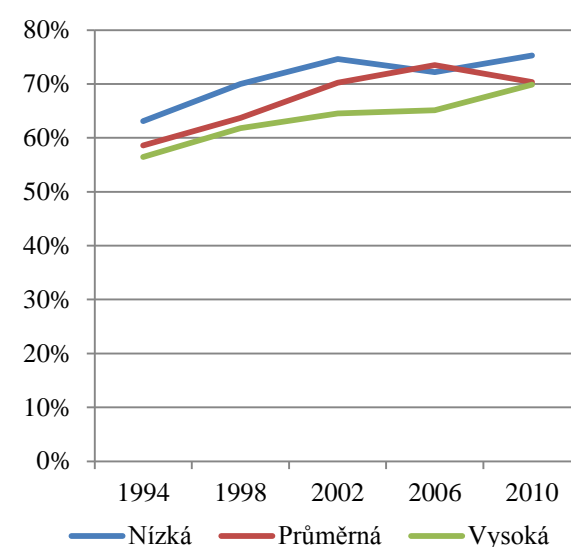
Při pohledu na Graf 4-11, který znázorňuje vliv míry nezaměstnanosti v okrese na počet zvolených nezávislých kandidátů do zastupitelstev, lze konstatovat, že v okresech s nízkou nezaměstnaností je systematicky vyšší podíl nezávislých kandidátů v zastupitelstvu než v okresech s průměrnou nebo vysokou mírou nezaměstnanosti. Výjimku tvoří pouze výkyv červené křivky (obce s průměrnou mírou nezaměstnanosti) v roce 2006.

Graf 4-11 – Zastoupení nezaníkanů v členění podle míry nezaměstnanosti v okrese

Kandidáti navrženi jako nezávislí

Kandidáti bez politické příslušnosti

Zdroj: vlastní zpracování

4.2.3. Analýza zastoupení žen v komunální politice

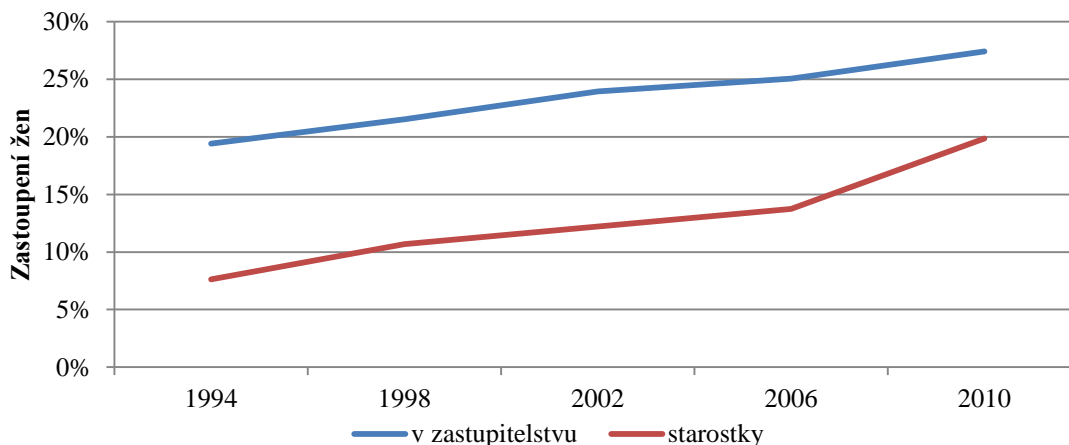
Dlouho se mluví o tom, že se nachází jen málo žen v politice, jak v komunální, tak parlamentní. Tato práce se na tuto problematiku zaměřila a bylo zjištěno, že vývoj žen v zastupitelstvu i starostek v závislosti na čase roste. Ve funkci starosty se v současnosti ženy vyskytují o 15 % více, než v roce 1994, což není zanedbatelný nárůst, který zobrazuje graf 4-12).

V členění podle kategorií velikosti obcí bylo nejvíce starostek zastoupeno v nejmenších obcích, a to cca. 17 %, pak v malých středně velkých obcích, kde bylo 12 %, třetí kategorie 9 001 – 45 000 obyvatel měly okolo 7 % žen v zastupitelstvu a největší města neměly zatím zvolenou žádnou starostku. Čili s rostoucím počtem obyvatel v obcích počet žen ve funkci starosty klesá, to samé platí i pro ženy v zastupitelstvu.

Nejrychleji roste počet žen v zastupitelstvech menších středních obcí, kde od roku 1994 do současného volebního období počet žen narostl o 10 %. V malých obcích je v zastupitelstvu zhruba okolo 23 % žen, u malých středních obcí je nejvíce, a to 25 %, větší

střední obce mají 20 % a velké obce mají nejméně žen, a to okolo 13 %. Všechny velikostní kategorie obcí (malá, menší střední, větší střední, velká) zaznamenaly v časové souslednosti nárůst okolo 8 %. Tyto výsledky jsou zaznamenány v grafu (Graf 4-13).

Graf 4-12 – Zastoupení žen v zastupitelstvu a na postu starosty

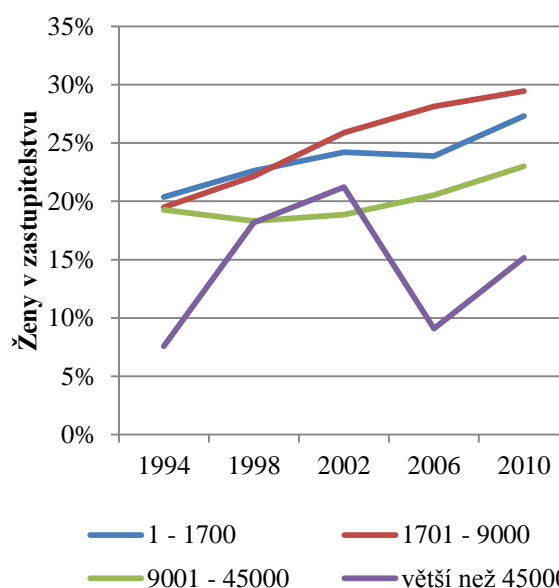
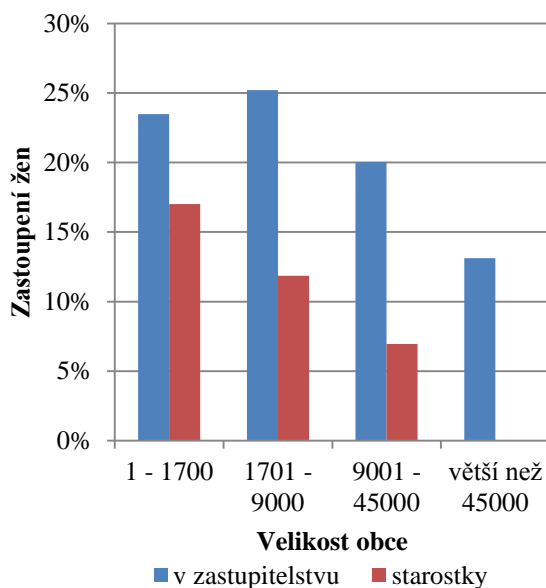

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 4-13 – Zastoupení žen v zastupitelstvu a na postu starosty podle velikosti obce

Zastupitelky a starostky celkem

Zastupitelky podle volebního období

Zdroj: vlastní zpracování

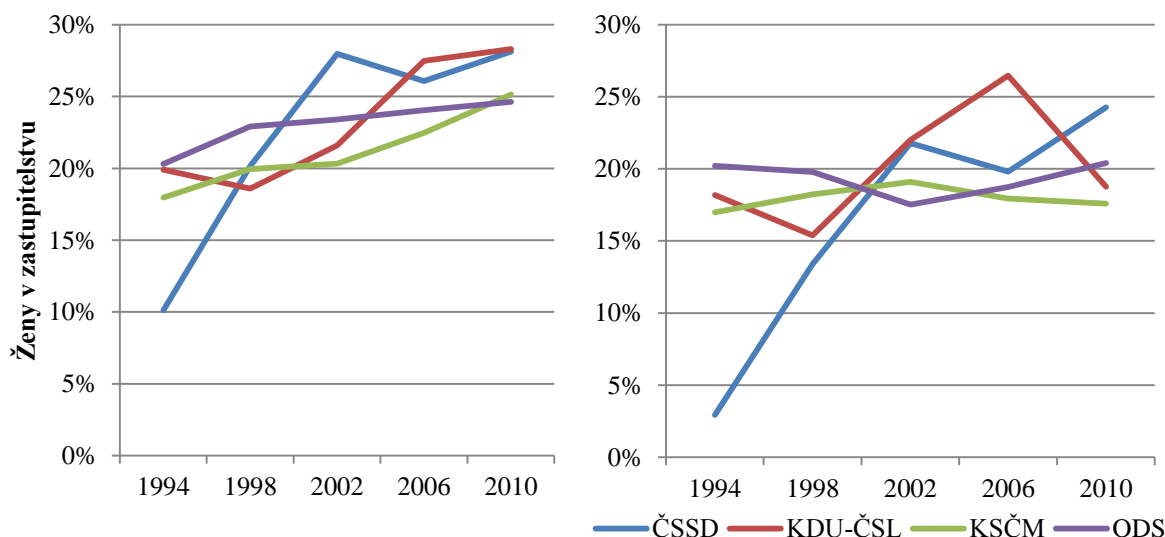
Nyní se zaměříme na to, jak jsou úspěšné ženy navrhované jednotlivými politickými stranami v porovnání s jejich spolukandidáty. Jinými slovy, jak se daří jednotlivým politickým stranám prosazovat ženy na své kandidátní listiny a do městských zastupitelstev. Výsledky shrnuje Graf 4-14. Z grafu v levé části je zřejmé, že zastoupení žen mezi zastupiteli narůstá ve všech sledovaných politických stranách. Největší zastoupení žen mezi svými zastupiteli má v současném volebním období (2010) ČSSD a

KDU-ČSL – kolem 28 %. Mírný systematický nárůst lze vysledovat zejména u ODS, kterou v roce 2010 předběhla KSČM (25 %). Největší nárůst počtu žen zaznamenala ČSSD, která v roce 1994 začínala na 10 % a v současnosti má zastoupení žen okolo 28 %. Tato politická strana má stejný rostoucí trend i v grafu na pravé straně, kde je podíl žen sledován podle členství v určité politické straně. ČSSD zde zaznamenala nárůst úspěšnosti svých členek z 3 % až na dnešních téměř 25 %. Přitom zastoupení členek ostatních politických stran ODS, KSČM a KDU-ČSL je spíše konstantní než rostoucí. Jediný výkyv měla v roce 2006 KDU-ČSL, kdy počet žen v zastupitelstvu dosahoval až 26 % všech zastupitelů za KDU-ČSL.

Graf 4-14 – Zastoupení žen v členění podle parlamentních stran

Ženy navržené politickou stranou

Ženy členky politické strany

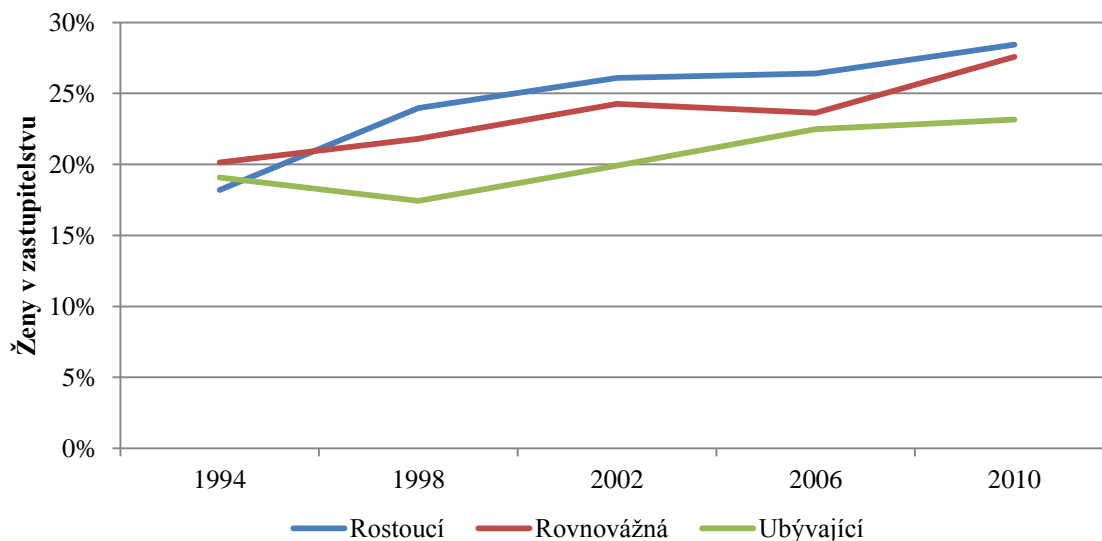

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 4-15 ukazuje, že prakticky ve všech volebních obdobích jsou ženy úspěšnější ve volbách v dynamicky rostoucích obcích než v obcích rovnovážných nebo ubývajících. V rostoucích obcích získaly ženy za pět volebních období od 17 % do 28 % mandátů. V obcích s rovnovážným růstem to bylo 22 % – 27 % mandátů a nejméně je žen v obcích s ubývajícím počtem obyvatel (17 % – 23 % mandátů).

V průběhu další analýzy se ukázalo, že počty žen v zastupitelstvu nezávisí na průměrném věku obce ani na míře nezaměstnanosti. Příslušné grafy závislosti na těchto dvou socioekonomických faktorech proto nemá smysl uvádět.

Graf 4-15 – Zastoupení žen v zastupitelstvu v členění podle růstu obce

Zdroj: vlastní zpracování

4.2.4. Pořadí strany, ze které je zvolen starosta

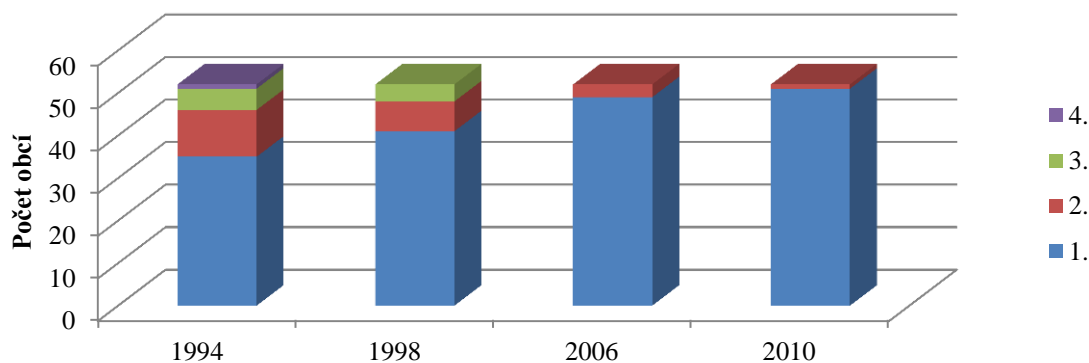
Pro vyhodnocení pořadí strany, ze které byl zvolen starosta obce, a případně pro vyhodnocení typu vzniklé koalice nestačí znát pouze volební výsledek, ale je třeba znát i složení rady obce a jméno zvoleného starosty. Bohužel tyto údaje nebyly v době přípravy této práce z technických důvodů dostupné pro rok 2002 a v ostatních volebních obdobích byly dostupné jen pro některé obce a jen v některých volebních obdobích. Proto je nutné si zvolit, jestli budeme uvažovat jen obce, pro které je údaj dostupný ve všech volebních obdobích (jde pouze o 52 obcí x 4 volební období tedy 208 volebních výsledků), nebo zahrneme i obce u kterých je údaj dostupný alespoň v některých volebních obdobích (jde o dalších 103 obcí s dalšími 195 volebními výsledky). Vzhledem k tomu, že oba postupy mají svá pro a proti – na jedné straně pevná skupina obcí stejně vyhodnocená ve všech obdobích a na druhé straně téměř dvojnásobek dostupných volebních výsledků ke statistickému zpracování. Jsou zde použity oba přístupy a porovnány jejich výsledky.

Nejprve tedy začneme výsledky za 52 obcí, pro které bylo složení rady a osoba starosty dostupná ve všech čtyřech volebních obdobích. Samotné určení pořadí stran poměrně silně závisí na tom, zda je pořadí určeno podle 1) kandidátních listin nebo 2) navrhuje strany a nebo 3) politické příslušnosti zastupitelů. Tyto výsledky shrnuje graf 4-16.

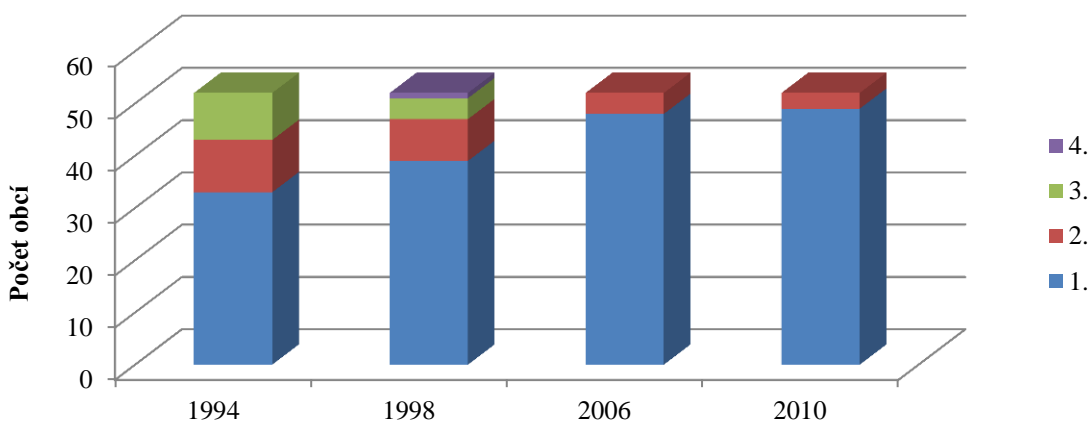
Z grafu je zřejmé, že počet případů, kdy je starosta zvolen z jiné než vítězné strany, velice rychle ubývá, ať už je pořadí strany určeno podle kandidátních listin, nebo podle navrhuje strany. Ve volebních obdobích 1994 a 1998 nastávaly případy, kdy byl starosta zvolen ze třetí nebo dokonce čtvrté strany. Tento jev však v letech 2006 a 2010 již zcela

Graf 4-16 – Pořadí strany starosty v jednotlivých volebních obdobích

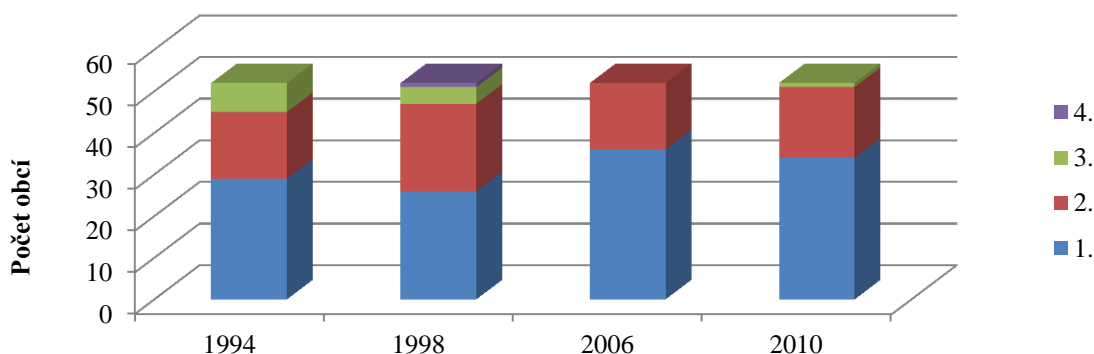
Příslušnost starosty a pořadí stran určené podle kandidátních listin

Příslušnost starosty a pořadí stran určené podle navrhuje strany

Příslušnost starosty a pořadí stran určené podle politické příslušnosti

Zdroj: vlastní zpracování

vymizel. Každopádně ať už pořadí stran počítáme podle kandidátních listin nebo podle nominujících stran je z grafu zřejmé, že v roce 2010 prakticky všech 52 obcí má zvoleného

starostu z vítězné strany. Navíc je možné udělat ještě jeden závěr: Pokud porovnáme seznamy obcí, kde je podle jednoho nebo druhého kritéria zvolen starosta z jiné než vítězné strany, zjistíme, že tyto seznamy nejsou stejné. To znamená, že starosta byl reálně zvolen z vítězné strany, ale jde o to, podle jakého kritéria zastupitelstvo chápe vítěznou stranu – zda jako vítězné volební uskupení (kandidátní listinu) nebo jako politickou stranu s největším počtem zvolených zastupitelů. (viz: Přílohy)

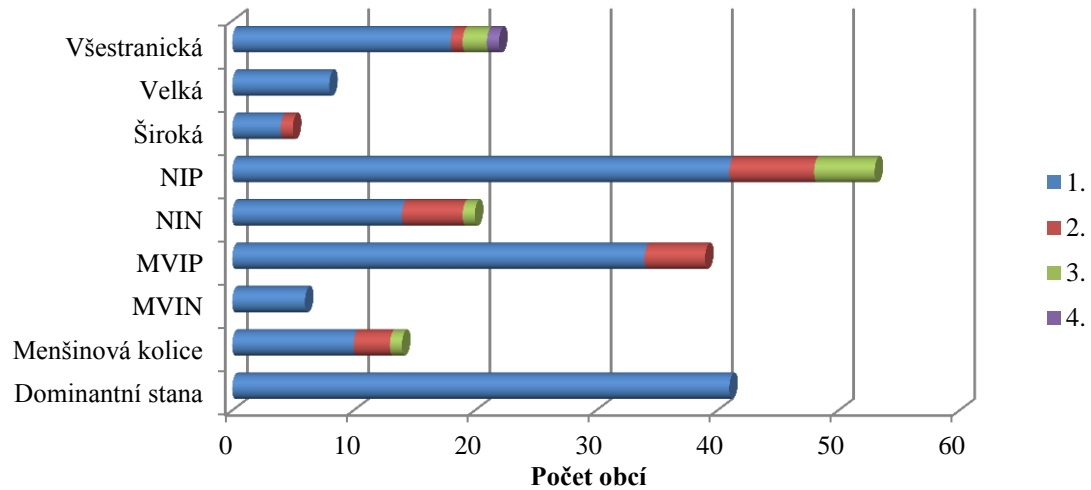
Z řady výrazně vybočuje graf, v kterém je vyhodnoceno pořadí strany starosty podle politické příslušnosti jednotlivých zastupitelů. Na grafu je možné vidět, že na rozdíl od předchozích dvou pohledů je zde ve všech volebních obdobích velké množství obcí, kde je starosta zvolen z druhé strany a nikoli ze strany vítězné. Tento výsledek je způsoben tím, že onou „vítěznou stranou“ jsou v těchto obcích zastupitelé bez politické příslušnosti, kteří ovšem byli nominováni různými politickými stranami. Graf nám tedy říká, že přestože je většina členů zastupitelstva bez politické příslušnosti, tak při volbě starosty hlasují v souladu se stranami, za které byli nominováni, a nechovají se jako jednotná skupina „nezávislých“. Navíc to znamená, že přestože politické strany mají na svých kandidátních listinách řadu nestraníků, tak na post starosty raději nominují svého člena, než zastupitele bez politické příslušnosti.

Pořadí strany starosty lze sledovat nejen v jednotlivých volebních obdobích, ale lze hledat souvislost mezi typem koalice a pořadím strany starosty. Cílem tohoto srovnání je zjistit, jestli některé typy koalice jsou více konsenzuální a jiné více konfrontační, což by se mohlo projevit v tom, že v některém typu koalice je častější volba starosty z jiné než vítězné politické strany. Výsledky shrnuje Graf 4-17. Typ koalice i pořadí stran lze vyhodnocovat z výše uvedených třech hledisek.

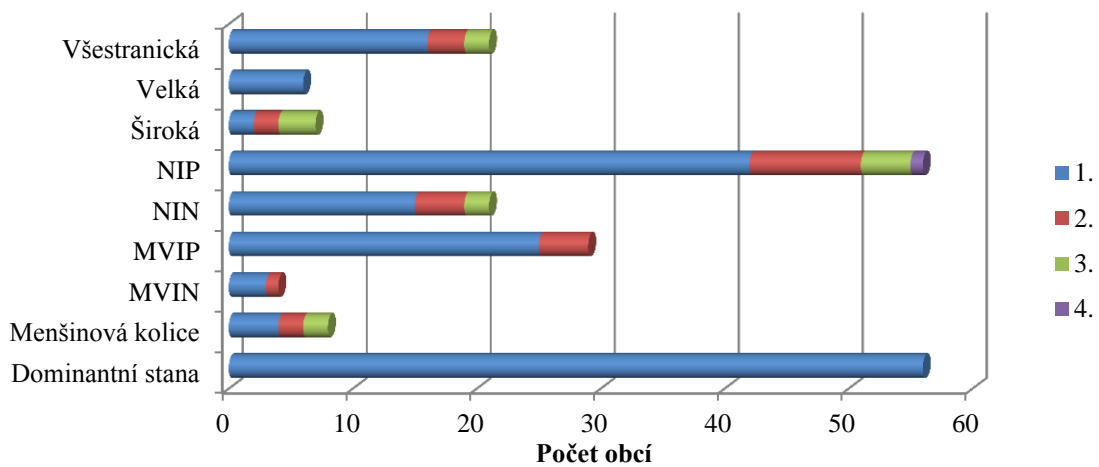
Je zřejmé, že v případě jedné dominantní strany, která vytvoří jednobarevnou radu, je i starosta vždy zvolen z této dominantní strany. Obdobně je starosta zvolen vždy z vítězné strany v případě „Velké koalice“. Další v pořadí by mohly být oba typy minimálně vítězné koalice. Zde je starosta volen většinou z vítězné strany a jen velmi málo ze strany druhé v pořadí. Ve všech ostatních typech koalice je starosta volen z jiné než vítězné strany s přibližně stejnou četností a objevují se i případy, kdy je zvolen ze třetí nebo i čtvrté strany.

Z grafu vyplývá, že nejčastějším typem koalice v komunální politice Středočeského kraje je nadměrná ideově propojená. Podrobněji se jednotlivým typům volebních koalic věnuje kapitola 4.2.6.

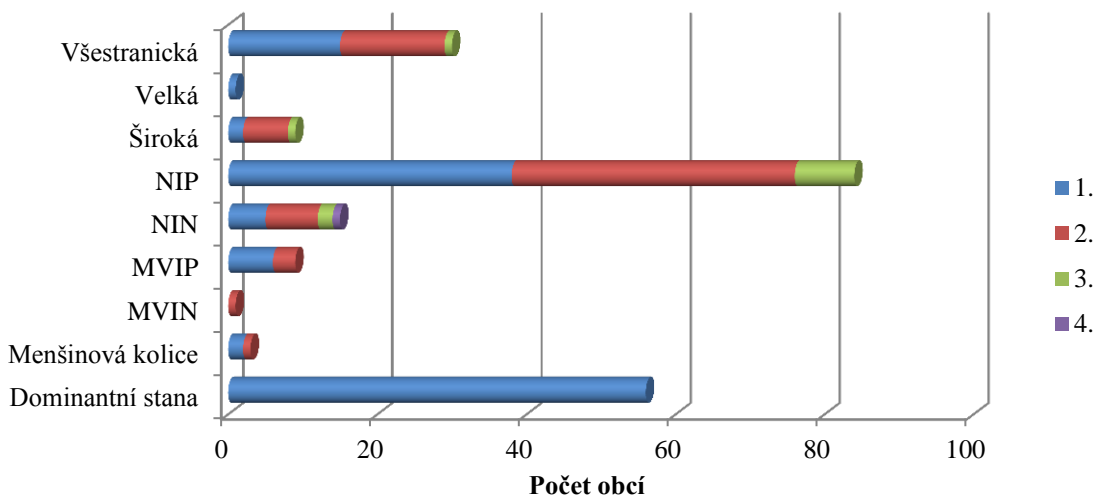
Graf 4-17 – Pořadí strany starosty podle typu koalice
 Příslušnost starosty a pořadí stran určené podle kandidátních listin

Příslušnost starosty a pořadí stran určené podle navrhuující strany

Příslušnost starosty a pořadí stran určené podle politické příslušnosti

Zdroj: vlastní zpracování

Jak již bylo naznačeno v úvodním odstavci, v druhé části této kapitoly bude provedena též analýza, k 52 obcím, pro které jsou dostupné údaje o složení rady ve všech sledovaných obdobích, bude přidáno dalších 103 obcí, pro které jsou dostupné údaje o složení rady jen v některých obdobích. Z původních 208 volebních výsledků se tak analýza rozšíří až na 403 volebních výsledků. Širší skupina obcí samozřejmě lépe vystihuje chování celého Středočeského kraje, ale částečnou nevýhodou tohoto rozšíření je skutečnost, že v každém volebním období je skupina obcí trochu jiná, podle toho, které údaje jsou právě dostupné a které ne.

Stejně jako v analýze 52 obcí, i zde ukazuje Graf 4-18, že nejčastěji je starosta volen z vítězné strany a tento trend se s postupem času vyostřuje. Přesto si lze všimnout, že ve všech volebních obdobích zůstává určité procento obcí, kde je starosta zvolen z jiné než vítězné strany a dokonce ve volebním období 2010 zůstává pár obcí, kde je starosta zvolen ze třetí nebo dokonce čtvrté strany. To je mírná odlišnost oproti výsledkům analýzy 52 obcí výše.

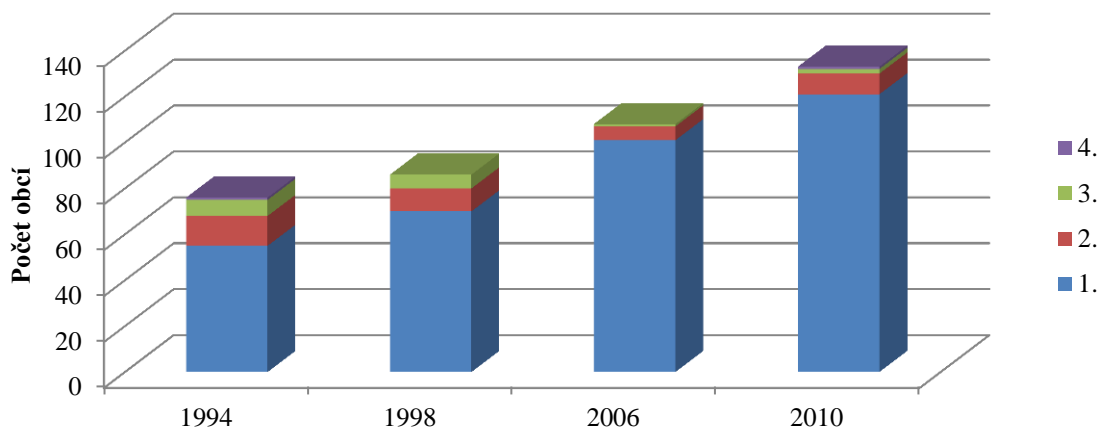
Co se týče vyhodnocení vztahu mezi volbou starosty obce a typem koalice, tak Graf 4-19 ukazuje prakticky stejné závěry jako analýza 52 obcí. To znamená, že starosta je vždy volen z vítězné strany v případě dominantní strany a velké koalice. Starosta je dále velmi často volen z vítězné strany nebo strany druhé v pořadí v případě obou typů minimálně vítězných koalic. V ostatních typech koalic je starosta volen nejen z vítězné strany ale i z druhé třetí nebo dokonce čtvrté.

Co se týče absolutního počtu jednotlivých typů koalic, tak si významně „polepšila“ minimálně vítězná ideově propojená koalice a v pohledu přes kandidátní listiny byla dokonce častější než nadměrná ideově propojená koalice. Rovněž dominantní strana se vyskytuje o něco častěji, než v analýze 52 obcí.

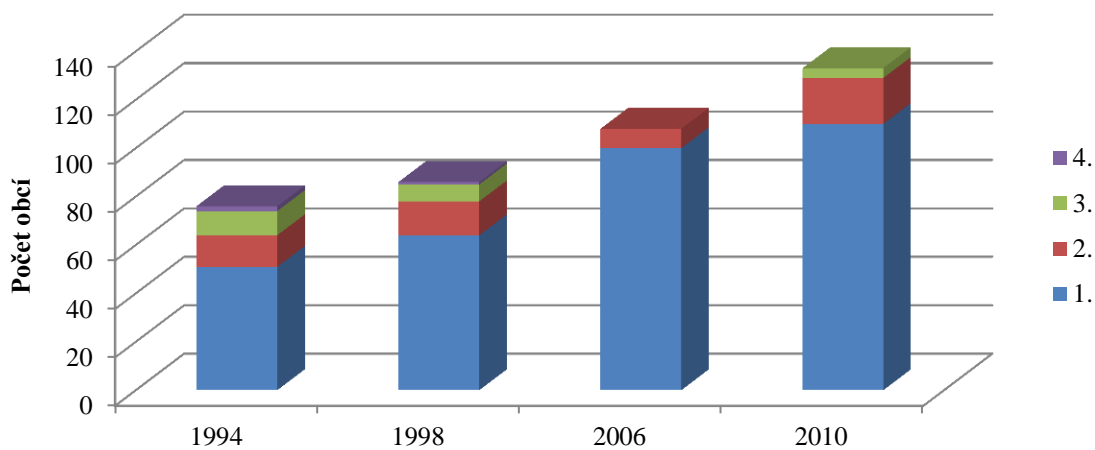
Z celkového pohledu vyplynulo, že obce ve Středočeském kraji se „politicky chovají“ dost podobně. Zda je analyzováno 52 nebo 155 obcí se ve výsledku příliš nemění. Proto lze předpokládat, že i ostatní obce v kraji se chovají podobným způsobem.

Graf 4-18 – Pořadí strany starosty v jednotlivých volebních obdobích

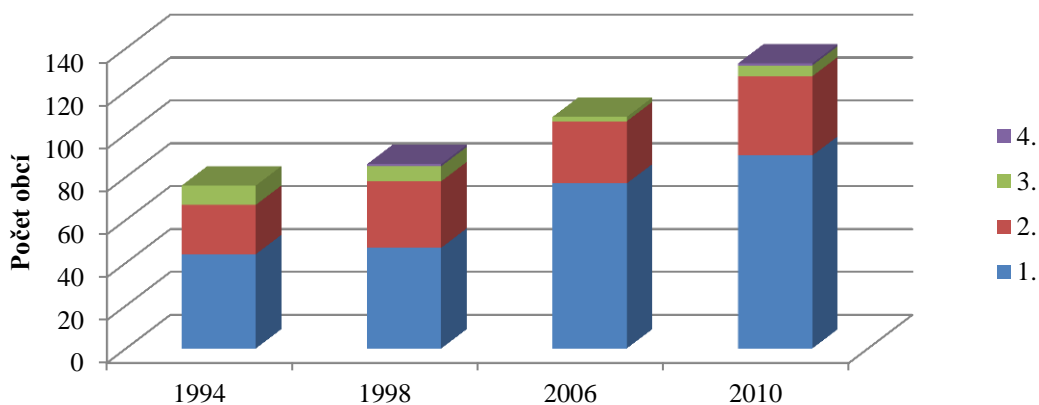
Příslušnost starosty a pořadí stran určené podle kandidátních listin

Příslušnost starosty a pořadí stran určené podle navrhuje strany

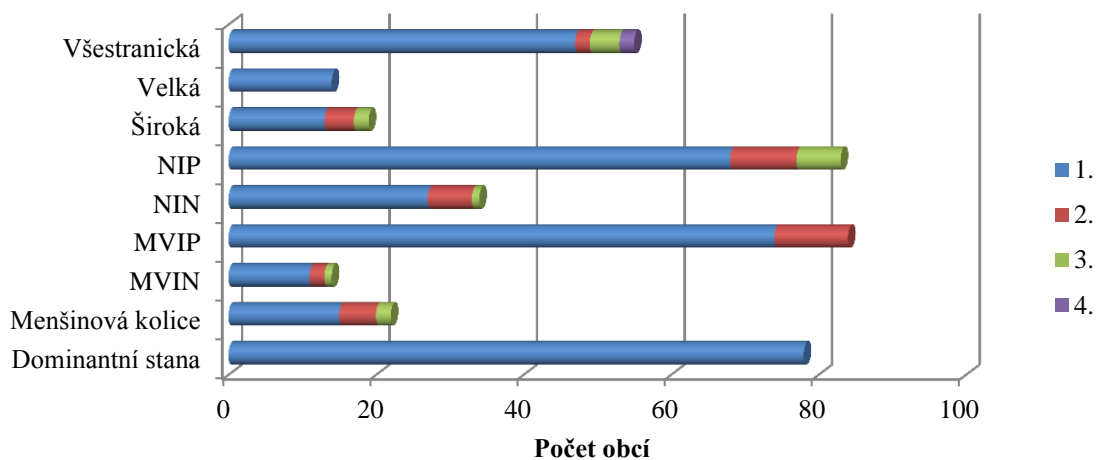

Příslušnost starosty a pořadí stran určené podle politické příslušnosti

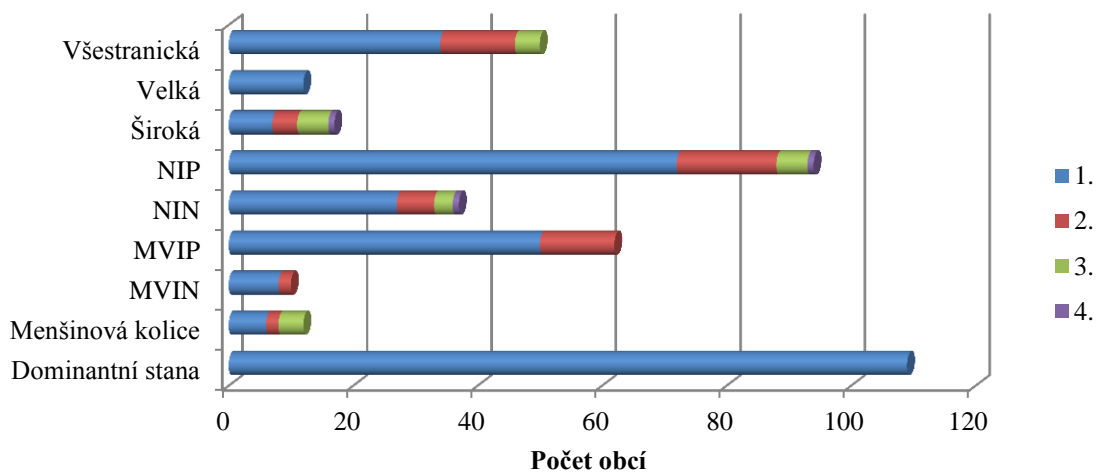

Zdroj: vlastní zpracování

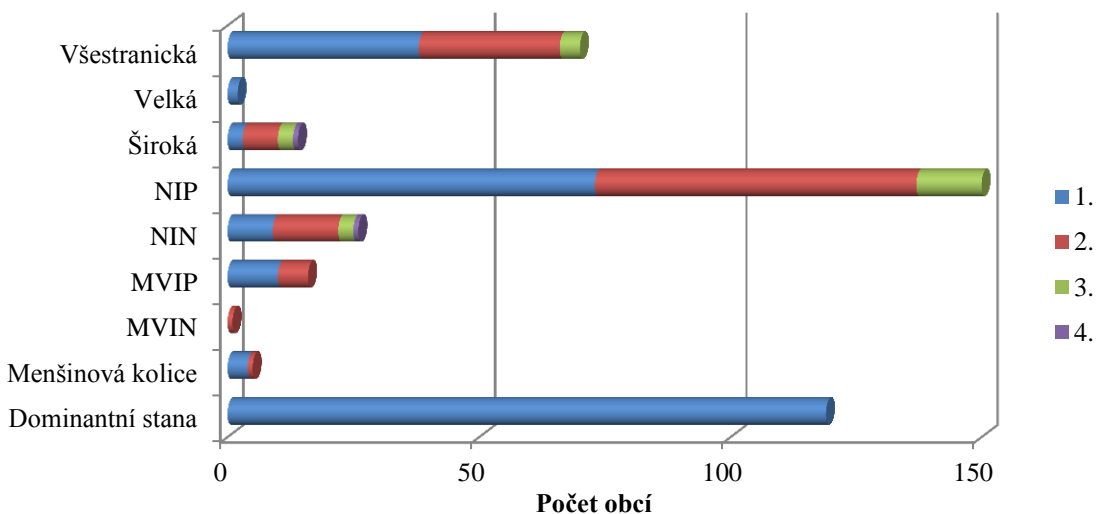
Graf 4-19 – Pořadí strany starosty podle typu koalice
 Příslušnost starosty a pořadí stran určené podle kandidátních listin

Příslušnost starosty a pořadí stran určené podle navrhuující strany

Příslušnost starosty a pořadí stran určené podle politické příslušnosti

Zdroj: vlastní zpracování

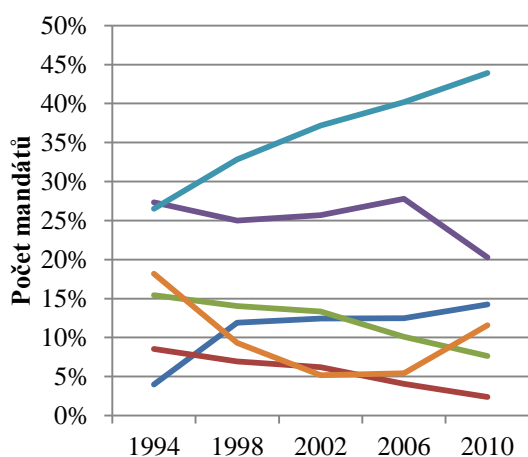
4.2.5. Parlamentní strany

Jednou z dalších oblastí, kterou tato práce zkoumá je volba parlamentních stran v komunálních volbách. Pouze doplňující informací pro srovnání bude v grafech křivka znázorňující počty nezávislých kandidátů, kterými se práce již zabývala výše. Křivka s názvem „ostatní strany“ obsahuje všechny ostatní politické strany kromě čtyř sledovaných parlamentních stran a kromě „nezávislých stran“ (viz kapitolu 4.2.2). I zde lze hodnotit volební výsledky parlamentních stran ze dvou úhlů pohledu, kterými jsou analýza dle navrhuje strany a politické příslušnosti zvolených zastupitelů.

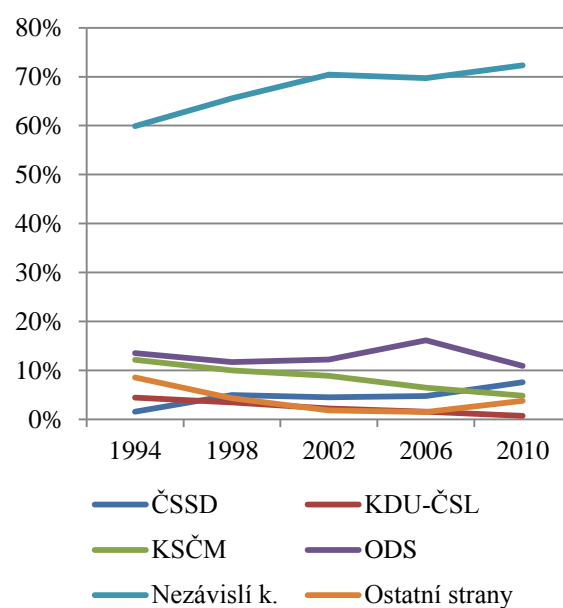
Z pohledu podle navrhuje strany je vývoj v čase zajímavý zejména u ODS a ČSSD. U strany ODS počet zvolených zastupitelů klesl od roku 2006 o cca. 7 %, oproti tomu ČSSD mírně stoupla cca. o 3 %. Ostatní parlamentní strany KDU-ČSL a KSČM mají tendenci klesající. Pokles u ODS voliči vykompenzovali tím, že volili zejména strany ostatní (8 % více). Analýza podle politické příslušnosti prokázala podobné výsledky jako u předchozího kritéria. ODS, KDU-ČSL a KSČM v počtu zvolených kandidátů klesají, zatímco ČSSD a strany ostatní stoupají. Ovšem nelze přehlédnout význam počtu nezávislých kandidátů, který kvůli tomu, že politické strany mají na kandidátních listinách velké množství kandidátů bez politické příslušnosti, výrazně narostl (cca. 30 %) oproti zkoumanému hledisku dle navrhuje strany. (Viz Graf 4-20 srovnání levé a pravé části)

Graf 4-20 – Celkové počty mandátů parlamentních stran

Podle navrhuje strany

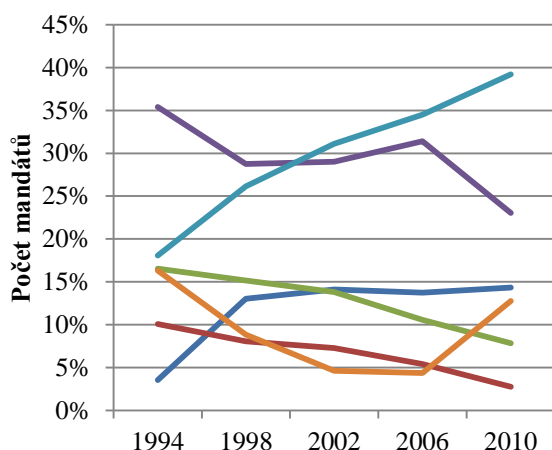

Podle politické příslušnosti

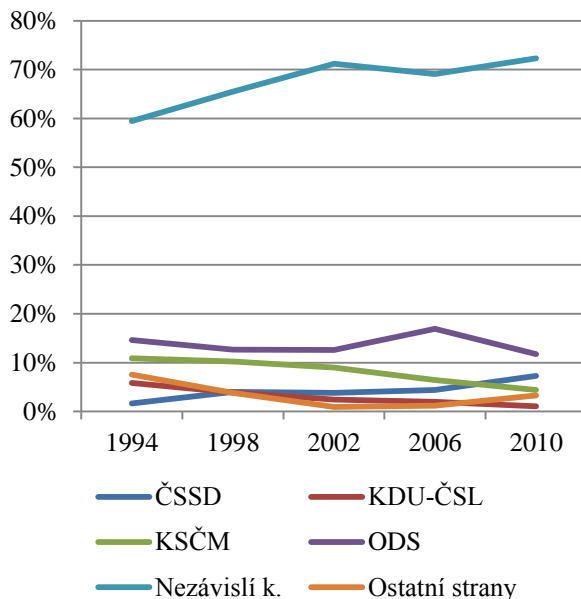

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 4-22 – Počty mandátů parlamentních stran v obcích o velikosti 1 701 – 9 000 obyvatel
Podle navrhuje strany

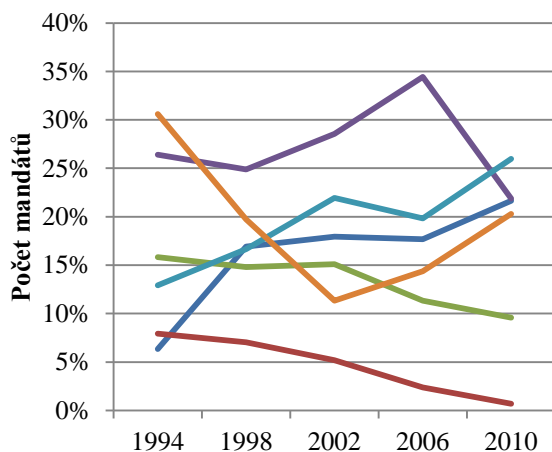
Podle politické příslušnosti

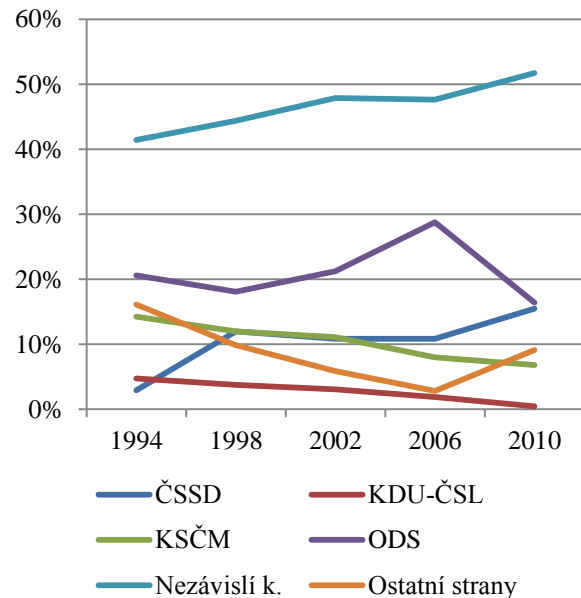
Zdroj: vlastní zpracování

Velké střední obce již tak razantní rozdíly mezi stranami parlamentními a nezávislymi nemají. U ODS je opět patrná nedůvěra, kterou k ní občané vzhledem k situaci ve vládě v roce 2006 pravděpodobně měli. Její počet opětovně klesl z 34 % na 23 %. Oproti tomuto poklesu stoupl počet zvolených nezávislých i ostatních stran a také ČSSD.

Graf 4-23 – Počty mandátů parlamentních stran v obcích o velikosti 9 001 – 45 000 obyvatel
Podle navrhuje strany

Podle politické příslušnosti

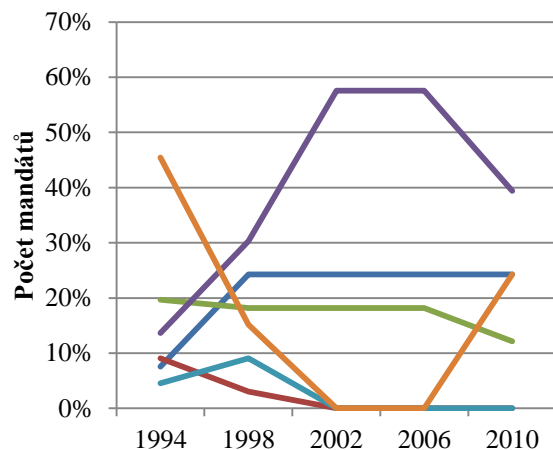

Zdroj: vlastní zpracování

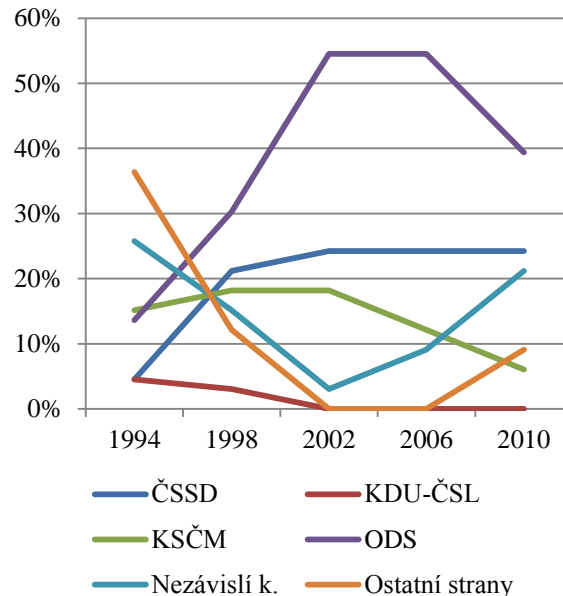
Ve velkých obcích je zřejmý velký pokles u ODS téměř o 20 % a nárůst u stran ostatních téměř o 25 %. Nezávislí kandidáti se od roku 2002 v zastupitelstvu téměř nevyskytují.

Graf 4-24 – Počty mandátů parlamentních stran v obcích větších než 45 000 obyvatel

Podle navrhuující strany

Podle politické příslušnosti

Zdroj: vlastní zpracování

Z celkového pohledu lze říci, že analýza prokázala, že počet hlasů pro ODS razantně pokles převážně v roce 2006. V každé kategorii také klesá vliv KDU-ČSL a KSČM. ČSSD má buď tendenci konstantní, nebo mírně rostoucí. Oproti klesající ODS, se naopak začíná objevovat sílící vliv ostatních stran, převážně od roku 2002.

Ve volebním období 2006 – 2010 se u ODS rapidně snížily počty získaných mandátů, pravděpodobně díky nedůvěře, kterou si za minulé volební období oprávněně zasloužili od voličů. Problém byl v tom, že nevládla vláda s důvěrou Poslanecké sněmovny, kdy neexistovala parlamentní většina ani nebyla domluvena tolerance menšinové vládě ODS. V době komunálních voleb byla tato menšinová vláda v demisi pro nevyslovení důvěry. Tenkrát se pětkrát hlasovalo o nedůvěře vládě a poslední platné usnesení proběhlo 24. března 2009.

Komunální volby byly chápány jako akt, v kterém se voliči vyjádří k řešení k této problematické situace. I nejvyšší političtí představitelé deklarovali, že s vyjednáváním o složení nové vlády a řešení celé situace chtějí vyčkat až do skončení podzimních komunálních voleb (Balík, 2008 s. 71).

4.2.6. Typy koalic

Hlavním tématem této práce je analýza komunálních koalic ve Středočeském kraji. V této kapitole jsou vyhodnoceny počty obcí (četnost), ve kterých byly vytvořeny koalice jednotlivých typů. V jednotlivých volebních obdobích. Analýza je sestavena metodicky stejně jako ostatní analýzy v této kapitole, což znamená, že vyhodnocení typu koalice bude provedeno na základě tří možných kritérií: 1) podle kandidátních listin, 2) nominující strany a 3) politické příslušnosti. Stejně jako v kapitole 4.2.4 i zde je nutné k vyhodnocení použít nejen údaje o složení zastupitelstva, ale i údaje o složení rady. Opět se tedy objeví problém, zda do vyhodnocení použít pouze výsledky z 52 obcí, kde jsou údaje o složení rady k dispozici ve všech sledovaných volebních obdobích (kromě roku 2002), nebo ze všech 155 obcí (403 výsledků), kde jsou dostupné údaje alespoň v některých obdobích.

Graf 4-25 dává do porovnání oba tyto pohledy a je proto tvořen šesti dílčími grafy. Nejprve se zaměříme na informace, které jsou ve všech šesti grafech podobné a jsou proto obecnými závěry, které příliš nezávisí na metodice vyhodnocení: Nejčastějšími typy koalic podle všech šesti grafů jsou jedna dominantní strana (modrá barva v dolní části grafů) a nadměrná ideově propojená koalice (oranžová barva). Z uvedených dvou typů koalic jsou každý přibližně v 20 % šíři ve všech sledovaných obcích v každém volebním období. Poměrně častá je i nadměrná ideově nepropojená koalice (cca. 10 %). Naproti tomu strany zřídka utvoří koalici menšinovou, minimálně vítěznou ideově nepropojenou, širokou nebo velkou.

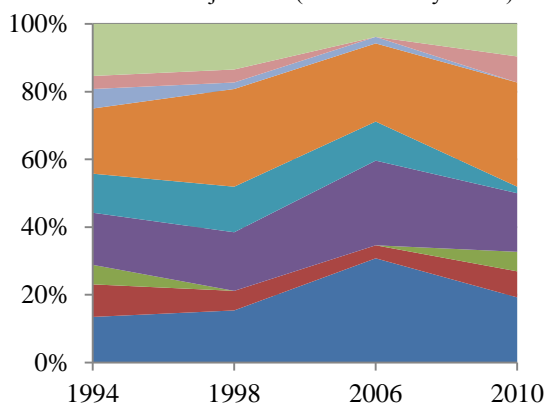
V grafech je možné si všimnout jednoho výraznějšího časového trendu a tím je systematický nárůst četnosti výskytu dominantní strany ve volebních obdobích 1994 až 2006 z cca. 18 % až na cca. 35 % a v příštím volebním období následný pokles. Tento trend je víceméně patrný na všech šesti grafech.

Ve výčtu jednotlivých typů koalic zůstala stát stranou minimálně vítězná ideově propojená koalice a všestranná koalice. U minimálně vítězných ideově propojených koalic je patrné, že hraje poměrně významnou roli (cca. 15 % až 20 % obcí) při vyhodnocení podle kandidátní listiny nebo navrhuje strany, ale hraje zcela minoritní roli v případě vyhodnocení podle politické příslušnosti. Naproti tomu při vyhodnocení podle politické příslušnosti přibýlo případů koalice všestranné a koalice nadměrně ideově propojené (zde je nárůst z cca. 20 % pro vyhodnocení podle navrhuje strany nebo kandidátní listiny na cca. 40 % pro vyhodnocení podle politické příslušnosti).

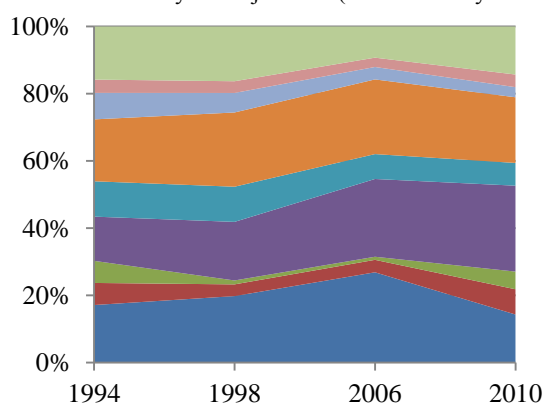
Graf 4-25 – Četnost jednotlivých typů koalice ve volebních obdobích

Typ koalice určený podle kandidátních listin

52 obcí se všemi údaji o radě (celkem 208 výsledků)

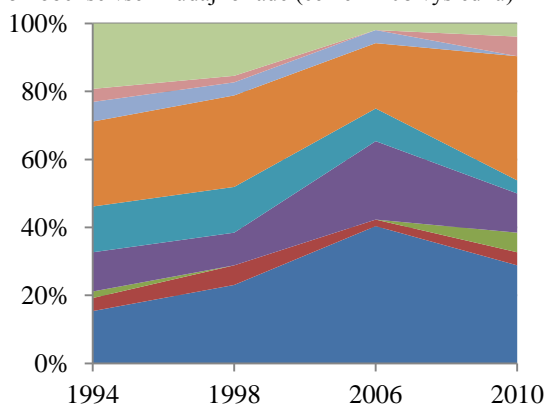

155 obcí s některými údaji o radě (celkem 403 výsledků)

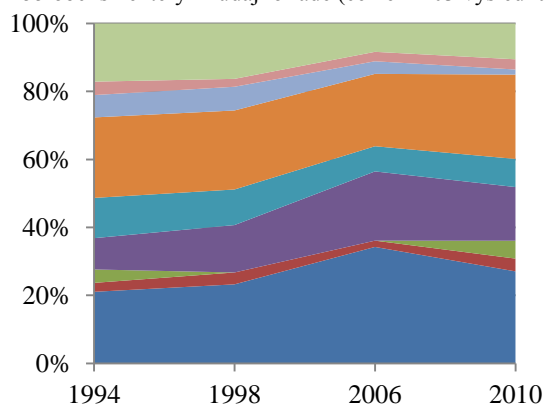

Typ koalice určený podle navrhuje strany

52 obcí se všemi údaji o radě (celkem 208 výsledků)

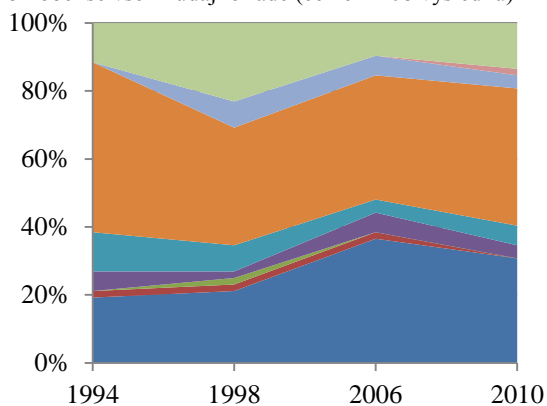

155 obcí s některými údaji o radě (celkem 403 výsledků)

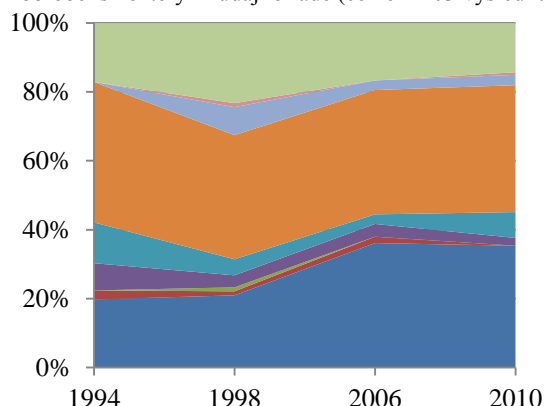

Typ koalice určený podle politické příslušnosti

52 obcí se všemi údaji o radě (celkem 208 výsledků)

155 obcí s některými údaji o radě (celkem 403 výsledků)

- Dominantní stana
- Menšinová kolice
- MVIN
- MVIP
- NIN
- NIP
- Široká
- Velká
- Všestranická

Zdroj: vlastní zpracování

Vysvětlení, proč vznikají rozdíly mezi způsobem vyhodnocení podle kandidátních listin, navrhuje strany a politické příslušnosti, lze hledat v následující tabulce:

Tabulka 4-1 – Srovnání určení typu koalice podle kritéria kandidátní listiny a navrhuje strany

		Typ podle navrhuje strany								Celkem	
		Domin.	Menš.	MVIN	MVIP	NIN	NIP	Široká	Velká		Všestr.
Typ podle kandidátní listiny	Domin.	71			1		4			2	78
	Menš.	7	10		2		3				22
	MVIN			9		2	1	1		1	14
	MVIP	9	1		52		19			3	84
	NIN					31	1	1		1	34
	NIP	10	1		6		61			5	83
	Široká					4	1	13		1	19
	Velká			1				1	12		14
	Všestr.	12			1		4	1		37	55
	Celkem	109	12	10	62	37	94	17	12	50	403

Zdroj: vlastní zpracování

V řádcích tabulky jsou počty jednotlivých typů koalic tak, jak byly určeny podle kritéria kandidátní listiny, a ve sloupcích jsou počty typů koalic tak, jak byly určeny podle kritéria navrhuje strany. Na diagonále (vyznačeno modře) jsou počty koalic, které jsou určeny podle obou kritérií stejně. Celkem jich je (součet všech modrých čísel na diagonále) 296 z celkových 403 vyhodnocovaných koalic což je 73 %. Ve zbylých 27 % případů dávají kritéria různé výsledky – všechny počty v tabulce mimo diagonálu.

Červeně jsou vyznačeny případy, které nastávají nejčastěji. Nejčastější je případ (19 případů), kdy podle kandidátní listiny je koalice vyhodnocena jako minimálně vítězná ideově propojená, zatímco podle kritéria navrhuje strany je tatáž koalice vyhodnocena jako nadměrná ideově propojená. Jako příklad lze uvést situaci v Poděbradech po volbách v roce 2010. Do rady města se dostalo 5 radních z kandidátní listiny „Poděbradské fórum“ a všichni mají navrhuje stranu – „NK – nezávislý kandidát“ přičemž v zastupitelstvu je celkem 7 zastupitelů s touto kombinací. Dále jsou v radě dva radní z kandidátní listiny „Volba pro Poděbrady“ s navrhuje stranou „VPM – Volba pro město“ (v zastupitelstvu je celkem 6 podobných zastupitelů) a dva radní z TOP09 (kandidátní listina i navrhuje strana. V zastupitelstvu jsou celkem 3 členové TOP09). Z pohledu kritéria kandidátní listiny je tedy celkem $7+6+3=16$ členů kolice a proti nim stojí 11 členů opozice (kandidátní listiny ODS 5x, ČSSD 3x, a „Volba pro město Poděbrady“ 3x. Pokud by byla TOP09 jako nejmenší strana vyloučena z koalice, tak by koalice měla jen 13 členů a opozice 14 členů. Koalice je tedy minimálně vítězná. Když se ale podíváme na tutéž situaci z pohledu nominující strany, tak zjistíme, že na kandidátní listině „Volba pro město Poděbrady“

(která je v opozici) jsou dva zastupitelé s navrhuující stranou „NK – nezávislý kandidát“. Navrhující „strana“ NK je ale součástí koalice, takže pokud sečteme počty hlasů podle navrhujících stran, dostaneme za koalici 18 členů (9x NK, 6x VPM, 3x TOP09) proti 9x členům opozice (5x ODS, 3x ČSSD, 1x SNK ED). Pokud by byli z takovéto koalice vyloučeni tři členové TOP09, tak by koalice stále měla 15 členů proti 12 členům opozice. Takto chápaná koalice je tedy nadměrná ideově propojená. Obdobná situace nastala v roce 2010 například v Kolíně nebo Kutné Hoře.

Druhý nejčastější případ (12 případů), kdy podle kandidátní listiny je koalice vyhodnocena jako všestranná, zatímco podle kritéria navrhuující strany je tatáž koalice vyhodnocena jako dominantní strana. Jako příklad lze uvést situaci v Kamenici po volbách v roce 2010. Zde byli zvoleni zastupitelé ze třech kandidátních listin (KAMENICE 2010, Sdružení ODS a NK, Sdruž.nezav.kand.K10) přičemž z každé této listiny je v radě alespoň jeden radní, takže z tohoto pohledu jde o koalici všestrannou, ale navrhuující stranu mají všichni zastupitelé „NK – nezávislý kandidát“, takže z tohoto pohledu jde o dominantní stranu.

Třetí nejčastější případ (10 případů), kdy podle kandidátní listiny je koalice vyhodnocena jako minimální vítězná ideově propojená, zatímco podle kritéria navrhuující strany je tatáž koalice vyhodnocena jako dominantní strana, je velmi podobný případu druhému. Jako příklad lze uvést situaci v obci Milín v okrese Příbram po volbách v roce 2010. Zde byli zvoleni zastupitelé z pěti kandidátních listin, přičemž v radě obce a tedy v koalici jsou Volba pro Milín – 8 zastupitelů, Za rozvoj obce Milín – Sdružení nezávislých kandidátů – 3 zastupitele, celkem 11 zastupitelů a v opozici jsou Sdružení ČSSD a NK 1x, KDU-ČSL 2x a KSČM 1x, celkem 4 zastupitelé, takže z tohoto pohledu jde o koalici minimálně vítěznou ideově propojenou. Navrhující stranu „NK – nezávislý kandidát“ má celkem 12 zastupitelů (včetně jednoho zastupitele za Sdružení ČSSD a NK) a v opozici tak zůstávají jen dva zastupitelé za KDU-ČSL a jeden za KSČM. Navrhující „strana“ NK je z tohoto pohledu dominantní stranou. Aby byl tento příklad obce Milín ještě zajímavější, tak lze dodat, zastupitel nominovaný stranou KSČM není členem této strany, ale je bez politické příslušnosti. To znamená, že pokud se na zastupitelstvo obce Milín zaměříme z pohledu politické příslušnosti, zjistíme, že roli koalice hraje 13 zastupitelů bez politické příslušnosti a proti nim stojí v opozici pouze dva členové KDU-ČSL. Z příkladu je zřejmé, že změna kritéria vyhodnocení podle kandidátní listiny,

navrhující strany nebo politické příslušnosti může vést ke změně pohledu na jednotlivé konkrétní zastupitele a jejich přiřazení ke koalici nebo k opozici. Nic to však nevytvrdí o hlasování zastupitele samotného, jak on sám cítí svojí příslušnost a jestli spíše hlasuje spolu s ostatními nestraníky nebo spolu s kolegy nominovanými toutéž stranou nebo spolu s kolegy uvedenými na téže kandidátní listině.

Na příkladu obce Milín jsme se dotkli pohledu podle politické příslušnosti a jeho vlivu na zařazení zastupitelů na stranu koalice nebo opozice. Tabulka 4-2 – Srovnání určení typu koalice podle kritéria navrhující strany a Tabulka 4-1 hodnotí způsobem obdobným jako Tabulka 4-1 vztah mezi typem koalice určeným podle navrhující strany a podle politické příslušnosti. Na modré diagonále jsou opět případy, kdy je určení typu koalice podle obou kritérií stejné a mimo tuto diagonálu všechny případy, které jsou rozdílné. Součet modře obarvených hodnot na diagonále je v tomto případě 196, takže v porovnání s celkovým počtem analyzovaných zastupitelstev 403 jde pouze o 49 % případů. Znamená to, že ve více než polovině případů udává kritérium navrhující strany jiný typ koalice než kritérium politické příslušnosti. Červeně jsou opět vyznačeny nejčastější případy odlišného přiřazení kategorie. Nemá příliš smysl zde popisovat konkrétní příklad pro každou variantu. Spíše jde o to ukázat, do jak velké míry je určení typu koalice závislé na tom, jak se díváme na zastupitele bez politické příslušnosti, kteří byli nominováni jednou z politických stran. Jestli je zařadíme ke straníkům nebo spíše k nestraníkům.

Tabulka 4-2 – Srovnání určení typu koalice podle kritéria navrhující strany a politické příslušnosti

		Typ podle politické příslušnosti									Celkem
		Domin.	Menš.	MVIN	MVIP	NIN	NIP	Široká	Velká	Všestr.	
Typ podle navrhující strany	Domin.	79			3		13			14	109
	Menš.	2	3		1	1	5				12
	MVIN		1			4	4	1			10
	MVIP	9			7		39			7	62
	NIN	1	1			15	11	8		1	37
	NIP	14			1		63			16	94
	Široká	1				1	5	4		6	17
	Velká				1	5	1		2	3	12
	Všestr.	13		1	3		9	1		23	50
Celkem		119	5	1	16	26	150	14	2	70	403

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 4-2 také přináší odpověď na otázku z Graf 4-25: Proč je podle kritéria politické příslušnosti podstatně méně případů koalice minimální vítězné ideově propojené než kritéria navrhující stany? Odpověď zní, že většina případů (přesně 39 případů), které jsou podle kritéria navrhující strany hodnoceny jako minimální vítězná ideově propojená koalice, jsou podle kritéria politické příslušnosti označeny jako nadměrná ideově propojená koalice. Příčinou této změny pohledu je, že použitím kritéria politické příslušnosti vezmeme všechny zastupitele bez politické příslušnosti nominované opozičními stranami a vytvoříme z nich jednu „stranu“, která jako celek bude součástí koalice. Tím se metodicky zvýší počet členů koalice a z koalice minimální vítězné se stane koalice nadměrná.

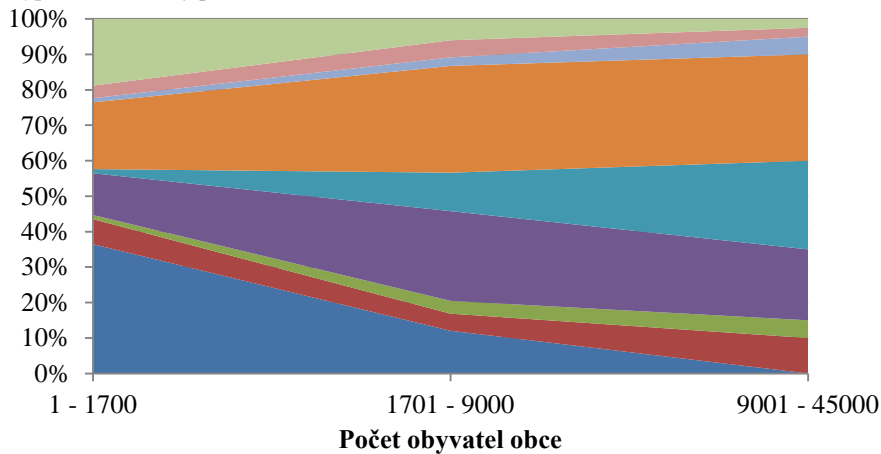
Když už jsme se vrátili zpět ke Graf 4-25, můžeme porovnat trojici grafů v levé části s druhou trojicí grafů v pravé části. S ohledem na závěry a postřehy, které byly v této kapitole diskutovány, se dá říci, že grafy v levé a pravé části se od sebe v žádných významných rysech neliší a tedy, že vyhodnocení na základě 52 obcí, pro které jsou kompletně známy údaje o složení rady, dává dostatečně věrohodný obraz o zbylé části obcí Středočeského kraje. Proto budou všechny následující grafy této kapitoly vyhodnocovány pouze na skupině 52 uvedených obcí.

Nyní bude následovat několik grafů, které jsou pokračováním systematického přístupu analýzy závislostí na socio-ekonomických faktorech obdobně jako v předcházejících kapitolách.

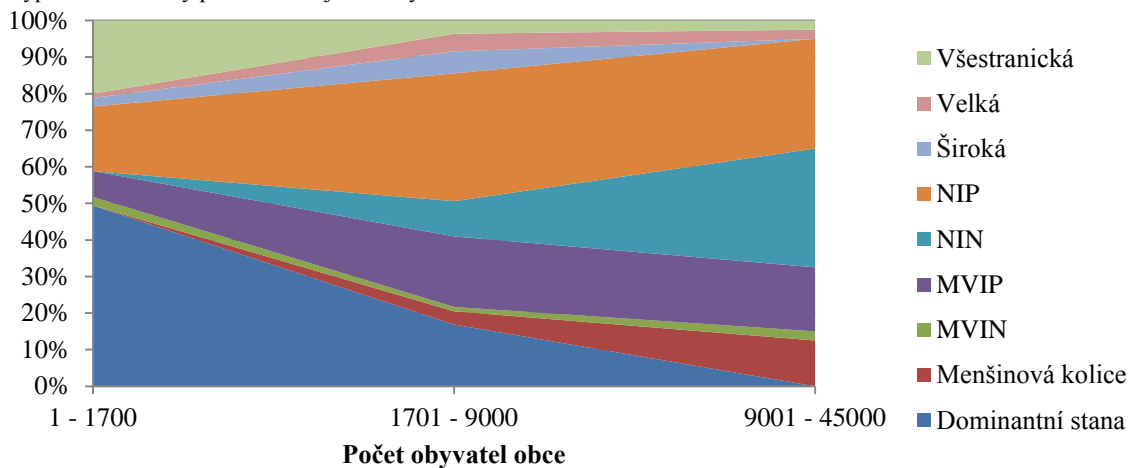
Graf 4-26 zobrazuje četnost výskytu jednotlivých typů koalic v závislosti na velikosti obce. Z grafu je zřejmé, že pro nejmenší obce jsou nejčastějšími typy koalic jedna dominantní strana, všestranná koalice a koalice nadměrná ideově propojená. Ostatní typy koalic se v malých obcích vyskytují jen velmi zřídka. S rostoucí velikostí obce postupně ubývá případů, kdy radu města ovládne jedna dominantní strana a u velkých obcí nad 9 000 obyvatel k této situaci nedochází už vůbec. Stejně tak ubývá i případů koalice všestranné. Místo nich s rostoucí velikostí obce je čím dál častější koalice nadměrná ideově nepropojená a přibývá i případů koalice menšinové. Svůj velký význam si zachovává a částečně i posiluje koalice nadměrná ideově propojená. V grafech sestavených podle kandidátních listin a podle navrhujících stran hraje navíc nezanedbatelnou roli minimálně vítězná ideově propojená koalice.

Graf 4-26 – Četnost jednotlivých typů koalice podle velikosti obce

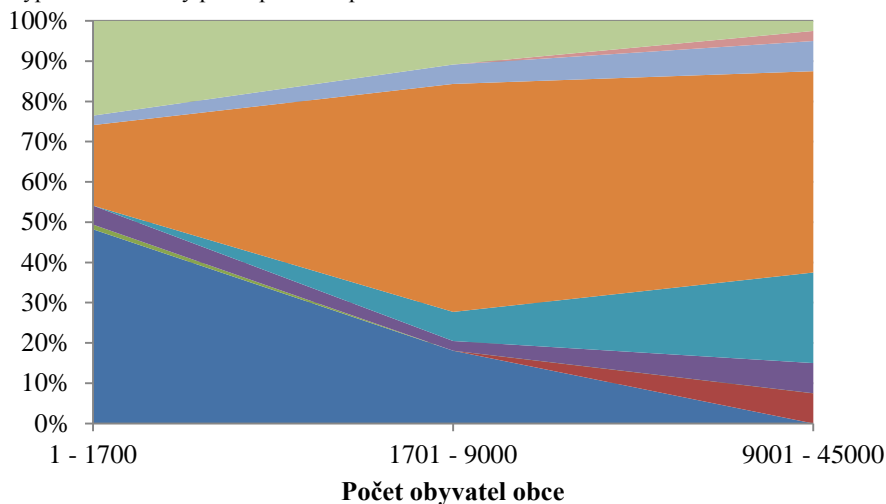
Typ koalice určený podle kandidátních listin

Typ koalice určený podle navrhuje strany

Typ koalice určený podle politické příslušnosti

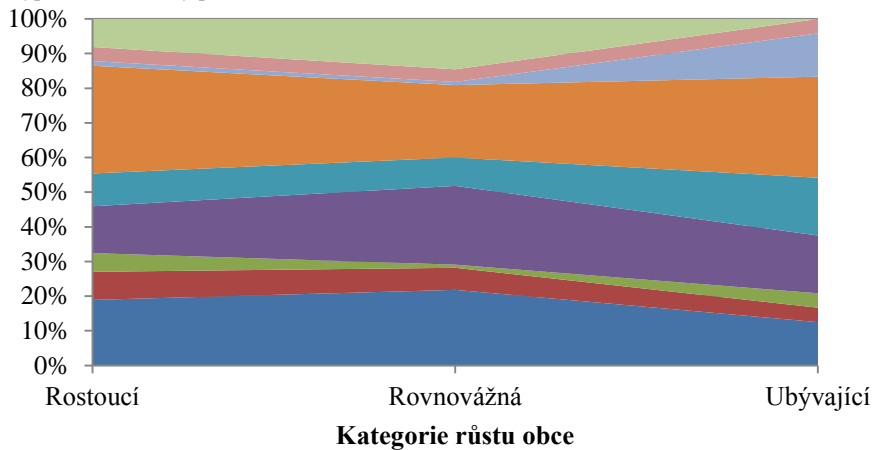

Zdroj: vlastní zpracování

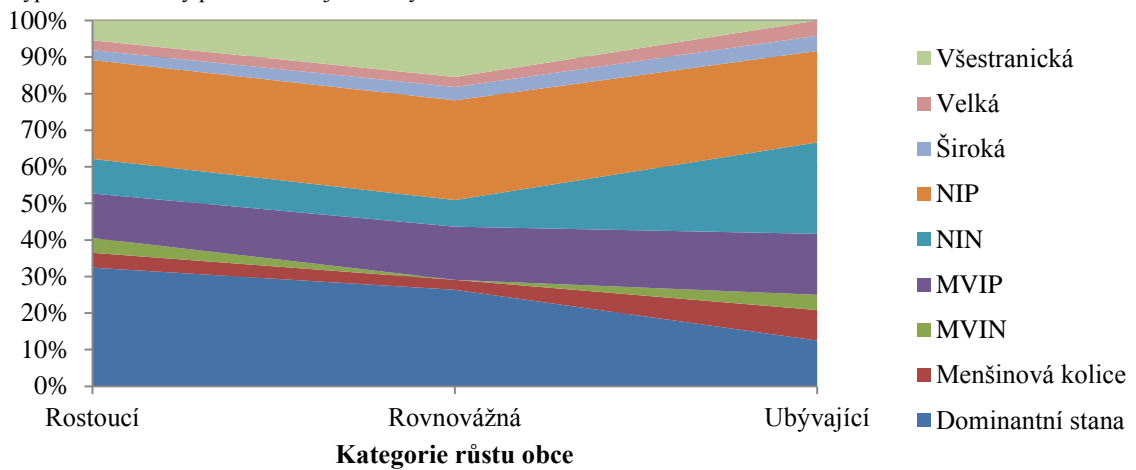
Vyhodnocení typů koalice podle růstu obce dává podstatně méně výrazné výsledky než vyhodnocení podle velikosti obce. Graf 4-27 ukazuje, že četnosti jednotlivých typů

Graf 4-27 – Četnost jednotlivých typů koalice podle růstu obce

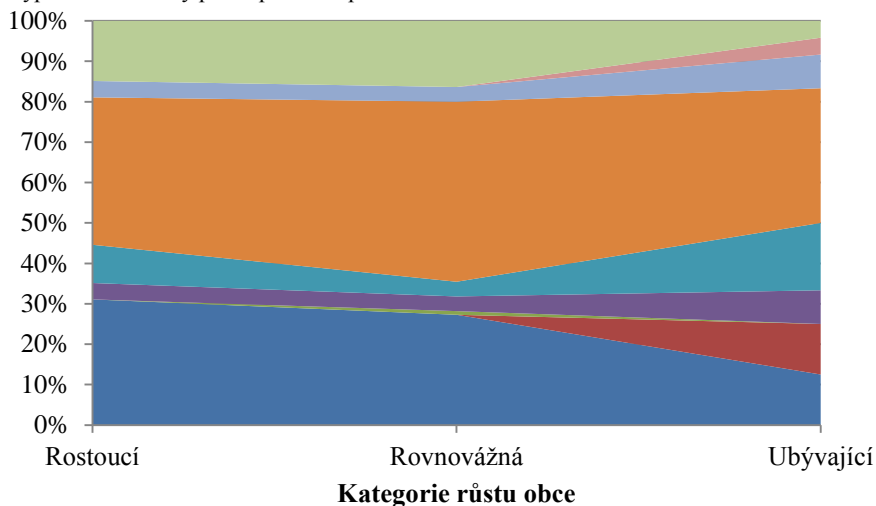
Typ koalice určený podle kandidátních listin

Typ koalice určený podle navrhuje strany

Typ koalice určený podle politické příslušnosti

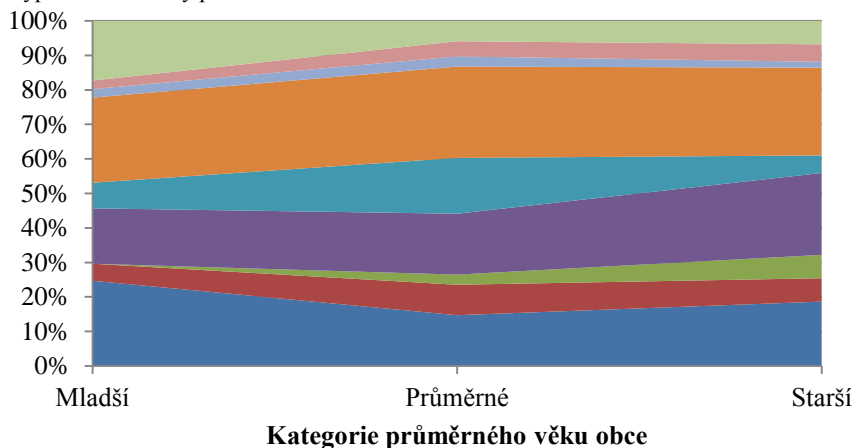

Zdroj: vlastní zpracování

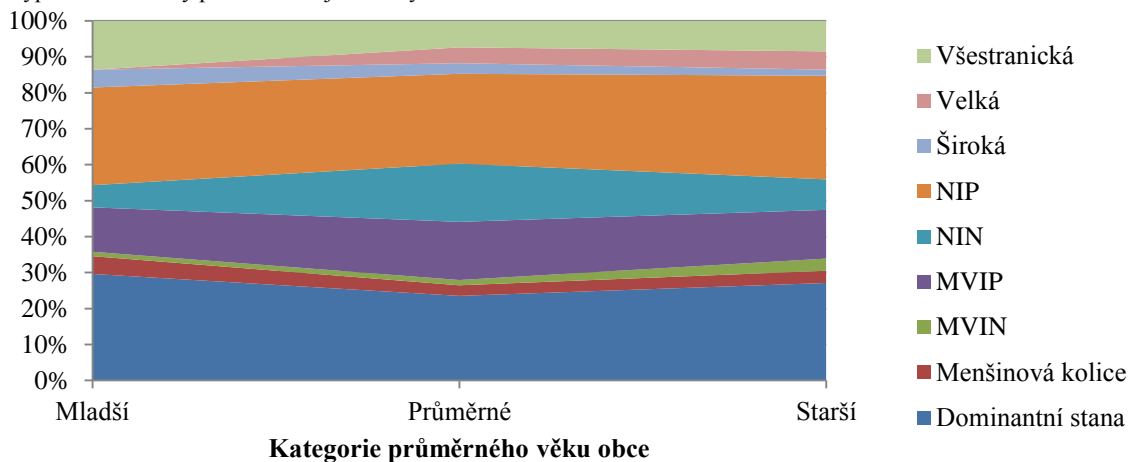
koalic jsou pro rostoucí a rovnovážné obce prakticky stejné, ale je možné si všimnout, že obce ubývající se odlišují v několika ohledech: téměř vůbec se nevyskytuje všestranická

Graf 4-28 – Četnost jednotlivých typů koalice podle průměrného věku obce

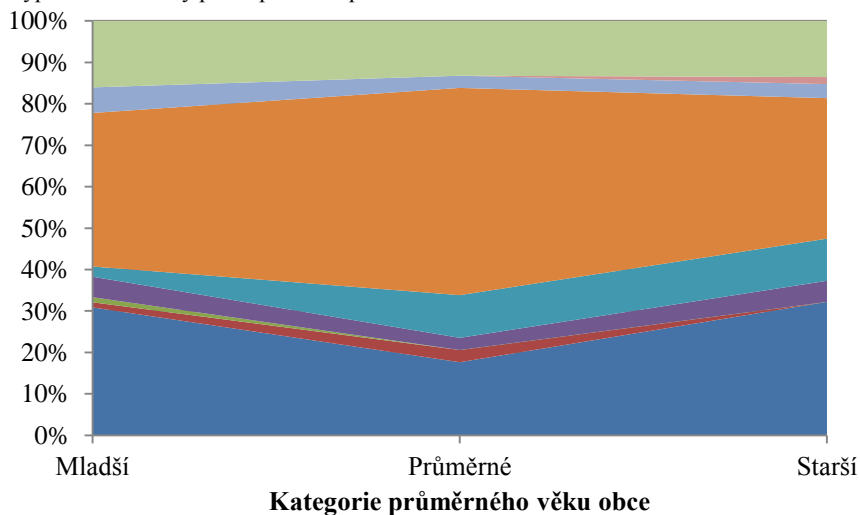
Typ koalice určený podle kandidátních listin

Typ koalice určený podle navrhuující strany

Typ koalice určený podle politické příslušnosti

Zdroj: vlastní zpracování

koalice a podstatně méně často se vyskytuje i dominantní strana. Naopak podstatně častější je koalice nadměrná ideově nepropojená. Některé typy koalic se vyskytují dokonce pouze

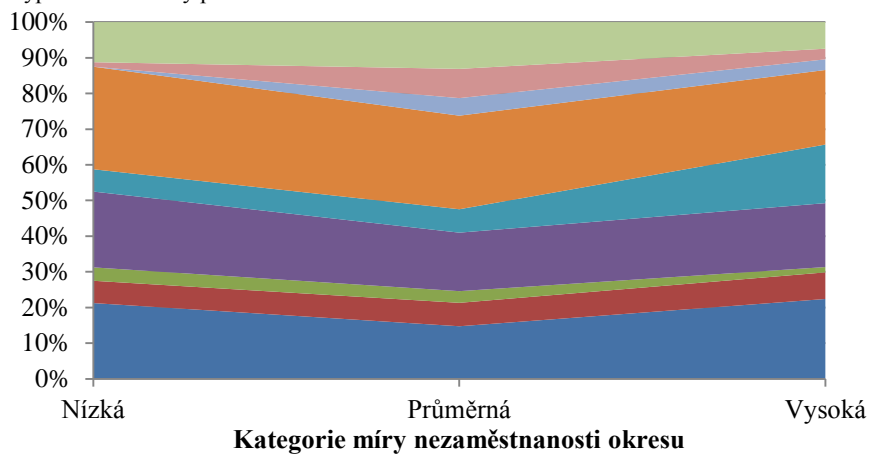
u ubývajících obcí a nejsou u rostoucích ani rovnovážných. Jde o koalici velkou a koalici menšinovou (při vyhodnocení podle politické příslušnosti) a koalici širokou (při vyhodnocení podle kandidátní listiny).

Jestliže předchozí graf ukázal pouze slabou závislost sestavení jednotlivých typů koalic na růstu obce, tak následující Graf 4-28 ukazuje, že prakticky není žádná závislost mezi typem koalice a průměrným věkem obyvatel obce. Pouze u obcí, kde se průměrný věk obyvatel obce neliší od průměrného věku celého kraje, je poněkud menší četnost všestranné koalice a dominantní strany než u obcí „mladších“ i „starších“ a naopak je vyšší četnost nadměrně ideově nepropojené koalice. Ani tady však závislost není nijak výrazná.

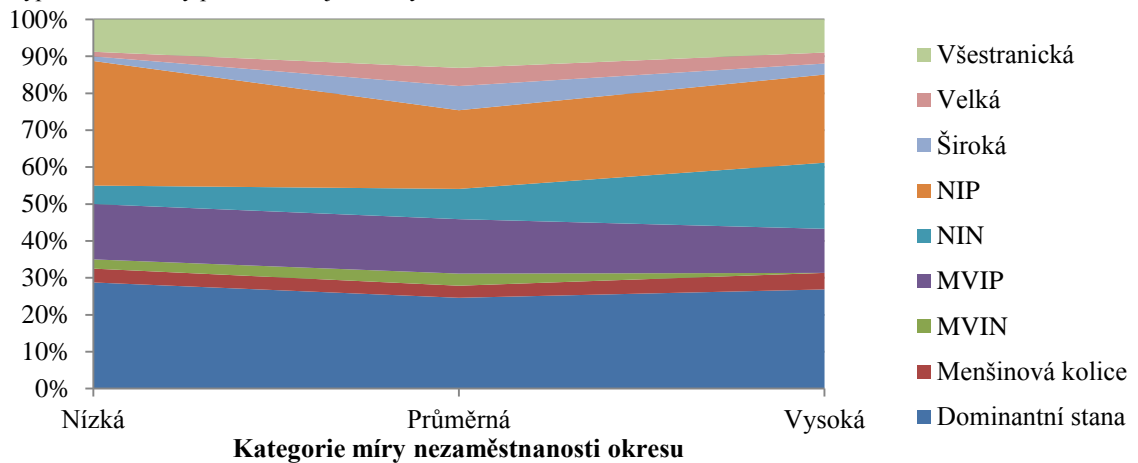
Konečně ani Graf 4-29 neukazuje žádnou významnou závislost četnosti jednotlivých typů koalice na míře nezaměstnanosti v okrese. Žádný z trojice dílčích grafů neukazuje jakýkoli výrazný trend, který by ostatní dva grafy potvrzovaly. Lze tedy uzavřít, že četnosti jednotlivých typů koalic na míře nezaměstnanosti v okrese nijak nezávisí.

Graf 4-29 – Četnost jednotlivých typů koalice v obci podle míry nezaměstnanosti okresu

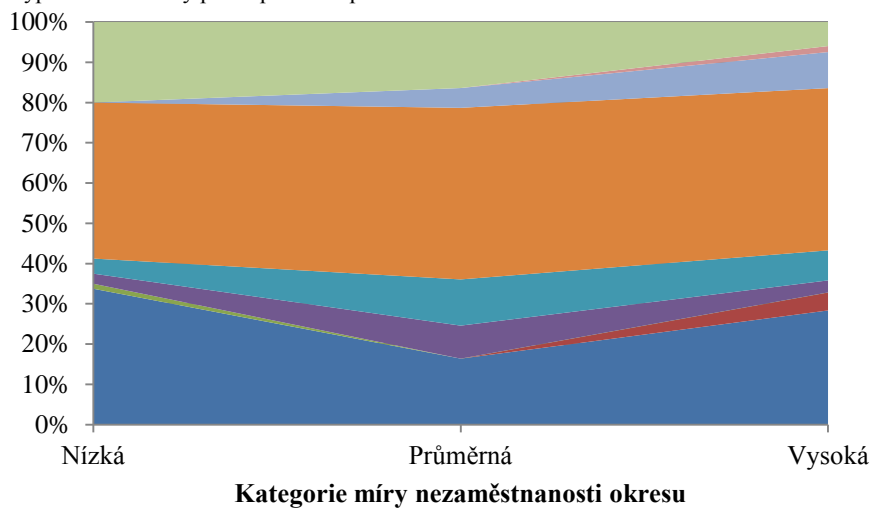
Typ koalice určený podle kandidátních listin

Typ koalice určený podle navrhuující strany

Typ koalice určený podle politické příslušnosti

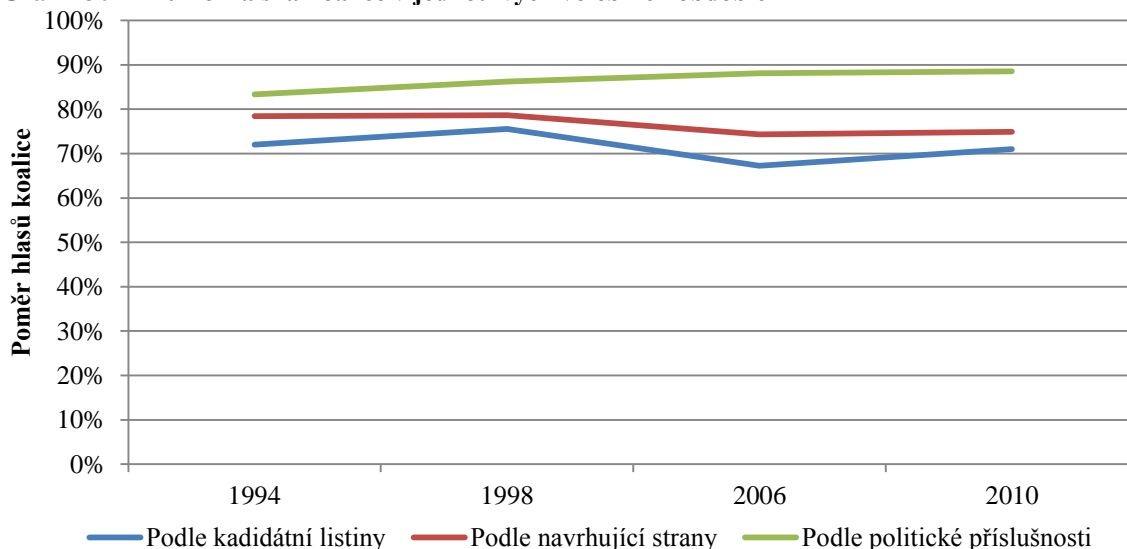

Zdroj: vlastní zpracování

4.2.7. Síla koalice

S typem koalice bezprostředně souvisí informace, kolik procent hlasů koalice získala v zastupitelstvu. Proto bude „síla koalice“ poslední z hodnocených oblastí této práce. Sílu koalice lze vyhodnocovat opět podle všech tří kritérií: Podle koalice určené na základě kandidátních listin, navrhuje stran nebo politické příslušnosti. Dále jsou použita pouze druhá dvě kritéria.

Graf 4-30 – Průměrná síla koalice v jednotlivých volebních obdobích

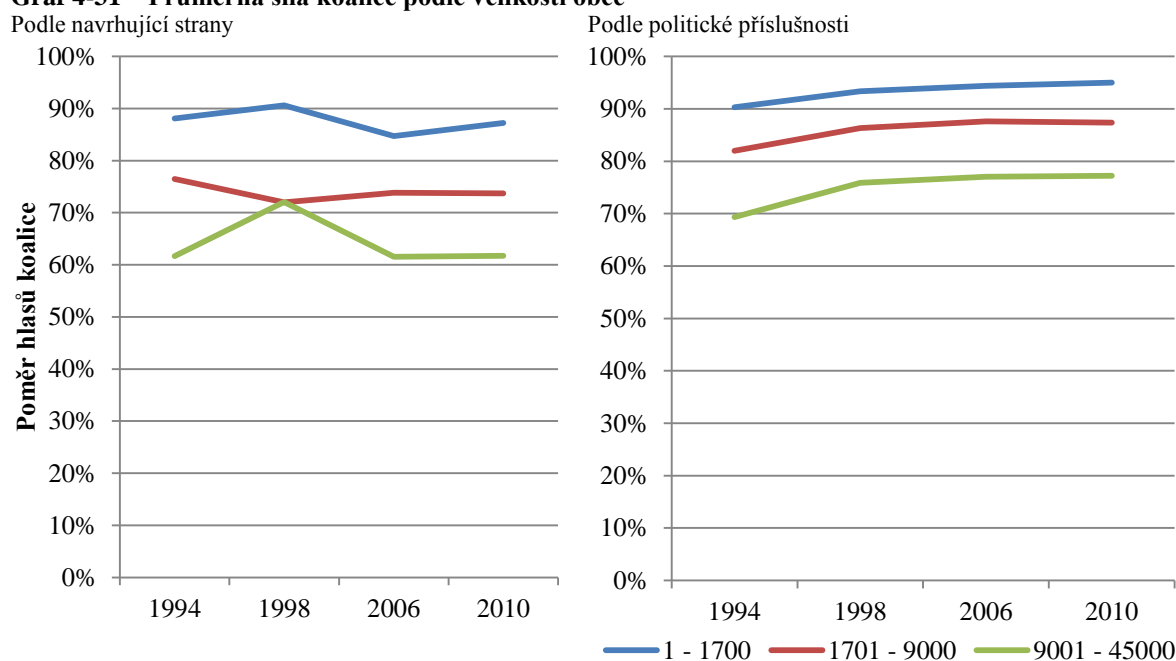
Zdroj: vlastní zpracování

Graf 4-30 ukazuje průměrnou sílu koalice v jednotlivých volebních obdobích. Z grafu je zřejmé, že průměrná síla koalice příliš nezávisí na čase. Nelze tedy říci, že by se v průběhu let nějak vyhrcoval nebo naopak polevoval tlak mezi koalicí a opozicí. Graf však přináší velmi zajímavou informaci v tom, že průměrná síla koalice je výrazně nad zlomovou hranicí 50 % a tedy, že se komunální koalice většinou nemusí pohybovat na křehké rovnováze mezi koalicí a opozicí, jak tomu v posledních letech často bývá na půdě poslanecké sněmovny. Ještě zajímavější je, že použité kritérium rozdělení jednotlivých zastupitelů výrazně systematicky ovlivňuje sílu koalice. Pokud jsou zastupitelé rozděleni podle kritéria kandidátních listin, tak síla koalice vychází dlouhodobě kolem 70 %. Jestliže však je použito kritérium navrhuje strany, tak síla koalice vychází mezi 75 % a 80 % a konečně při použití kritéria politické příslušnosti dosahuje síla koalice až téměř 90 %. Na tento fenomén jsme narazili už v minulé kapitole na konkrétním příkladu obce Milín v okrese Příbram. Na tomto konkrétním příkladu bylo ukázáno, jak změnou pohledu na nezávislé zastupitele, kteří kandidují na jedné kandidátní listině spolu s nějakou politickou stranou, nebo kandidátů bez politické příslušnosti, které navrhuje na svou kandidátní

listinu určitá politická strana, dochází k přesunu těchto nezávislých zastupitelů ze stran v opozici do skupiny nezávislých zastupitelů, která je jako celek v koalici. Na to stačí, aby alespoň jeden z radních byl nezávislý. Tím dochází k formálnímu nárůstu síly koalice. Reálnou sílu koalice konkrétní obce by bylo možné určit jen se znalostí, jak který nezávislý zastupitel skutečně hlasuje.

Následující Graf 4-31 ukazuje, že síla koalice klesá s rostoucí velikostí obce. V malých obcích do 1 700 se pohybuje mírně pod 90 % při vyhodnocení podle navrhující strany a dokonce přesahuje 90 % při vyhodnocení podle politické příslušnosti. Ve velkých obcích přes 9 000 obyvatel je síla koalice přibližně o 20 % nižší ve všech volebních obdobích podle obou kritérií vyhodnocení.

Graf 4-31 – Průměrná síla koalice podle velikosti obce

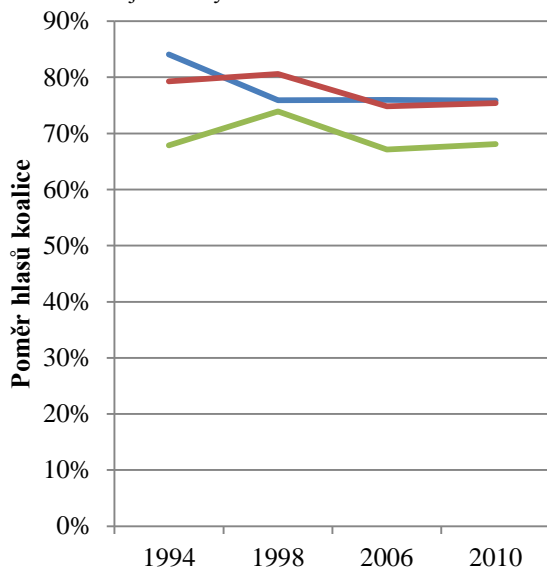

Zdroj: vlastní zpracování

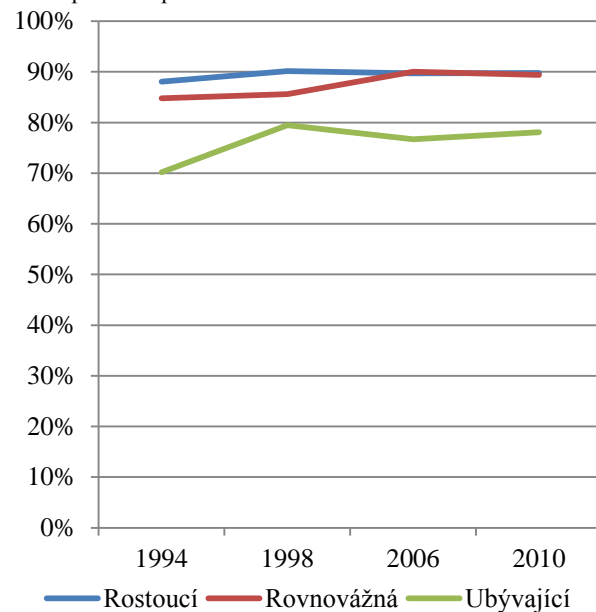
Závislost síly koalice na růstu obce není tak výrazná jako závislost na velikosti obce, ale přesto lze jednoznačně říci, že koalice v ubývajících obcích mají v celém sledovaném období o přibližně 10 % nižší sílu než v obcích rovnovážných a obcích rostoucích. Obce rovnovážné a rostoucí se od sebe vzájemně příliš neliší. Výsledky shrnuje Graf 4-32.

Graf 4-32 – Průměrná síla koalice podle růstu obce

Podle navrhuující strany

Podle politické příslušnosti

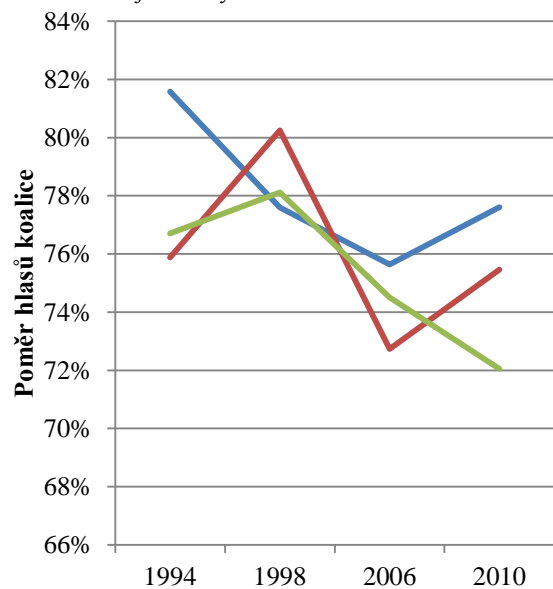

Zdroj: vlastní zpracování

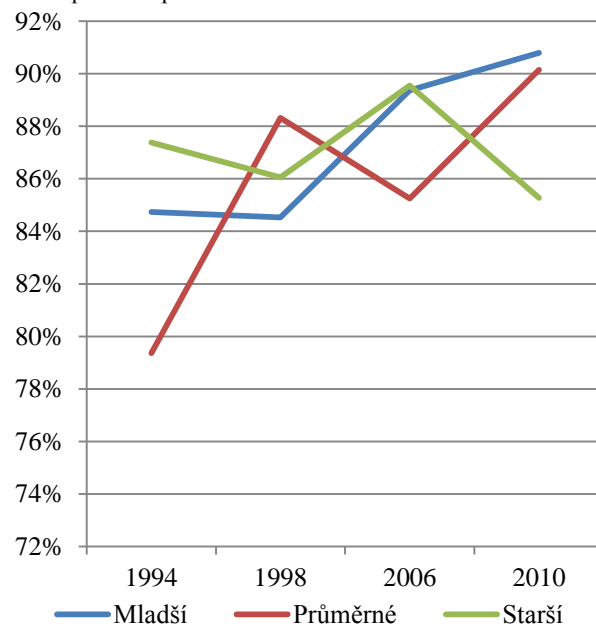
Graf 4-33 a Graf 4-34 shrnují závislosti průměrné síly koalice na průměrném věku obyvatel obce a na míře nezaměstnanosti v okrese. Z obou grafů je patrné, že síla koalice na uvedených dvou faktorech nevykazuje žádnou prokazatelnou závislost.

Graf 4-33 – Průměrná síla koalice podle průměrného věku obce

Podle navrhuující strany

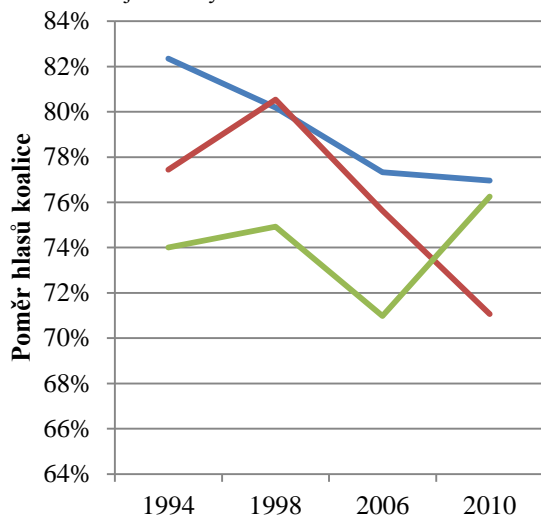
Podle politické příslušnosti

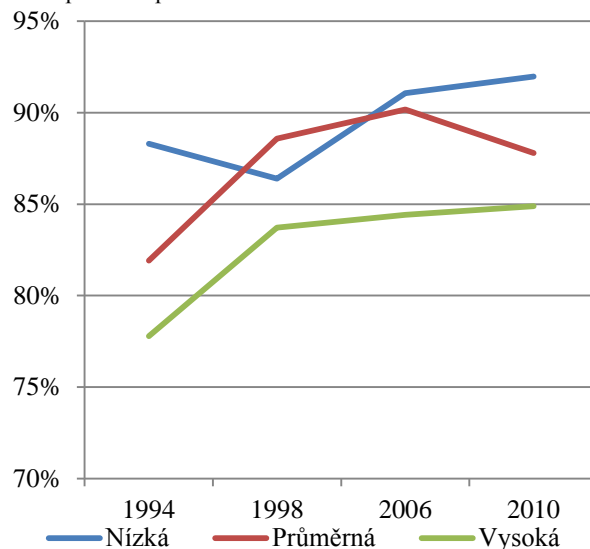
Zdroj: vlastní zpracování

Graf 4-34 – Průměrná síla koalice v obci podle míry nezaměstnanosti v okrese

Podle navrhuující strany

Podle politické příslušnosti

Zdroj: vlastní zpracování

4.2.8. Ostatní závislosti

Následujících několik závislostí už nemá smysl systematicky analyzovat v takovém detailu, jako v předchozích kapitolách. Přesto jde o zajímavý doplňující pohled na výsledky voleb. Všechny výsledky předchozích kapitol byly sestaveny bez ohledu na to, že zastupitelé vstupují do voleb opakovaně a řada z nich je v zastupitelstvu po celou dobu všech sledovaných období. Porovnáním jmenných seznamů zastupitelstev v jednotlivých volebních obdobích lze získat přehled o znovuzvoleních a přechodech lidí mezi jednotlivými funkcemi. Výsledek srovnání znázorní následující tabulka:

Tabulka 4-3 – Tabulka přechodů mezi funkcemi

		Zvolení v roce 1998					
		Starosta	Místostarosta	Radní	Zastupitel	nezvolen	Celkem
Zvolení v roce 1994	Starosta	30	3	1	5	13	52
	Místostarosta	4	16	8	10	18	56
	Radní	3	7	51	49	67	177
	Zastupitel	3	10	36	197	367	613
	nezvolen	12	22	89	343		898
	Celkem	52	58	185	604	899	

		Zvolení v roce 2010					
		Starosta	Místostarosta	Radní	Zastupitel	nezvolen	Celkem
Zvolení v roce 2006	Starosta	29	1	1	8	13	52
	Místostarosta	7	18	6	10	24	65
	Radní	1	9	64	33	67	174
	Zastupitel	6	12	46	231	312	607
	nezvolen	9	19	54	330		898
	Celkem	52	59	171	612	894	

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka přechodů mezi jednotlivými funkcemi ukazuje, jak jednotliví lidé přecházeli mezi funkcemi ve dvou po sobě jdoucích volebních obdobích. Je sestavena da na základě

skupiny skýtající 52 obcí viz Příloha V. Vlevo jsou přechody mezi funkcemi po volbách v letech 1994 a 1998. Vpravo je pak totéž porovnání za roky 2006 a 2010. Z levé tabulky lze vyčíst (první řádek tabulky), že z 52 starostů zvolených v roce 1994 zůstalo ve funkci starosty 30 lidí, 3 se stali místostarosty, 1 se stal radním, 5 se stalo řadovými zastupiteli bez funkce a 13 se jich vůbec nedostalo do zastupitelstva. Obdobně lze číst i první sloupec tabulky: Z 52 starostů, kteří byli do funkce zvoleni v roce 1998, 30 již bylo starostou v roce 1994, 4 z nich byli místostarosty, 3 z nich byli radními a 3 zastupiteli bez funkce. 12 starostů zvolených do funkce v roce 1998 nebylo v předchozím volebním období vůbec členy zastupitelstva. Ve funkci starosty tedy po volbách v roce 1998 zůstalo $30/52 = 58\%$ starostů. Dále můžeme vyčíst, že z 898 zastupitelů zvolených v roce 1994 odešlo z komunální politiky 465 zastupitelů (součet 4. sloupce „nezvolen“), v zastupitelstvu zůstalo 433, dále bylo zvoleno 466 nových zastupitelů a celkový počet zastupitelů v roce 1998 tak byl 899. Po volbách tedy zůstalo v zastupitelstvu $433/899=48\%$ zastupitelů. Po volbách v roce 2010 (tabulka vpravo) zůstalo ve funkci starosty $29/52=56\%$ starostů a v zastupitelstvu zůstalo $482/894=54\%$ zastupitelů.

Obdobný pohled na znovuzvolení do zastupitelstva přináší i následující Tabulka 4-4. Ta uvádí počty zastupitelů zvolených v jednotlivých volebních obdobích podle toho, v kolika předcházejících volebních obdobích už byli předtím zvoleni. (Tabulka je sestavena na skupině 131 obcí viz Příloha IV.)

Tabulka 4-4 – Počty opakovaných zvolení

Volby	1	2	3	4	5	
1994	2232					0%
1998	1189	1063				47%
2002	1060	599	588			53%
2006	958	590	347	352		57%
2010	931	518	362	228	206	59%

Zdroj: vlastní zpracování

Z tabulky lze například vyčíst, že 206 zastupitelů bylo zatím zvoleno ve všech pěti volbách a jsou tak členy zastupitelstva nepřetržitě od roku 1994 až do současnosti. Z tabulky je také zřejmé, že každý rok se v zastupitelstvu obmění jen okolo 40 % zastupitelů a ostatních 50 % - 60 % zůstává do následujícího volebního období.

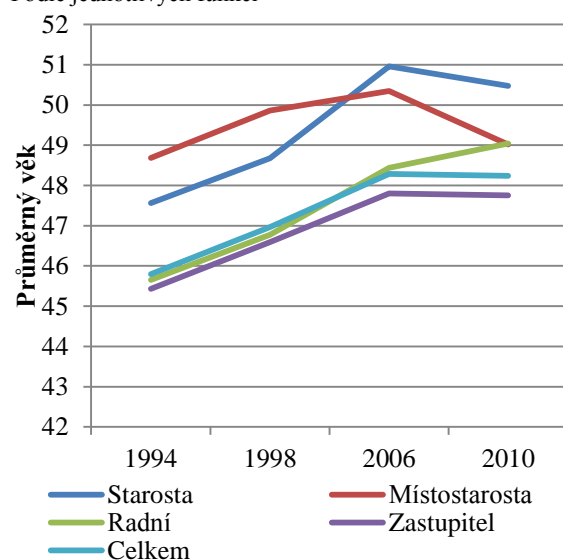
S opakovanou volbou zastupitelů do zastupitelstva souvisí i vývoj průměrného věku zastupitelů. Výsledky shrnuje Graf 4-35, který je rozdělen do dvou částí. V levé části je průměrný věk členů zastupitelstva rozdělený podle jednotlivých funkcí. Z grafu je patrné,

že průměrný věk starostů a místostarostů je o dva až tři roky vyšší než průměrný věk ostatních členů zastupitelstva. Průměrný věk členů rady se od průměrného věku zastupitelstva výrazně neliší. Z grafu dále vyplývá, že průměrný věk členů zastupitelstva ve všech funkcích systematicky roste kromě mírného poklesu v roce 2010.

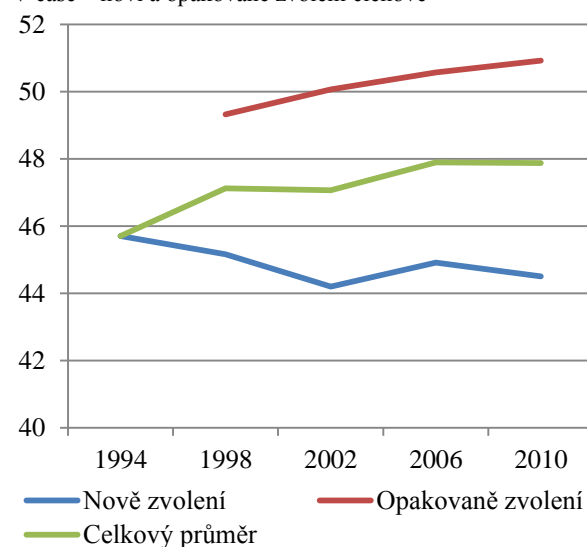
V pravé části grafu je průměrný věk zastupitelstva rozdělen na průměrný věk členů, kteří byli zvoleni nově, a průměrný věk členů, kteří byli zvoleni opakovaně (byli členy zastupitelstva v minulém volebním období). Průměrný věk opakovaně zvolených členů systematicky roste právě proto, že stárnou ti zastupitelé, kteří jsou zvoleni opakovaně po několika volebních obdobích. Překvapivé ale je, že průměrný věk nově volených členů dokonce mírně klesá. Důvodem může být skutečnost, že strany stále více preferují mladší kandidáty na svých kandidátních listinách. Může to vypovídat i o preferencích voličů.

Graf 4-35 – Průměrný věk členů zastupitelstva

Podle jednotlivých funkcí

V čase – noví a opakovaně zvolení členové

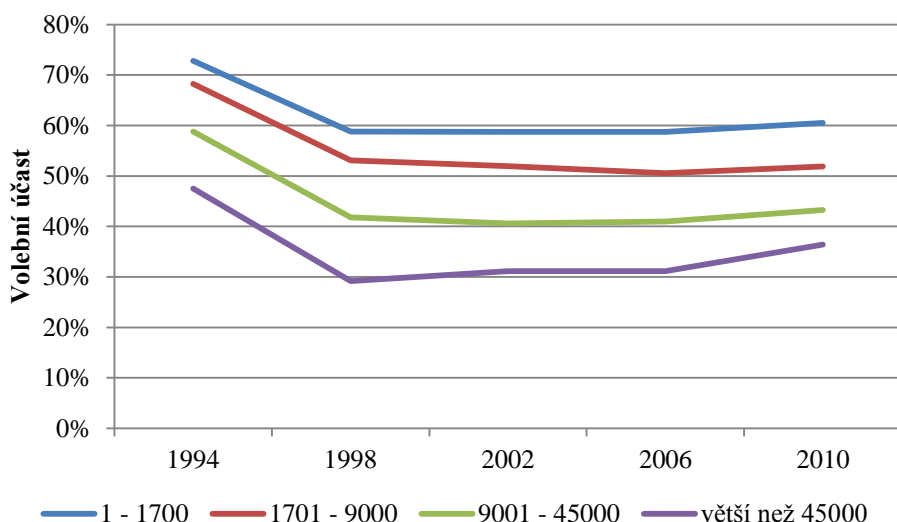

Zdroj: vlastní zpracování

Volební účast byla nejvyšší v roce 1994 a pak se výrazně snížila v roce 1998 a od té doby zůstává přibližně konstantní, viz graf: Graf 4-36. S rostoucí velikostí obce volební účast v komunálních volbách klesá. Mezi jednotlivými velikostními kategoriemi je cca. 10 % rozdíl. Nejmenší obce mají 60 % účast a největší obce mají 30 % účast. To může být zapříčiněno tím, že ve větších městech jsou si lidé více vzdálení, autonomní, každý pracuje jen na svém, o druhé se nestará a o růst, prosperitu města nemají tolik zájem. Nebo také mohou mít pocit, že čím větší obec, tím je menší možnost něco ovlivnit i díky tomu, že hlas voliče nemá takovou váhu, jako je tomu u obcí menších. Dobrou zprávou je, že od roku 2006 se na všech úrovních posunula křivka zhruba o 2 % – 3 % nahoru. Doufejme, že

tento trend bude pokračovat i v dalších volbách. Možná začali být voliči nespokojeni s politickou situací, která u nás vládne, a zjistili, že jiná možnost než jít volit a tím vyslovit svůj názor, kromě osobní angažovanosti v politice, neexistuje.

Graf 4-36 – Volební účast podle v jednotlivých let v závislosti na velikosti obce

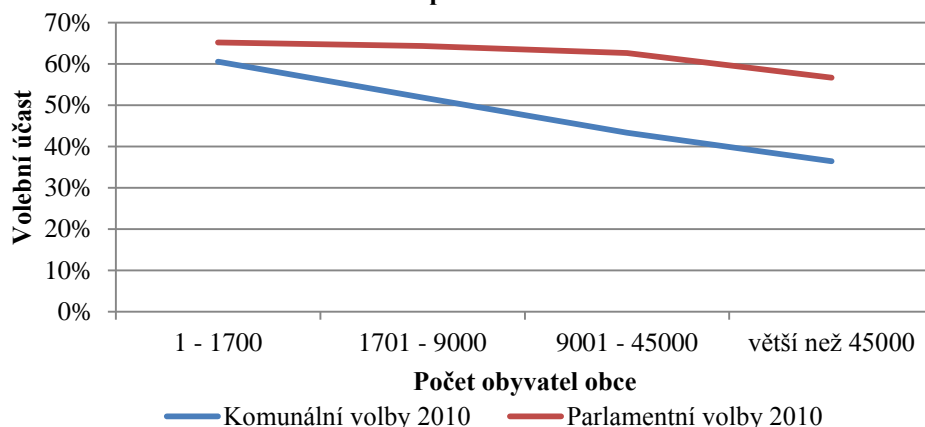

Zdroj: vlastní zpracování

Z vyhodnocení vlivu ostatních socio-ekonomických faktorů vyplynulo, že volební účast nezávisí na tom, zda je obec rostoucí, rovnovážná nebo ubývající, ani na průměrném věku obce. Prakticky nezávisí ani na míře nezaměstnanosti, až na malý rozdíl u obcí s vysokou nezaměstnaností. V nich je volební účast v posledních třech volebních obdobích nižší o cca. 5 % než v obcích s nízkou nebo průměrnou nezaměstnaností. Zde to může být kvůli tomu, že pod tíhou neustálých životních bojů občané již ztratili sílu něco změnit k lepšímu, rezignovali a stali se apatičtí vůči politickému systému.

Považují obyvatelé Středočeského kraje komunální volby za druhořadé? Porovnáním výsledků volební účasti z parlamentních a komunálních voleb z roku 2010 s ohledem na velikost obce se došlo k zajímavému zjištění. S přibývajícím velikostí obce se stále více rozevírají nůžky mezi volební účastí v parlamentních a komunálních volbách (viz. Graf 4-37). Jestliže pro nejmenší obce je rozdíl ve volební účasti na parlamentní úrovni a komunální úrovni jen $64\% - 61,5\% = 2,5\%$, tak u těch největších obcí dosahuje až $64\% - 38\% = 26\%$. Je proto zřejmé, že zejména obyvatelé velkých obcí považují komunální volby za druhořadé. Pro zajištění co nejlepší srovnatelnosti výsledků byla volební účast v obou typech voleb vyhodnocena na stejné skupině 131 (viz. Příloha IV.)

Graf 4-37 – Srovnání volební účasti v parlamentních a komunálních volbách v roce 2010

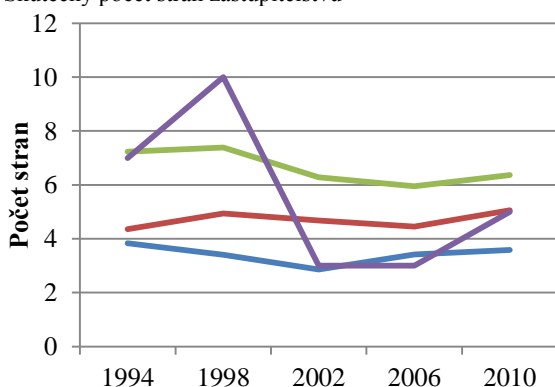

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů z ČSÚ

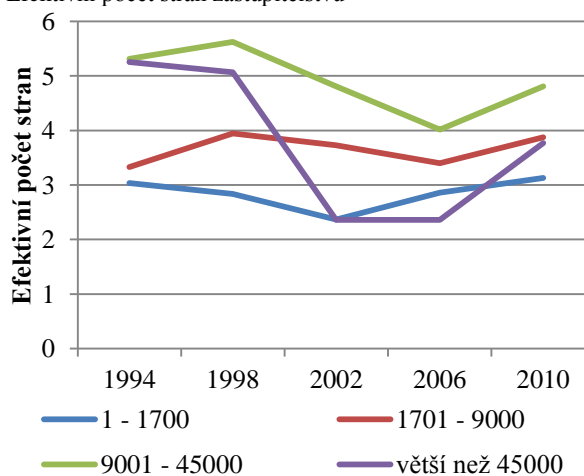
Počet stran v zastupitelstvu (podle kandidátní listiny) roste s velikostí obce. Čím větší je obec, tím více stran se dostane do zastupitelstva. S tím je spojená i skutečnost, že ve větších obcích kandiduje více stran, než v obcích malých. Množství stran v zastupitelstvu se během pěti volebních období příliš neliší. V malých obcích se pohybuje počet stran kolem čtyř, v malých středních okolo pěti, ve velkých středních okolo šesti sedmi a město Kladno nad 45 000 obyvatel je v počtu politických stran v zastupitelstvu poměrně nestálé. Efektivní počet stran vychází ve všech velikostech obcí přibližně o jednu stranu menší, než je skutečný počet stran v zastupitelstvu. Dá se tak říci, že průměrně je v zastupitelstvech zastoupena jedna strana tak málo (např. jen jedním zastupitelem), že fakticky nemá vliv na rozhodování orgánů obce. Efektivní počet stran není výrazně ovlivněn růstem obce, průměrným věkem obyvatel ani mírou nezaměstnanosti.

Graf 4-38 – Počet stran zastoupených v zastupitelstvu v závislosti na velikosti obce

Skutečný počet stran zastupitelstvu

Efektivní počet stran zastupitelstvu

Zdroj: vlastní zpracování

5. Výsledky a diskuse

V práci byly hodnoceny výsledky voleb a složení rad a zastupitelstev obcí z šesti hledisek: 1) jednotlivých volebních období, 2) velikosti obcí (počtu obyvatel), 3) růstu obce dle tří kategorií (rostoucí, rovnovážné a ubývající obce), 4) průměrného věku obyvatel obcí, 5) míry nezaměstnanosti v okrese a 6) typologie koalic.

Nejvýznamnějším vývojovým trendem v závislosti na čase (volebních obdobích) je nárůst počtu nezávislých kandidátů v zastupitelstvu. Z pohledu navrhuječních stran jde o nárůst z 25 % v roce 1994 na 45 % v roce 2010 a z pohledu politické příslušnosti je to nárůst z 60 % v roce 1994 na 72 % v roce 2010. Tento stoupající trend počtu nezávislých zastupitelů může být zapříčiněn dvěma jevy, které se mohou vyskytnout na komunální úrovni: 1) aby kandidující politické strany dosáhly lepší a prestižnější image a tudíž lepší politický výsledek, nabídnou volební místa na svých kandidátkách místním známým osobnostem, kterými jsou například lékaři, veterináři, učitelé apod. 2) strany se snaží doplnit své kandidátní listiny na maximální počet kandidátů a proto nabízejí kandidaturu nezávislým, protože politický systém v ČR znevýhodňuje politické strany, které nenaplní své kandidátky. Druhým významným vývojovým trendem je nárůst počtu žen v zastupitelstvu a počtu starostek v závislosti na čase. Počet žen v zastupitelstvu narostl z 20 % v roce 1994 na 27 % v roce 2010 a počet starostek narostl ze 7 % v roce 1994 na 20 % v roce 2010. Počet žen roste mezi zastupiteli všech politických stran, nejrychleji však v ČSSD a KDU-ČSL. Jde o pozitivní změnu, která probíhá postupně již od roku 1994. Toto téma bylo v médiích již několikrát diskutováno, protože poměr žen a mužů je v politice nevyvážený, lépe řečeno jejich šance jsou nevyvážené. Jednou z možností vyvážení šancí mužů a žen je sestavení genderově vyrovnané kandidátní listiny například pomocí zipového pravidla, kdy se muži a ženy na kandidátní listině střídají (Šprincová). Pak by nebylo potřeba ženy takto mediálně podporovat, protože jejich šance na zvolení by byly stejné jako u mužů. Možná by to byl zajímavý strategický tah: Pokud by nějaká strana začala sestavovat své kandidátní listiny zipovým pravidlem, mohlo by to pro ni znamenat určitou konkurenční výhodu. Ostatní vývojové trendy už nejsou tak významné, aby bylo potřeba je analyzovat individuálně. Je však možné si všimnout, že volby v roce 2010 znamenaly pro komunální politiku Středočeského kraje změnu v podobě odchýlení od řady

dosud zaběhnutých trendů. Jde například o výrazný pokles počtu hlasů u ODS, KDU-ČSL a KSČM, zatímco počty hlasů pro ČSSD, „ostatní strany“ a nezávislé vzrostly.

Ze všech sledovaných socio-ekonomických faktorů má největší vliv na komunální volby velikost obce (počet obyvatel). Na počtu obyvatel obce závisí zejména počet zvolených nezávislých kandidátů, a to tak, že s rostoucím počtem obyvatel obce počet nezávislých zastupitelů klesá. Například v roce 2010 měly malé obce do 1 700 obyvatel průměrně 70 % nezávislých zastupitelů z pohledu navrhuje strany a dokonce 90 % zastupitelů bez politické příslušnosti, zatímco velké obce mezi 9 000 a 45 000 obyvateli měly pouze 25 % nezávislých zastupitelů z pohledu navrhuje strany a cca. 50 % zastupitelů bez politické příslušnosti. Největší město s počtem obyvatel větším než 45 000 – Kladno – nemělo z pohledu navrhuje strany ani jednoho nezávislého zastupitele a jen 20 % zastupitelů bez politické příslušnosti. Obdobný trend lze sledovat i v síle koalice. S ohledem na jednotlivé typy koalic se nejčastěji vyskytovaly v nejmenších obcích jednobarevné rady (dominantní strana – přičemž touto „dominantní stranou“ jsou nejčastěji právě nezávislí zastupitelé), všestranná koalice a nadměrná ideově propojená koalice. S rostoucím počtem obyvatel v obci klesá význam dominantní strany a všestranné koalice a přibývá nadměrná ideově nepropojená koalice, menšinové koalice a nadměrná ideově propojená koalice. Z hlediska kandidátních listin a navrhuje strany má podstatný vliv i minimální vítězná ideově propojená koalice. Na velikosti obce závisí i převažující politické zaměření obce. Malé obce mají dlouhodobě vyrovnaný počet levicových a pravicových zastupitelů (podle kritéria navrhuje strany) nebo převažuje počet levicových zastupitelů (při vyhodnocení podle politické příslušnosti). S rostoucí velikostí obce však rychle roste podpora pravicových stran. Naproti tomu s velikostí obce rychle klesá počet žen v zastupitelstvech (malé obce 23 %, velké obce 20 %, Kladno 13 %) a na pozici starosty (malé obce 17 %, velké obce 7 %, na Kladně nebyla dosud zvolena žádná starostka). Všechny popsané trendy spolu velmi úzce souvisí a lze je vysvětlit tím, že v malých obcích se lidé vzájemně znají a ve volbách volí konkrétní osobnosti. Přitom volí takové osobnosti, které podle jejich názoru nejlépe zvládnou řešení konkrétních problémů obce. Voliči mohou chápat politickou příslušnost kandidátů částečně jako handicap v obavě, že kandidát s politickou příslušností se bude příliš řídit stranickým schématem a nebude mít dostatečně volné ruce pro hledání optimálního řešení lokálních problémů. Stojí za tím i strany samotné, protože zejména malé a nedávno vzniklé strany nemají

dostatek svých členů, aby jimi naplnily své kandidátní listiny, a proto zejména v malých obcích zařazují mezi své kandidáty i kandidáty bez politické příslušnosti. V zastupitelstvu je pak často atmosféra celkové spolupráce bez politického soupeření. Odtud pak vyplývá, vysoká síla koalic i relativně častý typ všestranné koalice. S tímto konsenzuálním prostředím možná souvisí i vyšší počet žen v zastupitelstvech například proto, že ženám takové prostředí lépe vyhovuje. Naproti tomu ve velkých obcích voliči neznají detailně navrhované kandidáty, a proto se při volbě drží více stranického klíče. Pro politické strany je vliv ve větších městech důležitější než v malých obcích, a tudíž na kandidátní listiny ve velkých městech umísťují daleko více svých členů než nestraníků. Politické soupeření je ve velkých městech daleko více vyhrocené a koalice mají průměrně daleko menší sílu než v malých městech. Tomu odpovídá i změna četnosti jednotlivých typů sestavených koalic. Místo všestranné koalice a dominantní strany se zde objevují minimálně vítězné a nadměrné koalice.

Zajímavý pohled na výsledky voleb ve Středočeském kraji přineslo jejich vyhodnocení podle kritéria růstu obce. Například v roce 2010 volili občané rostoucích obcí ve velké míře pravicové kandidáty, zatímco občané rovnovážných a ubývajících obcí volili spíše levicové kandidáty. S rychlostí růstu obcí rostou i počty žen v zastupitelstvech. V zastupitelstvech rostoucích obcí je dlouhodobě o přibližně 5 % více žen než v obcích ubývajících. Srovnáním výsledků u počtu nezávislých kandidátů, typu koalice a síly koalice zjistíme, že rostoucí a rovnovážné obce se chovají prakticky stejně, ale ubývající obce vybočují z řady. V ubývajících obcích je výrazně nižší (o 15 % až 20 %) podíl nezávislých kandidátů a navíc se podíl nezávislých kandidátů v čase nezvyšuje. Jsou tu častější menšinové koalice a koalice nadměrná ideově nepropojená a naopak méně časté jsou koalice všestranná a dominantní strana. Ubývající obce mají menší sílu koalice o přibližně 10 % než druhé dva typy obcí. Uvedené jevy mohou být zapříčiněny tím, že většinou se přestěhovávají do příměstských zón (Suburbia) mladí lidé s dětmi, kterým není lhostejné, jak se region bude dál vyvíjet. Chtějí, aby se jejich rodině v obci žilo co nejlépe a tak se zapojují do politického života více. Nezřídka se stává, že noví přistěhovalí brojí proti starousedlíkům tak, že se to odráží i na politické rovině v obci. Závislost může být ale i opačná: pokud je v nějaké obci dobře fungující a flexibilní komunální systém s dobrou spoluprací v rámci zastupitelstva a rady obce, pak se to pozitivně projeví na fungování obce jako celku, a to může přitáhnout obyvatele, aby se přestěhovali. Naopak z nefungující

a rozhádané obce budou její obyvatelé spíše utíkat, protože občané nemusí volit jen formálně ve volbách pomocí hlasovacích lístků, ale mohou volit i tím, že se přestěhují do obce, která jim lépe vyhovuje.

Při vyhodnocení podle průměrného věku obyvatel obce zaujme zejména politická orientace obcí (Graf 4-4). Přestože se v absolutních hodnotách politická orientace obcí v jednotlivých obdobích vyvíjí podle aktuální politické situace na komunální i parlamentní úrovni, je zřejmé, že ve všech volebních obdobích volí občané obcí s vyšším průměrným věkem více levicových kandidátů než občané obcí, jejichž průměrný věk odpovídá průměru kraje. Zajímavé je to o to více, že hodnoty za obce s nízkým průměrným věkem leží uprostřed mezi hodnotami za starší obce a průměrné obce. V roce 2010 je však výsledek jednoznačný: starší obce volí levici a mladší a průměrné obce volí pravici.

Posledním socio-ekonomickým faktorem analyzovaným v této práci byla míra nezaměstnanosti. Zde jsou dvě zajímavé závislosti. První závislostí je, že nejvíce nestraníků je zastoupeno v okresech s nízkou a průměrnou nezaměstnaností. Druhá závislost je poměrně logická, že v okresech s nízkou nezaměstnaností vítězí spíše pravice a naopak s průměrnou a vysokou nezaměstnaností vítězí spíše levice, protože lidé bez zaměstnání potřebují více podpory od státu, aby si dokázali udržet životní standard, a naopak lidem pracujícím se nechce ze svého platit vysoké daně a poplatky.

Poslední sledovanou závislostí je vztah mezi typem koalice v obcích a volbou starosty obce. Většina starostů (cca. 80 %) byla zvolena z vítězné strany. Pokud v obci vznikla velká koalice nebo dominantní strana, byl starosta zvolen vždy z vítězné strany. V obou typech minimálně vítězné koalice je starosta volen buď ze strany vítězné, či druhé strany, v ostatních typech koalic pak i ze třetí a dokonce i čtvrté strany v pořadí. Český komunální systém umožňuje dvojí pohled na interpretaci pozice vítěze voleb.

Starosta nemusí být nutně zvolen díky nejvíce získaným hlasům případně mandátů, ale také může starostenské křeslo vyhrát kandidát s nejvyšším ziskem preferenčních hlasů, který je rovněž mylně pokládán za toho, jenž má až jakýsi automatický nárok na obsazení postu starosty (Balík 2010, s. 102 – 103).

Nejčastějším typem koalice, který odpovídá logice racionální volby dominantní strana (zhruba 25 % ze všech koalic), která podporuje soutěživost. Jednobarevná rada je dále následována nadměrně ideově propojenou koalicí (zhruba 20 % ze všech koalic) a nadměrně ideově nepropojenou (zhruba 10 % ze všech koalic). Naopak se skoro vůbec

na komunální úrovni Středočeského kraje nevytvářejí koalice menšinové, minimálně vítězně ideově nepropojené, široké a velké. Z pohledu podle kritéria politické příslušnosti se díky kandidátům bez politické příslušnosti vyskytuje podstatně méně případů koalice minimálně vítězné ideově propojené, než z pohledu navrhuje strana. Zde bychom si mohli klást otázku, kde se vliv nezávislých kandidátů zastaví? Za pět volebních období „ovládli“ nezávislí kandidáti téměř všechny komunální volby v republice. Spějí komunální politiky k úplnému vytěsnění parlamentních stran?

6. Závěr

Komunální volby přinesly za posledních pět volebních období celou řadu informací o stavu nejnižší úrovně vládnutí v České republice.

Práce systematicky hodnotí komunální volby ve Středočeském kraji z pohledu složení zastupitelstva a následného vzniku koalic pro volbu do rady obce. Práce přináší vyhodnocení typu koalic na základě teorie koalic a ukazuje, že výsledky vyhodnocení koalic se mohou poměrně významně lišit podle toho, jestli je pořadí stran a příslušnost jednotlivých zastupitelů vyhodnocována podle kandidátních listin, navrhuje strany nebo politické příslušnosti. Přitom se nedá jednoznačně určit, které kritérium je metodicky nejsprávnější, protože každý z uvedených tří pohledů přináší různá úskalí i samotní zastupitelé možná při volbě rady obce vnitřně cítí svoji příslušnost k určitému uskupení různým způsobem. Hlavní problémy jsou s vyhodnocením volebních koalic (společných kandidátních listin několika politických stran – například parlamentní strana vytvoří společnou kandidátní listinu s lokálním politickým uskupením), a s vyhodnocením vlivu nezávislých kandidátů (ať už kandidují sami za sebe, nebo jsou navrženi nějakou „nezávislou stranou“, nebo jsou na kandidátní listině jedné z parlamentních stran). Tyto nezávislé kandidáty nelze jednoduše chápat jako součást celku, na jehož kandidátní listině byli nominováni, ani je nelze chápat jako názorově homogenní skupinu „nezávislých kandidátů“. Tento problém je o to významnější, že s každým rokem nezávislých kandidátů přibývá a například v roce 2010 je v obcích do 1 700 obyvatel více než 90 % zastupitelů bez politické příslušnosti.

Přestože ideově politické azimuty pravice a levice dnes již ztrácejí svůj význam, v práci jsou uvedeny kvůli ucelenému pohledu na politickou strukturu ve Středočeském kraji. Tato práce potvrzuje pravicovou orientaci Středočeského kraje, ale jen za předpokladu vyhodnocení volebních výsledků podle kritéria navrhuje strany. Při použití kritéria politické příslušnosti se ukazuje, že v letech 1994 a 1998 měly levicové strany více zastupitelů než strany pravicové a v roce 2002 byl počet vyrovnán. Příčinou tohoto rozporu je to, že pravicové strany mají na svých kandidátních listinách více nezávislých kandidátů než strany levicové. Dále bylo ukázáno, že více pravicových zastupitelů je voleno ve větších obcích a v obcích rostoucích. Tato problematika by bezpochyby byla dobrým námětem pro bližší zkoumání a hodnocení.

Jedna z výzkumných otázek se týkala žen v komunální politice. Jejich počet se od roku 1990 neustále zvyšuje, jak v zastupitelstvu, tak na místě starostky. V aktuálním volebním období 2010 – 2014 dokonce do starostenského křesla usedlo více než dvojnásobek žen (20 % starostů), než tomu bylo v období 1994 – 1998 (8 % starostů). Ovšem jejich počet výrazně systematicky klesá s rostoucí velikostí obce. Příčinou tohoto poklesu může být větší anonymita ve větších obcích a tím pádem voliči více inklinují k zaběhnutým „předsudkům“ a raději volí do komunální politiky muže.

K otázce, jestli je starosta volen vždy z vítězné strany, je jasná odpověď: „Ne“, i když každé volební období počet zvolených z vítězné strany stoupá. Starosta byl v roce 1994 zvolen z vítězné strany v 63 % případů, zatímco v roce 2010 šlo již o 94 % případů (při určení příslušnosti starosty a pořadí obcí podle kritéria navrhuje strany).

Mezi parlamentními politickými stranami, které se nejčastěji vyskytovaly na komunální úrovni, se prokázalo, že počet hlasů ODS razantně poklesl převážně v roce 2006 (v té době byla vláda ODS v demisi bez podpory poslanecké sněmovny), dále klesal vliv KDU-ČSL a KSČM. U ČSSD je tendence konstantní, nebo mírně rostoucí a začíná se objevovat sílící vliv stran „ostatních“, a to převážně od roku 2002. Předposlední otázka byla, zda občané ve Středočeském kraji považují komunální volby za druhořadé. S rostoucí velikostí obce přibývá obyvatel, kteří považují komunální volby za druhořadé více, než lidé z obcí nejmenších.

Ze sledovaných socioekonomických faktorů má na komunální politický systém největší vliv velikost obce. V malých obcích je nejčastějším typem koalice s dominantní stranou. Na ni pak navazuje koalice všestranná a NIP. Tyto tři typy koalic představují cca. 90 % všech koalic uzavřených v obcích do 1 700 obyvatel. V zastupitelstvech malých obcí je zvolen extrémní počet (90 %) zastupitelů bez politické příslušnosti a je zde i vysoký počet žen (27 % zastupitelů jsou ženy). V zastupitelstvu jsou nejčastěji zastoupeny čtyři politické strany a obdobný je i efektivní počet stran. Volební účast v malých obcích se pohybuje kolem 60 %.

Ve středně velkých obcích tvoří přibližně 80 % všech koalic koalice dominantní, NIP a MVIP. Průměrně 50 % zastupitelů je bez politické příslušnosti a 23 % zastupitelů jsou ženy. V zastupitelstvu středně velkých obcí je nejčastěji zastoupeno šest politických stran a efektivní počet stran se pohybuje okolo pěti. Volební účast je většinou na úrovni 40 %.

Do kategorie největších obcí (více než 45 tisíc obyvatel) ve Středočeském kraji spadá pouze město Kladno a proto výsledky nejsou příliš statisticky průkazné. Přesto pokračují v uvedených trendech: bez politické příslušnosti je jen kolem 20 % zastupitelů a jen 15 % zastupitelů jsou ženy. Volební účast ve velkých obcích jen málo přesahuje 30 %.

Dalšími socioekonomickými faktory, které ovlivňují výsledky voleb a následné sestavení koalice, jsou: rychlost růstu obce (z pohledu přírůstku počtu obyvatel) a průměrný věk obyvatel obce, ovšem závislosti nejsou zdaleka tak významné jako v případě velikosti obce. Dále bylo prokázáno, že výsledky téměř nezávisí na míře nezaměstnanosti.

Komunální sféra politiky se neustále proměňuje a často zasahuje do života obyvatel obce mnohem výrazněji než politika parlamentní. Proto by nemělo být obyvatelům České republiky lhostejné, jakým směrem se komunální politika vyvíjí, a pokud budou mít povědomí o problematice komunálních koalic, může jim to pomoci k hlubšímu pochopení vládnutí v jejich obci.

7. Seznam použitých zdrojů

BALÍK, Stanislav. *Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností: koalice, voličské vzorce a politické strany na místní úrovni v letech 1994-2006*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2008, 387 s. Politologická řada, sv. č. 27. ISBN 978-807-3251-444.

BALÍK, Stanislav. *Komunální politika: obce, aktéři a cíle místní politiky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 250 s. Politologie (Grada). ISBN 978-802-4729-084.

BALÍK, Stanislav. *Studie ke komunálním volbám 2010*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012, 138 s. ISBN 978-802-1058-545.

BERNARD, Josef, Tomáš KOSTELECKÝ, Michal ILLNER a Jana VOBECKÁ. *Samospráva venkovských obcí a místní rozvoj*. Vyd. 1. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2011, 236 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7330-203-0.

CABADA, Ladislav. *Koalice a koaliční vztahy České republiky v evropském kontextu*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, 223 s. ISBN 80-738-0004-7.

ČMEJREK, Jaroslav. *Participace občanů na veřejném životě venkovských obcí ČR*. 1. vyd. Praha: Alfa Nakladatelství, 2009, 133 s. Basic. ISBN 978-80-87168-10-3 (KERNBERG: BROŽ.)

ČMEJREK, Jaroslav, Václav BUBENÍČEK a Jan ČOPÍK. *Demokracie v lokálním politickém prostoru: [specifika politického života v obcích ČR]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 223 s. ISBN 978-802-4730-615.

ČMEJREK, Jaroslav. *Obce a regiony*. Praha: Alfa nakladatelství, 2008, 165 s. ISBN 978-808-7197-004.

GONZÁLEZ-VAL a OLMO. A Statistical Test of City Growth: Location, Increasing Returns and Random Growth. *Munich Personal RePEc Archive* [online]. 2010, s. 32 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/27139/>

JÜPTNER, Petr, POLINEC a Kamil ŠVEC. *Evropská lokální politika*. Vyd. 1. Praha: Petr Jüptner ve spolupráci s Institutem politologických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy, 2007, 251 s. ISBN 978-802-5411-872.

JÜPTNER, Petr a Martin POLINEC. *Evropská lokální politika*. Vyd. 1. Praha: Institut politologických studií FSV UK, 2009, 413 s. ISBN 978-802-5435-106.

JŮPTNER, P. (2004). Komunální koalice a politické modely. *Politologická revue* 2004/2.

MAREK, Jiří, Markéta PÁNKOVÁ a Petra ŠÍMOVÁ. *Veřejná správa v České republice*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, Úsek pro reformu veřejné správy, 2004, 102 s. ISBN 80-239-3642-5.

ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Přehled moderních politologických teorií: Empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě*. 1.vyd., 2000, Praha. ISBN 80-717-8461-3.

ŠPRINCOVÁ, Veronika. Vše, co potřebujete vědět o komunálních volbách I. Dostupné z: <http://padesatprocent.cz/cz/zeny-v-politice/komunalni-zastupitelstva/vse-co-potrebuje-vedet-o-komunalnich-volbach>

VODIČKA, Karel a Ladislav CABADA. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Portál, 2007, 374 s. ISBN 80-736-7337 1.

Internetové zdroje

Český statistický úřad: *Počet obyvatel v obcích k 1.1. 2013* [online]. 1.1.2013 [cit. 2014-11-03]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/p/1301-13>

Evropská volební studia: Databáze členů rad měst a obcí v ČR [online]. Masarykova univerzita [cit. 2014-03-16]. Dostupné z:

http://ispo.fss.muni.cz/modules/localelections/?year=0&function_uir_adr=0@ion_uir_adr=0

Volby.cz: Výsledek voleb a referend [online]. Český statistický úřad, 2013 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/>

8. Přílohy

Příloha I. – Limit počtu nově volených zastupitelů

Počet obyvatel obce	Počet členů zastupitelstva
do 500	5 až 15
nad 500 do 3 000	7 až 15
nad 3 000 do 10 000	11 až 25
nad 10 000 do 50 000	15 až 35
nad 50 000 do 150 000	25 až 45
nad 150 000	35 až 55
hlavní město Praha	55 až 70

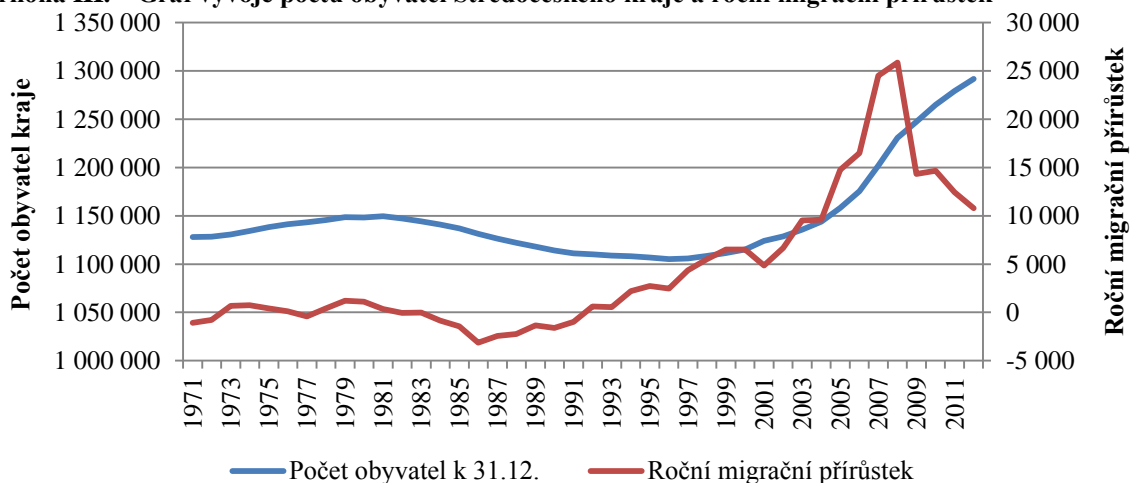
Zdroj: § 68 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)

Příloha II. – Potřebné počty podpisů obyvatel pro NK

Potřebné počty podpisů z počtu obyvatel		
Počet obyvatel	Nezávislí kandidáti	Sdružení nezávislých kandidátů
Do 500	5 %	7 %
501 – 3 000	4 % nejméně 25	7 %
3001- 10 000	3 % nejméně 120	7 %
10 001 – 50 000	2 % nejméně 600	7 %
50 001 – 150 000	1 % nejméně 1000	7 %
Nad 150 000	0,5 % nejméně 1 500	7 %

Zdroj: Zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů

Příloha III. – Graf vývoje počtu obyvatel Středočeského kraje a roční migrační přírůstek

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů ČSÚ

Příloha IV. – Seznam 131 obcí Středočeského kraje s informacemi o zastupitelstvu obce

Seznam 131 obcí Středočeského kraje, které mají více než 15 zastupitelů a byly pro ně dostupné údaje o složení zastupitelstva ve všech volebních obdobích. Z těchto obcí jsou vyhodnoceny všechny výsledky, pro které není rozhodující informace o složení rady města (například volební účast, efektivní počet stran, ženy v zastupitelstvu, počty nezávislých kandidátů, výsledky parlamentních stran).

Bakov nad Jizerou, Bělá pod Bezdězem, Benátky nad Jizerou, Benešov, Beroun, Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, Brandýsek, Braškov, Březnice, Březno, Bystřice, Cerhovice, Cítov, Čáslav, Čechtice, Čelákovice, Čerčany, Černošice, Český Brod, Dobruška, Dobruška, Dobříš, Dolní Beřkovic, Dolní Bousov, Dolní Břežany, Dolní Hbity, Dolní Kralovice, Horní Počaply, Horoměřice, Hořovice, Hostivice, Hudlice, Hýskov, Chlístovice, Chyňava, Jankov, Jesenice, Jílové u Prahy, Jince, Kamenice, Kamenný Přívoz, Kladno, Klecany, Klučov, Kněžves, Kněžmost, Kolín, Komárov, Kosmonosy, Kostelec nad Labem, Kostomlaty nad Labem, Kouřim, Kralupy nad Vltavou, Kutná Hora, Lázně Toušeň, Libčice nad Vltavou, Líbeznice, Libice nad Cidlinou, Libiš, Libušín, Louňovice pod Blaníkem, Lužec nad Vltavou, Lužná, Lysá nad Labem, Malešov, Mělník, Městec Králové, Milín, Milovice, Miskovice, Mladá Boleslav, Mnichovo Hradiště, Mníšek pod Brdy, Načeradec, Neratovice, Netvořice, Neveklov, Nižbor, Nové Strašecí, Nymburk, Obecnice, Odolena Voda, Oleška, Ondřejov, Pavlíkov, Pečky, Pchery, Poděbrady, Poříčí nad Sázavou, Praskolesy, Příbram, Radonice, Rakovník, Roztoky, Rožmitál pod Třemšínem, Řepov, Řevnice, Říčany, Sadská, Sázava, Sedlčany, Sedlec-Prčice, Slaný, Smečno, Stará Huť, Stochov, Strančice, Suchdol, Tlustice, Tmaň, Trhový Štěpánov, Tuchlovice, Týnec nad Sázavou, Uhlířské Janovice, Unhošť, Úvaly, Úzice, Velké Popovice, Velvary, Vlašim, Votice, Vrané nad Vltavou, Vráž, Vrды, Vrchatovy Janovice, Všetaty, Zásmyky, Zdice, Zlonice, Zruč nad Sázavou, Žebrák

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů ČSÚ

Příloha V. – Seznam 52 obcí Středočeského kraje se všemi informacemi o radě obce

Seznam 52 obcí Středočeského kraje (208 výsledků), které mají více než 15 zastupitelů a byly pro ně dostupné údaje jak o složení zastupitelstva, tak i o složení rady a obsazení funkcí starosty a místostarostů ve všech volebních obdobích (kromě roku 2002). Z těchto obcí jsou vyhodnoceny všechny výsledky, pro které je rozhodující informace o složení rady města (zejména typ koalice a pořadí strany starosty).

Beroun, Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, Březnice, Bystřice, Cerhovice, Cítov, Čáslav, Čechtice, Černošice, Český Brod, Dobříš, Dolní Beřkovice, Dolní Břežany, Dolní Kralovice, Horní Počaply, Horoměřice, Hýskov, Jílové u Prahy, Kamenný Přívoz, Kolín, Kostelec nad Labem, Kouřim, Kralupy nad Vltavou, Kutná Hora, Líbeznice, Louňovice pod Blaníkem, Lužec nad Vltavou, Malešov, Mělník, Milín, Miskovice, Načeradec, Neratovice, Neveklov, Nižbor, Příbram, Rožmitál pod Třemšínem, Sedlčany, Stará Huť, Strančice, Suchdol, Tlustice, Trhový Štěpánov, Týnec nad Sázavou, Uhlířské Janovice, Vlašim, Votice, Vrané nad Vltavou, Vrchotovy Janovice, Všetaty, Zdice, Žebrák

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů ČSÚ

Příloha VI. – Seznam 103 obcí Středočeského kraje s informacemi o radě obce jen v některých obdobích

Seznam 103 obcí Středočeského kraje (195 výsledků), které mají více než 15 zastupitelů a byly pro ně dostupné údaje jak o složení zastupitelstva, tak i o složení rady a obsazení funkcí starosty a místostarostů jen v některých volebních obdobích. O výsledky těchto obcí je možné rozšířit statistiky založené na seznamu 52 obcí uvedených výše za tu cenu, že vyhodnocovaná skupina obcí se v každém období trochu odlišuje, podle toho, ke kterým obcím jsou výsledky v daném období dostupné a ke kterým ne.

Bakov nad Jizerou, Bělá pod Bezdězem, Benátky nad Jizerou, Benešov, Brandýsek, Braškov, Březno, Čelákovice, Čerčany, Divišov, Dobruška, Dobrušice, Dolní Bousov, Dolní Hbity, Hořovice, Hostivice, Hudlice, Chlístovice, Jankov, Jesenice, Jince, Kamenice, Kamýk nad Vltavou, Kladno, Klecany, Klučov, Kněžves, Kněžmost, Komárov, Kořenice, Kosmonosy, Kosova Hora, Kostelec nad Černými Lesy, Kostomlaty nad Labem, Králův Dvůr, Krásná Hora nad Vltavou, Lázně Toušeň, Ledce, Ledčice, Lešany, Libčice nad Vltavou, Libice nad Cidlinou, Libiš, Libušín, Loděnice, Luštěnice, Lužná, Lysá nad Labem, Městec Králové, Milovice, Mladá Boleslav, Mnichovo Hradiště, Mníšek pod Brdy, Mšeno, Nehvizdy, Netvořice, Nový Knín, Nymburk, Obecnice, Odolena Voda, Olbramovice, Oleška, Ondřejov, Pečky, Petrovice, Pchery, Poděbrady, Poříčí nad Sázavou, Postupice, Praskolesy, Psáry, Radonice, Rakovník, Roztoky, Rudná, Řepov, Řevnice, Říčany, Sadská, Sázava, Sedlec-Prčice, Slaný, Smečno, Stochov, Šestajovice, Štěchovice, Tmaň, Tuchlovice, Unhošť, Úvaly, Úžice, Velké Popovice, Velvary, Vestec, Vojkovice, Vráž, Vrdy, Zásmuky, Zlonice, Zruč nad Sázavou, Zvole, Zvoleněves

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů ČSÚ

Příloha VII. – Politická orientace jednotlivých stran

Zkratky politických stran jsou uvedeny v podobě, jak jsou vyplněny na volebních výsledcích na stránkách ČSÚ.

Levicové strany: ČSNS, ČSS, ČSSD, DŽJ, KSČM, LSNS, VV

Pravicové strany: ČP, DEU, ODA, ODS, TOP 09, US-DEU

Strany nezávislé *: BPS, CAO, H.S., HNHRM, HNPĐ, N, Nestrán., NEZ, NEZ/DEM, NK, Občané, OS, SDČR, SD-SN, SN, SNK ED, SOS, SRŠ, STAN, Suveren., SZP-DO

Strany ostatní: ČMAS, D92, DL, HRPŽ, HZ, KAN, KDS, KDU-ČSL, LB, MDS, OK, OMMO, PB, PHZ, SD(OH), SDL, SDS, SPR-RSČ, SPŽR, SV SOS, SZ, SŽJ, USZ, VPK, VPM, VpMB, ZS, ŽS,

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů ČSÚ

*Jako „nezávislé“ jsou označeny všechny strany, jejichž všichni zastupitelé jsou bez politické příslušnosti. Žádný ze zastupitelů nominovaných těmito stranami tedy není jejich členem. Většinou jde o různé formy sdružení nezávislých kandidátů.

Příloha VIII. – Srovnání určení pořadí strany starosty podle dvou různých kritérií

		Pořadí podle navrhuující strany				Celkem
		1	2	3	4	
Pořadí podle kandidátní listiny	1	158	11	6	1	176
	2	8	12	2		22
	3	2	2	5		9
	4	1				1
Celkem		169	25	13	1	208

Zdroj: vlastní zpracování